

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ
ΣΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ

ΟΛΓΑ ΣΑΜΟΥΡΚΑΣΗ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, 1999

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΜΕΡΟΣ Ι	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΕΣ	
1.1 Ιστορική αναδρομή για την υγεία και ασφάλεια στους χώρους εργασίας	7
1.2 Έννοιες και Ορισμοί Εργατικού Ατυχήματος Επαγγελματικής Ασθένειας	10
1.2.1 Ορισμός εργατικού ατυχήματος	11
1.2.2 Ορισμός επαγγελματικής ασθένειας	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ	
2.1 Νομοθετικό Πλαίσιο	16
2.2 Ο Νόμος 1568/85	18
2.2.1 Νομοθεσία σε εξέλιξη	20
2.3 Όργανα για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας στην επιχείρηση	20
2.3.1 Τεχνικός Ασφαλείας (Τ.Α.)	20
2.3.2 Ιατρός Εργασίας (Ι.Ε.)	22
2.3.3 Επιτροπές Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (Ε.Υ.Α.Ε.)	25
2.4 Όργανα για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας σε εθνικό επίπεδο	26
2.4.1 Συμβούλιο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (Σ.Υ.Α.Ε.)	26
2.4.2 Νομαρχιακές Επιτροπές Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (Ν.Ε.Υ.Α.Ε.)	27
2.5 Υποχρεώσεις που απορρέουν από το δίκαιο της ΕΟΚ	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΑΝΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΑΣΘΕΝΕΙΩΝ ΣΤΙΣ ΑΡΜΟΔΙΕΣ ΑΡΧΕΣ	
3.1 Ασφαλιστική κάλυψη των ασφαλισμένων στο ΙΚΑ - Προϋποθέσεις	30
3.1.1 Δήλωση ατυχήματος	30
3.1.2 Προθεσμία αναγγελίας ατυχήματος	33
3.1.3 Διαπίστωση συνθηκών ατυχήματος - Χαρακτηρισμός του	34
3.1.4 Σχέση πάθησης ή βλάβης με το ατύχημα	35
3.2 Ευθύνη εργοδοτών	35
3.3 Προθεσμία αναγγελίας επαγγελματικής ασθένειας - Αρμόδιο για τη διαπίστωση και το χαρακτηρισμό όργανο	37
3.4 Αναγγελία εργατικού ατυχήματος στις επιθεωρήσεις εργασίας	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΑΙΤΙΕΣ - ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΑΣΘΕΝΕΙΩΝ

4.1	Γενικά	40
4.2	Αιτίες των εργατικών ατυχημάτων	40
4.2.1	Αιτίες που προέρχονται από τον ίδιο τον εργαζόμενο	41
4.2.2	Αιτίες που προέρχονται από το περιβάλλον εργασίας	43
4.2.3	Αιτίες που οφείλονται σε απρόβλεπτα γεγονότα	44
4.3	Αιτίες των επαγγελματικών ασθενειών	44
4.4	Συνέπειες των εργατικών ατυχημάτων και των επαγγελματικών ασθενειών	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΦΟΡΕΙΣ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

5.1	Γενικά	53
5.2	Υπουργείο Εργασίας	53
5.2.1	Γενική Διεύθυνση συνθηκών εργασίας και υγείας	54
5.2.2	Συμβούλιο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας	56
5.2.3	Επιθεωρητές Εργασίας	56
5.2.3.1	Σοβαρά και θανατηφόρα ατυχήματα - Τεχνικοί Επιθεωρητές	58
5.3	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων	59
5.3.1	Κέντρο Διάγνωσης και Ιατρικής της Εργασίας	59
5.3.2	Συμβούλιο Κρίσης βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων	60
5.4	Υπουργείο Ανάπτυξης	61
5.5	Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε.)	61
5.5.1	ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. - Μία ιστορική αναδρομή	62
5.5.2	Σκοποί - πόροι του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε.	63
5.6	Διεθνείς φορείς	64

ΜΕΡΟΣ ΙΙ**ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ**

1.1	Γενικά	66
1.2	Πηγές στοιχείων για τα εργατικά ατυχήματα στην Ελλάδα	66
1.3	Δείκτες ατυχημάτων σύμφωνα με το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (ΔΓΕ)	67
1.4	Στοιχεία ΙΚΑ για τα εργατικά ατυχήματα (1938-1994)	68
1.4.1	Συμπεράσματα για τα στοιχεία του ΙΚΑ	76
1.5	Στοιχεία του Υπουργείου Εργασίας για τα εργατικά ατυχήματα (1964-1994)	76
1.5.1	Συμπεράσματα για τα στοιχεία του Υπουργείου Εργασίας	79

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ

2.1	Γενικά	80
2.2	Τρόποι και μέθοδοι πρόληψης ατυχημάτων	81
2.2.1	Εξασφάλιση ασφαλών χώρων εργασίας	83
2.2.2	Ασφαλείς μέθοδοι και διαδικασίες εργασίας	83
2.2.3	Υποκίνηση ενδιαφέροντος εργαζομένων	85
	ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ	88
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	89
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	91
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	92

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Π.Δ.	: Προεδρικό Διάταγμα
Α.Ν.	: Αστικός Νόμος
Ι.Κ.Α.	: Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
Γ.Σ.Ε.Ε.	: Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος
Ν.	: Νόμος
Ν.Π.Δ.Δ.	: Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου
Ο.Τ.Α.	: Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Κ.Υ.Α.	: Κυβερνητική Υπουργική Απόφαση
Ε.Ε.	: Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Υ.Α.Ε.	: Επιτροπή Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας
Ε.Σ.Υ.	: Εθνικό Σύστημα Υγείας
Σ.Υ.Ε.Α.	: Συμβούλιο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας
Ν.Δ.	: Νομοθετικό Διάταγμα
Φ.Ε.Κ.	: Φύλλο Εφημερίδος της Κυβέρνησης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πρόβλημα της ασφάλειας των εργαζομένων στη βιομηχανία ή στους χώρους δουλειάς, γενικότερα στα 3 στάδια της, την πρόληψη, την θεραπεία και αποκατάσταση, απασχολεί ολοένα και περισσότερο τις βιομηχανικές κοινωνίες. Η εργασία δεν είναι μία απλή τεχνική διαδικασία, αλλά αποτελεί μία κοινωνική πρακτική, αφού συντελεί στην ανάπτυξη προσωπικών εμπειριών και διαπροσωπικών σχέσεων και συνοδεύεται από προσωπική ικανοποίηση. Η εργασία, όμως, έχει και αρνητικές επιδράσεις στο κοινωνικό σύνολο, στις οποίες ανάμεσα είναι τα εργατικά ατυχήματα και οι επαγγελματικές ασθένειες στο βιομηχανικό χώρο.

Ανάλογα με το ευρύτερο οικονομικό, πολιτικό και πολιτιστικό επίπεδο της κάθε χώρας είναι και η αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού. Ιδιαίτερη είναι η οξύτητα του προβλήματος αυτού σε εκείνες τις χώρες όπου η ταχύτητα της τεχνολογικής και βιομηχανικής ανάπτυξης είναι μεγάλη, οπότε η αύξηση της μηχανοποίησης επέφερε σημαντική άνοδο των εργατικών ατυχημάτων. Στη χώρα μας το πρόβλημα των εργατικών ατυχημάτων προβάλλει στα τελευταία χρόνια με εντελώς επείγοντα χαρακτήρα και πολυπλοκότητα, όπως θα δούμε από τα στατιστικά στοιχεία.

Η παρούσα εργασία δεν σκοπεύει να λύσει το πρόβλημα των εργατικών ατυχημάτων και γενικά της προστασίας των εργαζομένων στη βιομηχανία. Σκοπεύει να δώσει μία εικόνα της σημερινής κατάστασης στην ελληνική βιομηχανία και να υποβάλλει προτάσεις και λύσεις για τη δημιουργία ενός ασφαλούς, για την υγεία των εργαζομένων, κλίματος.

Η εργασία αποτελείται από 2 μέρη:

1) Το **πρώτο μέρος** αποτελείται από (5) κεφάλαια, όπου γίνεται μία θεωρητική προσέγγιση του προβλήματος. Έτσι, στα πρώτα κεφάλαια γίνεται μία ιστορική αναδρομή για το πρόβλημα της υγείας και ασφάλειας στους χώρους εργασίας και δίνονται οι ορισμοί των εννοιών του εργατικού ατυχήματος και της επαγγελματικής ασθένειας. Ακολουθεί η παρουσίαση του νομικού καθεστώτος στην Ελλάδα και των προϋποθέσεων για την

ασφαλιστική κάλυψη των θυμάτων. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι αιτίες και οι συνέπειες των εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών και τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο οι φορείς που ασχολούνται με αυτά στην Ελλάδα.

II) Το **δεύτερο μέρος** αποτελείται από (2) κεφάλαια, όπου σε αυτά αναλύονται τα στατιστικά στοιχεία και προτείνονται μέθοδοι για την πρόληψη των ατυχημάτων.

1.1 Ιστορική Αναδρομή για την Υγεία και Ασφάλεια στους Χώρους Εργασίας

Η ιστορία της επαγγελματικής ιατρικής για την υγεία και την ασφάλεια στους χώρους εργασίας αρχίζει πριν από αρκετούς αιώνες. Χρονολογείται από τότε που ο άνθρωπος ανακάλυψε τα μέταλλα, χρυσό, άργυρο, χαλκό, μόλυβδο και ασχολήθηκε με την εξόρυξή τους και την επεξεργασία τους, οπότε τα εργατικά ατυχήματα και οι επαγγελματικές ασθένειες έκαναν την πρώτη εμφάνισή τους.

Πριν από 15.000 χρόνια οι αρχαίοι Αιγύπτιοι χρησιμοποιούσαν τον χαλκό για την κατασκευή όπλων, εργαλείων και διάφορων άλλων αντικειμένων. Η γνώση αυτή μεταφέρθηκε στην Ευρώπη το 4000 π.Χ. περίπου.

Τα ορυχεία είναι από τις πιο αρχαίες βιομηχανίες και η εργασία σε αυτά ήταν πάντοτε επικίνδυνη. Οι συνθήκες εργασίας στην Αρχαία Αίγυπτο και Ελλάδα ήταν πολύ άσχημες και βέβαια επικίνδυνες για την υγεία των εργαζομένων. Εφόσον ο εργάτης της αρχαίας εποχής ήταν σκλάβος ή κατάδικος δεν υπήρχε λόγος για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, γιατί ένας από τους σκοπούς αυτής της σκληρής εργασίας ήταν η τιμωρία. Παρ' όλα αυτά, όμως, φαίνεται ότι οι σκλάβοι στην αρχαία Αίγυπτο δεν ήταν τελείως εγκαταλειμμένοι στην τύχη τους: ο συγγραφέας Jurgen Thorwald¹ αναφέρει ότι βρέθηκε ο τάφος ενός αρχαίου "μεγάλου γιατρού" στην Αίγυπτο, ο οποίος φέρει την επιγραφή "ιατρός των σκλάβων". Αυτοί οι γιατροί είχαν ως αποστολή τους να φροντίζουν την υγεία των σκλάβων στα μεγάλα εργοτάξια της αυτοκρατορίας 2.500 χρόνια π.Χ. Ο ίδιος συγγραφέας αναφέρει ότι ο Ηρόδοτος 2.000 χρόνια αργότερα, δηλαδή στο 450 π.Χ., έγραψε ότι οι εργάτες (σκλάβοι) που κατασκεύαζαν τις πυραμίδες έπαιρναν ειδικό επίδομα για να τρέφονται με ρεπάνια, σκόρδα και κρεμμύδια, τροφές που θεωρούνται προστατευτικές απέναντι στις ασθένειες.

¹ Δρ. Ευάγγελος Ζημάλης, "Ιατρική της Εργασίας και του Περιβάλλοντος", Εκδόσεις Α.Ε. Τσιμέντων Τιτάν, Αθήνα 1993, σελ. 3 εισαγωγής.

Στον ελληνικό χώρο, τον 7ο π.Χ. αιώνα, οι φιλόσοφοι παρατήρησαν τη σχέση μεταξύ των φυσικών φαινομένων και των επιδράσεων τους στον ανθρώπινο οργανισμό. Ο Ιπποκράτης (460-380 π.Χ.) ο θεμελιωτής της ιατρικής με το βιβλίο του "Περί Αερίων, Υδάτων και Τόπων" παρατήρησε τη σχέση που υπάρχει μεταξύ του ζωντανού οργανισμού και του περιβάλλοντος.

Οι πρώτες παρατηρήσεις στους εργάτες των ορυχείων και των ασθeneιών που παρατηρούνται σ' αυτούς έγιναν από τον Agricola (1494-1555) και από τον Παράκελσο (1493-1541). Κατά τον μεσαίωνα η κατάσταση των εργατών ορυχείων άλλαξε, γιατί παρατηρήθηκε αξιοσημείωτη αύξηση του εμπορίου, η οποία δημιούργησε ζήτηση για νόμισμα και κεφάλαιο, που αντλήθηκε από την αύξηση της προσφοράς χρυσού και αργύρου από τα ορυχεία. Ως εκ τούτου, τα ορυχεία προχώρησαν σε μεγαλύτερο βάθος και οι συνθήκες χειροτέρευαν.

Ο Agricola² το 1527 πρότεινε το διορισμό γιατρού στα ορυχεία σε μία πόλη της Βοημίας, η οποία ήταν κέντρο ορυχείων μετάλλου. Εκείνη την εποχή η θνησιμότητα από ασθένειες των πνευμόνων δεν αναφερόταν, επειδή οι αιτίες δεν ήταν γνωστές. Θα περιλάμβανε, όμως, θανάτους από πυριτίαση, φυματίωση και από καρκίνο των πνευμόνων, οφειλόμενο στην εργασία σε ορυχεία ραδιενεργών ορυκτών. Χαρακτηριστικό είναι ότι στα ορυχεία των Καρπαθίων υπήρχαν γυναίκες που είχαν παντρευτεί 7 συζύγους κατά σειρά. Το γεγονός αυτό οφειλόταν σε πρόωρους θανάτους, γιατί εκτός από τις βελτιώσεις στον αερισμό οι εργάτες ήταν χωρίς καμμία ουσιαστική προστασία. Οργανώθηκαν όμως σε κοινωνίες, οι οποίες πρόβλεπαν επιδόματα ασθενηςίας και έξοδα κηδείας, παρέχοντας με αυτό τον τρόπο μια κάποια ασφάλεια και προλαμβάνοντας τις ακραίες περιπτώσεις κοινωνικής μιζέριας.

Ο Agricola ήταν Σάξονας γιατρός και έκανε θαυμάσιες παρατηρήσεις για τις εργασίες στα μέταλλα και τα ορυχεία. Ακολούθησαν και άλλοι γιατροί και συγγραφείς κάνοντας επίσης αξιόλογες παρατηρήσεις σχετικά με τις συνθήκες εργασίας στους διάφορους τομείς της και τις επιδράσεις αυτής στην υγεία των εργαζομένων. (Ramazzini, Persival Pott, Charles Turner Thackrach, William Farr κ.λπ.)

Η εκβιομηχάνιση που σημειώθηκε τον 19ο αιώνα είχε ως αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι να εκτίθενται σε διάφορους βλαπτικούς παράγοντες, ατυχήματα και

² Δρ. Ευάγγελος Ζημάλης, "Ιατρική της Εργασίας και του Περιβάλλοντος", Εκδόσεις Α.Ε. Τσιμέντων Τιτάν, Αθήνα 1993, σελ. 5 εισαγωγής.

υπερβολική κόπωση, λόγω του μεγάλου χρόνου διάρκειας της εργασίας τους. Η τεχνολογία προόδευε και οι μηχανές έγιναν πιο γρήγορες και περισσότερο επικίνδυνες, ενώ ο χειρισμός τους γινόταν από ανεκπαιδευτους εργάτες κάτω από πιεστικές συνθήκες λόγω των αναγκών της παραγωγής. Συνέπεια όλων αυτών ήταν η πληθώρα των επαγγελματικών ασθενειών και των εργατικών ατυχημάτων.

Οι φιλελεύθερες ιδέες που γεννήθηκαν τον 18ο αιώνα είχαν ως αποτέλεσμα να κινήσουν το ενδιαφέρον ανθρωπιστικών κυβερνήσεων και εργοδοτών για τον εργαζόμενο κάτω από απάνθρωπες συνθήκες. Η Γαλλική Επανάσταση, στο τέλος του αιώνα, επέτρεψε τη δημιουργία των εργατικών συνδικάτων, τα οποία στις περισσότερες χώρες ήταν παράνομα. Από δω και πέρα αρχίζει ουσιαστικά να γίνεται αναγκαιότητα η προστασία της εργασίας και στην Αγγλία, πρώτα, το 1833 ψηφίζονται δύο βασικοί νόμοι:

α) Η πρόσληψη επιθεωρητών εργασίας.

β) Η βεβαίωση, από γιατρό, της ηλικίας ενός παιδιού, το οποίο για να εργαστεί πρέπει να είναι τουλάχιστον 9 χρονών.

Από ιστορική σκοπιά, ως πρώτο νομοθέτημα βιομηχανικής υγιεινής μπορεί να θεωρηθεί η μείωση των ωρών εργασίας στα μεταλλεία υδραργύρου στην Ίντρια, σε 6 ώρες ημερησίως, το 1665.³

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής η πολιτεία της Μασαχουσέτης το 1835 ψηφίζει και αυτή το νόμο που απαγορεύει την εργασία σε παιδιά κάτω των 10 ετών.⁴ Επίσης, καθιέρωσε ένα γραφείο στατιστικής που αφορούσε την εργασία. Ακολούθησαν και άλλες πολιτείες και τελικά το γραφείο αυτό έγινε Υπουργείο Εργασίας με ευθύνη στην έκδοση νόμων για την προστασία των εργατών από τους βλαπτικούς παράγοντες και την πολύωρη εργασία.

Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση των Η.Π.Α. δημιουργεί το Γραφείο Εργασίας το 1884, το Γραφείο Ορυχείων το 1910 και το Γραφείο της Βιομηχανικής Υγιεινής το 1914. Σκοπός των παραπάνω ενεργειών ήταν να ενθαρρύνει τις δραστηριότητες σχετικά με την προστασία της υγείας των εργαζομένων, να κάνει έρευνα και να δίνει συμβουλές στις Πολιτείες για ειδικά προβλήματα.

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η οικονομική έκρηξη και η ραγδαία πρόοδος της τεχνολογίας, κατέστησαν πλέον αναγκαία τη δημιουργία ενός ειδικού κλάδου της

³ Δρ. Ευάγγελος Ζημάλης, "Ιατρική της Εργασίας και του Περιβάλλοντος", Εκδόσεις Α.Ε. Τσιμέντων Τιτάν, Αθήνα 1993, σελ. 6 εισαγωγής.

ιατρικής, της "Ιατρικής της Εργασίας". Οι περισσότερες χώρες δέχτηκαν και εφάρμοσαν την πολιτική αυτή για προστασία της υγείας των εργαζομένων, η οποία βασίζεται στη σύσταση 112 του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας του 1959 και την αντικατάστασή της στη συνέχεια με την 171/1985.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα από τη σύστασή της έχει συμβάλλει σημαντικά με την έκδοση οδηγιών προς τα κράτη-μέλη, για την Υγιεινή και Ασφάλεια της Εργασίας. Ειδικότερα, η Συμβουλευτική Επιτροπή για την Υγιεινή, την Ασφάλεια και την Προστασία της Υγείας στον τόπο εργασίας εργάζεται εντατικά για το σκοπό αυτό.

Στην Ελλάδα, τα πρώτα βήματα που αφορούν την Ιατρική της Εργασίας αλλά και την Ασφάλεια της Εργασίας, γίνονται μεταξύ των ετών 1911-1914. Τότε η κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου ψήφισε μια σειρά από νόμους, οι οποίοι είχαν σκοπό την προστασία της Υγείας των εργαζομένων. Έτσι, π.χ. το 1911 υποβάλλεται το νομοσχέδιο "Περί εργασίας και ανηλίκων", το 1913 δημοσιεύεται το Βασιλικό Διάταγμα "Περί Υγιεινής και Ασφάλειας των εργατών εν τοις εργασίοις, εργαστηρίοις, καταστήμασι, κ.λπ.". Στη συνέχεια, δημοσιεύονται αποσπασματικά διάφορα διατάγματα, όπως το Π.Δ. της 14.3.34 "Περί υγιεινής και ασφάλειας των εργατών και υπαλλήλων των πάσης φύσεως βιομηχανικών και βιοτεχνικών εργοστασίων, εργαστηρίων, κ.λπ.", ο Α.Ν. 1204/38 "Περί απαγορεύσεως της χρήσεως των μολυβδούχων χρωμάτων". Νόμοι και Διατάγματα δημοσιεύονται μέχρι τις μέρες μας με αυξημένη συχνότητα και το 1985 ψηφίζεται ο νόμος 1568 περί "Υγιεινής και Ασφάλειας των Εργαζομένων". Ακολουθεί το Π.Δ. 213/86 με το οποίο καθιερώνεται η ειδικότητα της Ιατρικής της Εργασίας.

1.2 Έννοιες και Ορισμοί Εργατικού Ατυχήματος και Επαγγελματικής Ασθένειας

Το πρόβλημα της ασφάλειας και προστασίας των εργαζομένων στη βιομηχανία είναι διακλαδικό και εμφανίζεται με 2 όψεις: είτε α) με τη μορφή εργατικών ατυχημάτων, είτε β) με τη μορφή των επαγγελματικών ασθενειών. Παρακάτω παρουσιάζονται και αναλύονται οι έννοιες εργατικό ατύχημα και επαγγελματική ασθένεια.

---

⁴ Ελληνικό Κέντρο Παραγωγικότητας, "Υγιεινή και Ασφάλεια στους χώρους εργασίας".

1.2.1 Ορισμός Εργατικού Ατυχήματος

Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, σαν εργατικό ατύχημα θεωρείται το βίαιο συμβάν που επέρχεται κατά την εκτέλεση της εργασίας ή με αφορμή αυτής, συνέπεια του οποίου επέρχεται βλάβη στην υγεία ή απώλεια της ζωής του μισθωτού. Δηλαδή, όταν προκλήθηκε από βίαιη ενέργεια, που έχει αιτία εξωτερική, ξένη προς τον οργανισμό του θύματος και έλαβε χώρα κατά την εκτέλεση ή με αφορμή την εργασία, ώστε να συνδέεται με αυτή είτε αμέσως είτε εμμέσως.⁵

Ειδικότερα, ο ανωτέρω ορισμός καλύπτει δύο κύκλους ατυχημάτων: α) εκείνα που συμβαίνουν κατά την εκτέλεση της εργασίας, σαν άμεση συνέπεια της εργασίας, π.χ. τραυματισμός από χρησιμοποιούμενο εργαλείο ή μηχανήματα της επιχείρησης, πτώση οικοδόμου, κ.λπ. Δηλαδή, γενικώς, τα ατυχήματα που συνδέονται στενά με την εκτέλεση της εργασίας και επέρχονται κατά τη διάρκεια αυτής, και β) εκείνα που συμβαίνουν με αφορμή την εργασία, τα οποία δεν εμφανίζονται μεν σαν άμεση συνέπεια της εργασίας, η εργασία όμως ήταν η αφορμή να εκτεθεί ο εργαζόμενος στις επιδράσεις του βίαιου γεγονότος. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν δηλαδή εκείνα τα ατυχήματα που με την κοινή πρόβλεψη και πείρα δεν θα επέρχονταν, εάν ο μισθωτός δεν βρισκόταν στην ανάγκη να προβεί σε κινήσεις ή ενέργειες, που ήταν απαραίτητες προκειμένου να εκτελέσει τις υποχρεώσεις του, οι οποίες απορρέουν από τη σύμβαση εργασίας.

Σύμφωνα με την ασφαλιστική πρακτική που ακολουθείται σήμερα και ακόμη περισσότερο από τη δικαστηριακή νομολογία, η έννοια του όρου "κατά την εκτέλεση της εργασίας" διευρύνθηκε με την πάροδο του χρόνου σε τέτοιο σημείο ώστε να περιλαμβάνει και τα ατυχήματα που επέρχονται όχι μόνο στο χώρο της επιχείρησης, αλλά και κατά τη διαδρομή που ακολουθεί ο μισθωτός όταν μεταβαίνει από την κατοικία του στον τόπο εργασίας ή όταν επιστρέφει από αυτή, χρησιμοποιώντας το συνηθισμένο μεταφορικό μέσο ή δρομολόγιο του. Αρκεί να υπάρχει η πρόθεση στο μισθωτό να φτάσει στον τόπο της εργασίας του ή να επιστρέψει στην κατοικία του από αυτή και να μην διακόπτεται από ενέργειές του που αποβλέπουν σε άλλο σκοπό. Δηλαδή, τελικά, να υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της εργασίας και του ατυχήματος.

Σημειώνεται, ιδιαίτερα, ότι σαν εργασία θεωρείται μόνο η απασχόληση του μισθωτού που καθορίζεται από τη σύμβαση εργασίας και η οποία βρίσκεται μέσα στα

⁵ Κων. Δ. Λαναρά, "Η ασφάλιση στο ΙΚΑ", Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 361-363.

πλαίσια των γενικότερων εκδηλώσεων αυτής. Έτσι, δεν χαρακτηρίζεται σαν εργατικό ατύχημα εάν οφείλεται σε άλλη δραστηριότητα του μισθωτού και σε θέματα άσχετα προς τους σκοπούς και τις εκδηλώσεις της επιχείρησης, έστω και αν έγινε κατόπιν εντολής του εργοδότη ή του προϊσταμένου του.⁶

Πάντως, για να χαρακτηριστεί οποιοδήποτε ατύχημα σαν εργατικό, πρέπει να οφείλεται οπωσδήποτε σε βίαιο και αιφνίδιο εξωτερικό συμβάν, δηλαδή σε περιστατικό ξένο προς την οργανική σύσταση του παθόντος, να υπάρχει όμως σύνδεσμος αιτίου και αποτελέσματος μεταξύ εργασίας και βίαιου συμβάντος. Έτσι, ο θάνατος που επέρχεται από συγκοπή καρδιάς δεν αποτελεί εργατικό ατύχημα, εφόσον ο μισθωτός εργαζόταν με ομαλές και κανονικές συνθήκες εργασίας. Αντίθετα, η καρδιακή προσβολή που επέρχεται λόγω κοπιαστικής εργασίας ή υπερβολικής προσπάθειας ή με έκτακτες και δυσμενείς συνθήκες κατά την εκτέλεση της εργασίας, θεωρείται εργατικό ατύχημα.

Επίσης, και η σωματική βλάβη που επέρχεται λόγω απόπειρας αυτοκτονίας δεν μπορεί να θεωρηθεί σαν εργατικό ατύχημα γιατί δεν προέρχεται από την εργασία ούτε επέρχεται με αφορμή αυτής και επομένως, λείπει ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ βίαιου συμβάντος και εργασίας. Η μόνη περίπτωση που η αυτοκτονία θεωρείται εργατικό ατύχημα είναι όταν αποδειχτεί ότι αυτή οφείλεται σε ψυχικό κλονισμό του ατόχου που προήλθε από την εργασία ή με αφορμή αυτής.

Δεν παύει όμως να υπάρχει εργατικό ατύχημα και όταν ακόμα η σωματική βλάβη που προήλθε από αυτό οφείλεται σε αμέλεια του παθόντος. Ο νόμος αποκλείει μόνο την περίπτωση εκείνη κατά την οποία ο παθών από πρόθεση προκάλεσε το ατύχημα, οπότε στερείται του δικαιώματος να λάβει τις παροχές ασφάλισης, δηλαδή σύνταξη, επίδομα ασθενείας, κ.λπ.

Σαν εξωεργατικό ατύχημα χαρακτηρίζεται κάθε ατύχημα που δεν πληρεί τις παραπάνω προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί εργατικό. Δηλαδή:

- i) Τα ατυχήματα που συμβαίνουν μέσα στα σπίτια των ασφαλισμένων, εκτός αν αυτοί ισχυριστούν και αποδείξουν ότι τα ατυχήματα συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την εκτέλεση της εργασίας τους.
- ii) Τα ατυχήματα που συμβαίνουν κατά την εκτέλεση εργασίας που δεν ασφαλίζεται στο ΙΚΑ.

⁶ Κ. Μαυρομάτη, ειδικού συνεργάτη Διοίκησης του ΙΚΑ, "Το εργατικό ατύχημα και η επαγγελματική ασθένεια στα πλαίσια της νομοθεσίας του ΙΚΑ", σελ. 747.

- iii) Η επιδείνωση της υγείας του ασφαλισμένου και ο θάνατός του απ' αυτήν όταν είναι συνέπεια της συνέχισης της εργασίας με δυσμενείς όρους και συνθήκες, εφόσον η εργασία από τη φύση της δεν μπορεί να εκτελείται παρά με αυτούς τους όρους και συνθήκες.
- iv) Η αυτοκτονία και κάθε βίαιο περιστατικό που προκλήθηκε με τη θέληση του ασφαλισμένου.

1.2.2 Ορισμός επαγγελματικής ασθένειας

Για το επαγγελματικό νόσημα δεν είναι εύκολο να δοθεί ακριβής ορισμός. Θα μπορούσαμε, όμως, να πούμε ότι επαγγελματική νόσος είναι η νοσηρή κατάσταση που δημιουργείται στον οργανισμό του εργαζόμενου από την βλαβερή επίδραση της εργασίας του. Όπως φαίνεται ο ορισμός αυτός είναι ασαφής και επιδέχεται πολλές ερμηνείες. Ακόμη και ο νομικός όρος επαγγελματική νόσος είναι ιδιαίτερα δύσκολος. Οι νομοθεσίες των διάφορων χωρών μεταξύ των οποίων και η ελληνική, αποφεύγουν να δώσουν ορισμό και καταφεύγουν σε πίνακες στους οποίους αναγράφονται ονομαστικώς οι θεωρούμενες από το νόμο ως επαγγελματικές νόσοι.

Οι πίνακες των επαγγελματικών νόσων διαφέρουν από χώρα σε χώρα, τόσο από την άποψη αριθμού και είδους εγγεγραμμένων νόσων, όσο και από τη μέθοδο εγγραφής. Οι διαφορές αυτές οφείλονται κυρίως στις διαφορετικές φιλοσοφικές και κοινωνικές απόψεις, οι οποίες εξαρτώνται από τη νοοτροπία του τόπου και την κοινωνική ανάπτυξη των διαφόρων λαών.

Στη Σουηδία και την Ελβετία π.χ. η εγγραφή των επαγγελματικών νόσων γίνεται με πολύ φιλελεύθερο τρόπο, σε άλλες χώρες π.χ. στη Γαλλία και στην Ελλάδα με περιορισμούς, ενώ στην Αγγλία ακολουθείται ο μέσος δρόμος.

Ο Ελβετικός νόμος για τον καθορισμό των επαγγελματικών νόσων δίνει έναν πίνακα τοξικών ουσιών και όταν διαπιστώνεται δηλητηρίαση από τις ουσίες αυτές, η οποία προέρχεται από την επαγγελματική απασχόληση του ατόμου, τότε θεωρείται ως επαγγελματική.⁷

Ο Γαλλικός νόμος, ο οποίος είναι περιοριστικός, καθορίζει με λεπτομέρειες τα αντίστοιχα επαγγέλματα και θέτει επί πλέον χρονικούς περιορισμούς.

⁷ Δρ. Ευάγγελος Ζημάλης, "Ιατρική της Εργασίας και του Περιβάλλοντος", Εκδόσεις Α.Ε. Τσιμνέντων Τιτάν, Αθήνα 1993, σελ. 10.

Ο Βρετανικός νόμος περί εθνικής κοινωνικής ασφάλισης για τον επαγγελματικό κίνδυνο, καθορίζει τις προϋποθέσεις τις οποίες θα πρέπει να έχει μία νόσος για να χαρακτηριστεί ως επαγγελματική. Ο εργαζόμενος που παρουσιάζει μία από τις καθορισμένες (prescribed) επαγγελματικές αρρώστιες, που περιγράφονται από τους κανονισμούς, εγγράφεται στον κατάλογο των επαγγελματικών νοσημάτων με τον ίδιο τρόπο σα να είχε συμβεί εργατικό ατύχημα. Η λίστα των "καθορισμένων" νόσων επεκτείνεται κάθε τόσο, εφόσον υπάρχουν αποδείξεις που δικαιολογούν νέες ασθένειες.⁸

Οι Άγγλοι ξεχωρίζουν τις "Notifiable Diseases", δηλαδή τις αρρώστιες που πρέπει να αναγγελθούν στις επίσημες αρχές και τις "Prescribed Diseases", δηλαδή τις καθορισμένες ή επιβεβλημένες ασθένειες. Από τις προς αναγγελία ασθένειες υπάρχουν 16, τις οποίες οι γιατροί είναι υποχρεωμένοι να αναγγέλουν στο εκτελεστικό συμβούλιο υγείας και ασφαλείας, το οποίο δημοσιεύει περιοδικές αναλύσεις του αριθμού των περιπτώσεων κάθε χρόνο.

Οι Άγγλοι θεωρούν ότι πολλές περιπτώσεις περνούν απαρατήρητες. Είναι δύσκολο βέβαια να εκτιμηθεί το ποσοστό των περιπτώσεων αυτών, αλλά τις υπολογίζουν τουλάχιστον 50%.

Στην Ελλάδα η νομοθεσία είναι περιοριστική. Η τελευταία νομοθετική ρύθμιση των επαγγελματικών νοσημάτων έγινε το 1979 με την απόφαση του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών 416/1759/16.1.1979, περί αντικατάστασης του άρθρου 40 του κανονισμού ασθένειας του ΙΚΑ.⁹

Το άρθρο 40 περιλαμβάνει 5 ομάδες επαγγελματικών νοσημάτων και σύνολο νόσων 52. Η ταξινόμηση γίνεται με την αναφορά του νοσήματος και στη συνέχεια σε τρεις στήλες υπάρχουν:

- α) Η περιγραφή της νόσου.
- β) Οι εργασίες ή τα επαγγέλματα που είναι δυνατό να παρατηρηθεί η νόσος και
- γ) Το ελάχιστο και το μέγιστο χρονικό διάστημα που θεωρείται, από την πείρα, αρκετό για να νοσήσει κάποιος.

Για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου απαιτείται η εξ οξείας ή χρόνιας δηλητηριάσεως εμφάνιση νόσου που περιλαμβάνεται στον "Πίνακα", εφόσον:

⁸ Δρ. Ευάγγελος Ζημάλης, "Ιατρική της Εργασίας και του Περιβάλλοντος", Εκδόσεις Α.Ε. Τσιμνέντων Τιτάν, Αθήνα 1993, σελ. 12.

⁹ Το άρθρο 40 του κανονισμού του ΙΚΑ βρίσκεται στο Παράρτημα, στο τέλος του βιβλίου.

α) Ο ασφαλισμένος απασχολήθηκε ή απασχολείται στις επιχειρήσεις που αναφέρονται στον πίνακα ή σε εργασίες ή επαγγέλματα για χρονικό διάστημα τουλάχιστον ίσο με τον ελάχιστο χρόνο που ο πίνακας ορίζει ανά ασθένεια.

β) Η προσβολή του ασφαλισμένου από επαγγελματική νόσο διαπιστώθηκε ιατρικώς ή κατά τη διάρκεια της απασχόλησής του, πάντως μετά την πάροδο του χρόνου που απαιτείται ή αν έχει διακόψει την εργασία του, μέσα στον οριζόμενο μέγιστο χρόνο από τη διακοπή της εργασίας.

γ) Στις περιπτώσεις όπου δεν ορίζεται στον πίνακα ελάχιστος και μέγιστος χρόνος, ο προσδιορισμός γίνεται από υγειονομικές επιτροπές.

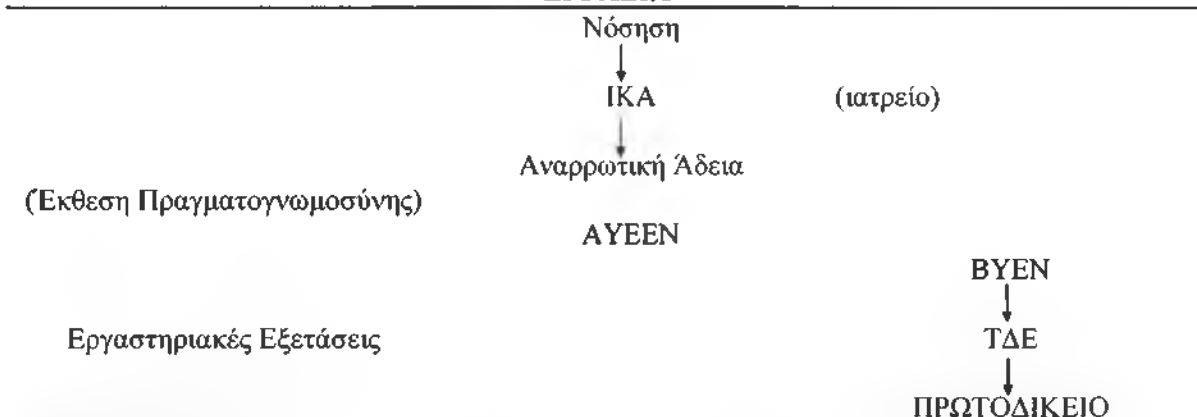
Οι επαγγελματικές ασθένειες στην Ελλάδα δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς, παρά μόνο σε εμπειρική βάση, γιατί τα στατιστικά στοιχεία που υπάρχουν είναι ανεπαρκή. Το δε νομικό καθεστώς είναι αναχρονιστικό και δεν είναι δυνατό να ανταποκριθεί στις σύγχρονες απαιτήσεις.

Ο εργαζόμενος που θα παρουσιάσει μία ασθένεια ύποπτη επαγγελματικής αιτιολογίας παραπέμπεται στις Υγειονομικές Επιτροπές του ΙΚΑ, οι οποίες αποφαινόμενες για το αν η νόσος είναι επαγγελματική ή όχι και τα ασφαλιστικά όργανα είναι υποχρεωμένα να χορηγήσουν σύνταξη αν η απόφαση είναι θετική.

Η όλη διαδικασία φαίνεται στον Πίνακα 1, παρακάτω:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΛΥΨΗΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΑΣΘΕΝΕΙΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Πηγή: Ιδία Έρευνα

Επεξηγήσεις

ΑΥΕΕΝ: Πρωτοβάθμιας Υγειονομική Επιτροπή Επαγγελματικών Νόσων

BYE: Δευτεροβάθμιας Υγειονομική Επιτροπή

ΤΔΕ: Τοπική Διοικητική Επιτροπή

2.1 Νομοθετικό Πλαίσιο

Πηγές του εργατικού δικαίου στη χώρα μας και κατά συνέπεια και του δικαίου που υφίσταται για την υγεία και ασφάλεια των εργαζομένων είναι:

- i) Το εγχώριο δίκαιο (Νόμοι, Προεδρικά Διατάγματα, Υπουργικές Αποφάσεις, Εγκύκλιοι, Οδηγίες).
- ii) Το δίκαιο από την κύρωση των Διεθνών Συμβάσεων.
- iii) Το δίκαιο από την εναρμόνιση του εθνικού με το αντίστοιχο κοινοτικό δίκαιο.

Οι νόμοι που διέπουν την υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων και τις συνθήκες εργασίας αποτελούν τέσσερις μεγάλες ενότητες:

- α) Αυτή που αφορά τις βιομηχανικές εγκαταστάσεις.
- β) Εκείνη της υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων.¹⁰
- γ) Εκείνη που έχει σαν θέμα τις επιβλαβείς ουσίες.
- δ) Εκείνη που αναφέρεται στα ανθυγιεινά επαγγέλματα.

Ουσιαστικά, πρόκειται για νομοθετικά μέτρα που σκοπεύουν στην πρόληψη κατά τον σχεδιασμό, τη λειτουργία και ό,τι έχει σχέση με την κοινωνική ασφάλεια και τις ανθυγιεινές εργασίες. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η νομοθεσία για τις συνθήκες εργασίας, όπως διαμορφώθηκε μέχρι σήμερα, δεν είναι ενιαία και ολοκληρωμένη, αλλά δύσχρηστη και αναποτελεσματική. Για τα προληπτικά μέτρα κατά την λειτουργία, ένα μεγάλο μέρος της νομοθεσίας μας είναι σήμερα ανενεργό, ενώ χρειάζεται ο εκσυγχρονισμός της για ζητήματα που έχουν εθνικό χαρακτήρα και είναι ουσιώδους σημασίας. Το ίδιο παρατηρείται και για την νομοθεσία που καλύπτει την αντιμετώπιση των επιβλαβών παραγόντων για την υγεία.

Πάντως, η ανάγκη κωδικοποίησης και εκσυγχρονισμού της εργατικής νομοθεσίας στον τομέα των συνθηκών εργασίας και ιδιαίτερα της αποτελεσματικής εφαρμογής

---

¹⁰ Βλέπε Παράρτημα.

της, πράγμα που κατ' επανάληψη έχει επισημάνει το συνδικαλιστικό κίνημα, δε σημαίνει ότι δεν υπάρχει η σχετική νομοθεσία. Το αντίθετο μάλιστα.

Σύμφωνα με το άρθρο 662 του Α.Κ., ο εργοδότης οφείλει να διαρρυθμίζει τις συνθήκες εργασίας, τους χώρους της διαμονής και τις εγκαταστάσεις κ.λπ., κατά τρόπο που να προστατεύεται η ζωή και η υγεία του εργαζόμενου. Ερμηνεύοντας το άρθρο κατά τον Α.Κ., ο εργαζόμενος στην επιχείρηση όπου δεν τηρούνται οι προϋποθέσεις για την εξασφάλιση της υγείας του δικαιούται να σταματήσει να προσέρχεται, χωρίς να χάσει τους μισθούς του, μέχρις ότου ο εργοδότης εξασφαλίσει εντελώς τις συνθήκες που απαιτούν οι σχετικοί νόμοι.

Όπως παρατηρείται από το Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδος (Τ.Ε.Ε.), ο λόγος μη αξιοποίησης του άρθρου αυτού από τους εργαζόμενους είναι το γεγονός ότι πρέπει να διεκδικήσουν τις αποδοχές τους για τις μέρες απουσίας τους από τη δουλειά ή την αποζημίωση για τη λύση της σύμβασης μέσα από ένα μακροχρόνιο δικαστικό αγώνα, με αναμφίβολα αποτελέσματα.

Σημαντικό είναι, επίσης, ότι οι τεχνικοί διευθυντές των εργοστασίων υποχρεώνονται από το νόμο, ανά 6μηνο να συντάσσουν ρυθμίσεις για την τήρηση των προδιαγραφών και των όρων υγιεινής και ασφάλειας. Η μη τήρηση των προδιαγραφών επιφέρει ποινικές κυρώσεις στους επιχειρηματίες. Το πρόστιμο που επιβάλλεται μπορεί να είναι χρηματικό, μπορεί όμως να επιφέρει και κλείσιμο του εργοστασίου. Σε καταγγελία για τη μη τήρηση των προδιαγραφών μπορεί να προβεί κάθε εργαζόμενος, εργατική ένωση ή υγειονομικός υπάλληλος. Μπορεί, επίσης, να παρέμβει αυτεπάγγελτα και η Δικαιοσύνη.

Βέβαια, οι εργαζόμενοι δεν είναι κατοχυρωμένοι ότι θα κερδίσουν τον δικαστικό αγώνα, αν δεν προσέλθουν στην εργασία τους και διαπιστώσουν ότι δεν τηρούνται οι προϋποθέσεις που οφείλει να τηρεί ο εργοδότης για την προστασία τους έναντι του επαγγελματικού κινδύνου. Ούτε γνωρίζουν εκ των προτέρων ότι θα επαναπροσληφθούν αν ο εργοδότης τους απολύσει επειδή έκαναν χρήση των δικαιωμάτων τους. Τα προβλήματα αυτά μπορούν να ξεπεραστούν με τη βοήθεια των Επιτροπών Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας, που σύμφωνα με το νόμο 1568/85, σε περίπτωση σοβαρού κινδύνου, καλεί τον εργοδότη να λάβει τα απαραίτητα μέτρα, χωρίς να αποκλείεται και η διακοπή της λειτουργίας του μηχανήματος ή της παραγωγικής διαδικασίας.

Τα μέλη των Επιτροπών Υγιεινής και Ασφάλειας της εργασίας από την άλλη δεν αντιμετωπίζουν κίνδυνο απόλυσης από τις ενέργειές τους (π.χ. να διακόψουν την παραγωγική διαδικασία) γιατί προστατεύονται από το Ν. 1264/82, άρθρο 3, παράγραφος 9 του νόμου 1568/85 και έτσι μπορούν ανενόχλητα να εκπληρώσουν τα καθήκοντά τους.

2.2 Ο Νόμος 1568/85

Ορόσημο στην εξέλιξη και βελτίωση των συνθηκών εργασίας αποτέλεσε ο νέος νόμος¹¹ για την υγιεινή και την ασφάλεια των εργαζομένων, που αφορά βασικές ρυθμίσεις για την υγιεινή και την ασφάλεια στους τόπους δουλειάς, καθώς και νέους θεσμούς που αποτελούσαν πάγια αιτήματα των εργαζομένων. Η θεμελιώδης αρχή της προστασίας της υγείας του ελληνικού λαού πηγάζει από μία συνταγματική επιταγή, σύμφωνα με την οποία το Κράτος μεριμνά μεταξύ των άλλων και για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα με σκοπό την προστασία τους. Η προστασία της υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων αποτελεί εξειδίκευση της παραπάνω συνταγματικής επιταγής.

Είναι γεγονός πως μέχρι την ψήφιση του νόμου η εργατική νομοθεσία σε ό,τι αφορά την υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων περιγράφει μεθόδους εργασίας ή δίνει προδιαγραφές ασφάλειας και υποχρεώνει τον εργοδότη να τις τηρεί, χωρίς να προβλέπει καμία συμμετοχή των εργαζομένων, με επακόλουθο φυσικά την αναποτελεσματική αντιμετώπιση και έλεγχο του επαγγελματικού κινδύνου στο επίπεδο της επιχείρησης. Μία άλλη σημαντική έλλειψη της εργατικής νομοθεσίας είναι ότι δεν υπάρχουν σαφείς διατάξεις που να προδιορίζουν ποιο είναι το ασφαλές εργασιακό περιβάλλον για τους εργαζόμενους, δεν είναι νομοθετημένες δηλαδή οι Οριακές Τιμές Έκθεσης.

Έτσι, πολλά ζητήματα που αποτελούν διεκδικήσεις της ΓΣΕΕ, έρχεται να καλύψει ο νέος νόμος 1568/85 για την υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων. Πιο συγκεκριμένα:

1) Καθιερώνονται στο επίπεδο της επιχείρησης οι θεσμοί του Τεχνικού Ασφάλειας, του Γιατρού Εργασίας και της Επιτροπής Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας. Η επιτροπή αυτή αποτελείται από εκπροσώπους των εργαζομένων, οι οποίοι εκλέγονται από όλους τους εργαζόμενους της επιχείρησης και έχει ουσιαστικές αρμοδιότητες στους χώρους εργασίας. Με το πλέγμα των θεσμών αυτών ενδυναμώνεται ο διάλογος μέσα στην επιχείρηση σ' ό,τι αφορά τον σχεδιασμό πολιτικής και τη λήψη μέτρων βελτίωσης των εργασιακών συνθηκών. Πάντως, ο Γιατρός Εργασίας, ο Τεχνικός

Ασφάλειας και η Επιτροπή Υγιεινής και Ασφάλειας Εργασίας είναι συμβουλευτικά όργανα στον εργοδότη και καθιερώνονται σε επιχειρήσεις που απασχολούν από 50 εργαζόμενους και άνω, ενώ για τις επιχειρήσεις που απασχολούν 20 έως 50 εργαζόμενους υπάρχει το δικαίωμα των εργαζομένων να εκλέγουν αντιπροσώπους για την υγιεινή και ασφάλεια της εργασίας. Με την εφαρμογή του γιατρού της εργασίας, τέλος, αρχίζει μία συστηματικότερη καταγραφή των επαγγελματικών ασθενειών, γιατί αφ' ενός μεν οι γιατροί της εργασίας είναι λίγοι, αφ' ετέρου δε οι γιατροί των άλλων ειδικοτήτων σπάνια συνδέουν την αιτιολογία κάποιας ασθένειας με το επάγγελμα που κάνει ο ασθενής.

2) Σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο δημιουργούνται αντίστοιχα το Συμβούλιο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας και οι Νομαρχιακές Επιτροπές Υγιεινής και Ασφάλειας που είναι αρμόδια για να γνωμοδοτούν σε όλα τα θέματα υγιεινής και ασφάλειας.

3) Συμπληρώνεται η εργατική νομοθεσία με διατάξεις που έλειπαν και που αφορούν την προστασία της υγείας των εργαζομένων και την πρόληψη των επαγγελματικών ασθενειών. Έτσι, καθιερώνονται οι λεγόμενες "οριακές τιμές έκθεσης" των εργαζομένων σε χημικές ουσίες ή φυσικούς παράγοντες (π.χ. θόρυβος), επιβάλλονται συστηματικές ιατρικές εξετάσεις των εργαζομένων που εκτίθενται σε διάφορους επικίνδυνους παράγοντες (όπως π.χ. μόλυβδος, αμιάντος) και τέλος υποχρεούνται οι παραγωγοί και εισαγωγείς χημικών ουσιών να πληροφορούν τους αγοραστές για τους πιθανούς κινδύνους που διατρέχουν, καθώς και τα μέτρα προφύλαξης.

4) Ενδυναμώνεται η δράση της Επιθεώρησης Εργασίας, με τη δυνατότητα επιβολής προστίμων σε παραβάτες και ακόμη με τη διακοπή λειτουργίας εγκαταστάσεων, όπου υπάρχει σοβαρός και άμεσος κίνδυνος για την υγεία και ασφάλεια των εργαζομένων.

Σε ό,τι αφορά τη διάταξη να υπάρχει αντιπρόσωπος των εργαζομένων σε επιχειρήσεις που απασχολούν από 20 έως 50 άτομα, με το άρθρο 3 του π.δ. 17/96¹² επεκτείνεται και σε επιχειρήσεις κάτω των 20 ατόμων το δικαίωμα των εργαζομένων αν επιλέγουν εκπρόσωπο για την υγιεινή και ασφάλεια της εργασίας. Αυτό είναι απαραίτητο, καθώς αποτελεί γενική ομολογία το γεγονός ότι τα περισσότερα ατυχήματα εμφανίζονται στις μικρές και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις. Το όριο των 20 ατόμων άφησε έξω ένα πολύ μεγάλο αριθμό μικρών μονάδων.

¹¹ Βλέπε Παράρτημα.

¹² Βλέπε Παράρτημα.

Τέλος, η εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 1568/85 "Υγιεινή και Ασφάλεια των Εργαζομένων" επεκτείνεται και στο Δημόσιο, τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου και τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με τη διαφορά ότι όπου στο Ν. 1568/85 αναφέρεται ο όρος "επιχείρηση" ή "εργοδότης" εννοείται Υπουργείο, Περιφέρεια, Νομαρχία ή άλλη αυτοτελής ή αποκεντρωμένη Δημόσια Υπηρεσία, Ν.Π.Δ.Δ. ή Ο.Τ.Α. (ΚΥΑ 88555/3293/88)

2.2.1 Νομοθεσία σε εξέλιξη

Ο βασικός νόμος για την προστασία της υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων είναι ο Ν. 1568/85, του οποίου τις βασικές διατάξεις αναλύσαμε στην προηγούμενη παράγραφο. Η νομοθεσία, όμως, συνεχώς εξελίσσεται και προσαρμόζεται στις νέες συνθήκες εργασίας, προκειμένου να καλυφθούν και να ικανοποιηθούν οι ανάγκες των εργαζομένων. Έτσι, ο νόμος 1568/85 έχει δεχτεί κάποιες τροποποιήσεις με το Π.Δ. 17/96, το οποίο είναι μία προσπάθεια εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας για την ασφάλεια και υγιεινή των εργαζομένων προς τις οδηγίες 89/391 και 91/383 της ΕΟΚ. Το Π.Δ. αυτό έχει ως αντικείμενο την εφαρμογή μέτρων για την προαγωγή της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία. Οι γενικές διατάξεις, τα όργανα βελτίωσης των συνθηκών εργασίας στην επιχείρηση, οι υποχρεώσεις των εργοδοτών-εργαζομένων κ.λπ. φαίνονται στο Παράρτημα στο τέλος της εργασίας. Υπενθυμίζουμε ότι το Π.Δ. 17/96 στηρίζεται στο Νόμο 1568/85.

2.3 Όργανα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Εργασίας στην Επιχείρηση

2.3.1 Τεχνικός Ασφάλειας στην Ελλάδα

Ο όρος του "τεχνικού ασφάλειας" έχει επικρατήσει έναντι του "μηχανικού ασφάλειας" στη διεθνή αλλά και ελληνική ορολογία, γιατί ο τεχνικός καλύπτει και τις ειδικότητες του μηχανικού. Είναι φυσικό στην εποχή μας να χρειάζονται και άλλες ειδικότητες, όπως του χημικού, του χημικού μηχανικού, του ηλεκτρολόγου, του ηλεκτρολόγου μηχανικού, κ.λπ., καθώς τα προβλήματα της παραγωγικής διαδικασίας γίνονται καθημερινά όλο και περίπλοκα και είναι επόμενο οι γνώσεις μόνο του μηχανικού να μην επαρκούν.

Ο τεχνικός ασφάλειας έχει καθήκον:¹³

- 1) Να συμβουλευεί τον εργοδότη και τους άλλους υπεύθυνους για την ασφάλεια της εργασίας και την πρόληψη των ατυχημάτων.
- 2) Να ελέγχει από πλευράς ασφάλειας πριν την έναρξη της παραγωγής τα εργαλεία, μηχανήματα, πρώτες ύλες και τους τρόπους παραγωγής.
- 3) Να κάνει συχνές επισκέψεις στους χώρους δουλειάς για να διαπιστώσει πιθανές ελλείψεις, παραλείψεις και να προτείνει μέτρα για την αντιμετώπισή τους.
- 4) Να κάνει ανάλυση του ατυχήματος και να προτείνει συγκεκριμένες λύσεις στον εργοδότη ώστε να μην επαναληφθεί στο μέλλον το ατύχημα.
- 5) Να διαφωτίζει τους εργαζόμενους για τα ατομικά μέσα προστασίας και να φροντίζει για την ασφάλεια τους, ενημερώνοντάς τους για όλους τους πιθανούς κινδύνους και τρόπους για την αποφυγή τους.

Ο τεχνικός ασφάλειας θα πρέπει να συνεργάζεται αρμονικά με όλα εκείνα τα άτομα ή επιτροπές που είναι υπεύθυνα για την ασφάλεια, από προϊστάμενους τμημάτων μέχρι τις Ε.Υ.Α.Ε., τους αντιπροσώπους ασφάλειας, τα συμβούλια των εργαζομένων, τον ιατρό εργασίας, κ.λπ. Οι σχέσεις του με όλους, συμπεριλαμβανομένου του εργοδότη, θα πρέπει να είναι πολύ καλές, αν όχι άριστες, η επικοινωνία συχνή, έτσι ώστε οτιδήποτε παρουσιαστεί να μπορεί να λυθεί μέσα από κοινές προσπάθειες και διάλογο.

Ο νόμος 1568/85 προβλέπει αναλυτικά στα άρθρα 5, 6 και 7 τα προσόντα, τις συμβουλευτικές αρμοδιότητες και τα καθήκοντα του τεχνικού ασφάλειας σε ό,τι αφορά την επίβλεψη των συνθηκών εργασίας. Πάντως και πριν από την εφαρμογή του νόμου, οι μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, κυρίως στη βιομηχανία, χρησιμοποιούσαν τεχνικούς ασφάλειας, που είτε είχαν ειδικευτεί, είτε τους δινόταν η εκπαίδευση μέσα στην επιχείρηση ή απαιτούσαν γνώσεις με την πάροδο του χρόνου.

¹³ Π.Α. Ευσταθίου "Συνθήκες Εργασίας και Εργαζόμενοι: Η γνώση μονόδρομος στη βελτίωση των εργασιακών συνθηκών", Αθήνα 1987, σελ. 61-62.

2.3.2 Ιατρός Εργασίας (Ι.Ε.)

Πριν αναφερθούμε στο γιατρό εργασίας είναι απαραίτητο να πούμε δύο λόγια για την ιατρική της εργασίας, της επιστήμης που εξετάζει τις επιπτώσεις της εργασίας στην υγεία.

Στις αρχές του τελευταίου τετάρτου του 2ού αιώνα η αναγκαιότητα της δημιουργίας ενός ιδιαίτερου κλάδου της Ιατρικής Επιστήμης που θα ασχολείται με τις επιπτώσεις της εργασίας στην υγεία υπαγορεύτηκε από τις παρακάτω γενικές παραμέτρους.

Οι κάτοικοι της γης ζούσαν σε μια αυξανόμενη βιομηχανική κοινωνία. Η μοντέρνα κοινωνία όλο και περισσότερο εξαρτιόταν από τη βιομηχανία και την τεχνική, την έρευνα και την επιστήμη. Η απόκτηση βιομηχανικών, τεχνικών και επιστημονικών γνώσεων απαιτούσε ιδιαίτερη σημασία για την απόκτηση του ατόμου. Έπρεπε οι άνθρωποι να προετοιμασθούν και να τεθούν οι υλικές και πνευματικές βάσεις για τις συνθήκες ζωής του μέλλοντος.

Στην εποχή μας ζούμε όλο και περισσότερο σε μια κοινωνία που το 80% περίπου των πολιτών εργάζονται σε εξαρτημένη εργασία. Στα χρόνια αυτά ο ρόλος της ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ κερδίζει συνεχώς έδαφος. Στις Η.Π.Α. ειδικοί προβλέπουν ότι ο τομέας της προληπτικής ιατρικής θα καταλάβει το έτος 2000 το 75% και το 25% μόνον θα αποτελέσει ο τομέας της ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ.¹⁴

Έναν σπουδαίο κλάδο της ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ αποτελεί η ΙΑΤΡΙΚΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ. Σαν σκοπός της, όπως καθορίστηκε σε μία Σύσκεψη Ειδικών Επιτροπών¹⁵ του ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ/ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ το 1950 είναι: α) η προώθηση και η διατήρηση της σωματικής, πνευματικής και κοινωνικής ευεξίας των εργαζομένων, β) η λήψη μέτρων ώστε οι εργαζόμενοι να μην υποστούν βλάβη της ΥΓΕΙΑΣ τους, συνέπεια των εργασιακών συνθηκών, γ) η προστασία από τους κινδύνους που εγκυμονούν για την ΥΓΕΙΑ, οι βλαπτικοί παράγοντες που υπεισέρχονται στην παραγωγική διαδικασία, δ) η απασχόληση κάθε εργαζόμενου εκεί που ταιριάζει στην ψυχολογική και φυσιολογική του κατάσταση, ε) η λήψη μέτρων ώστε να διατηρηθεί σε αυτή τη θέση εργασίας.

¹⁴ Γιώργος Παπαναγιώτου, "Ιατρική της Εργασίας - Ιατρός Εργασίας", Υπουργείο Εργασίας, Αθήνα 1987, σελ. 43.

Ο Γιατρός Εργασίας θα πρέπει να είναι σε θέση να προσδιορίσει τις επιδράσεις του επαγγελματικού περιβάλλοντος στις γενικές νόσους, στην ανικανότητα για εργασία και στην απόδοση σ' αυτήν.¹⁵ Επίσης, να προσδιορίζει τους επαγγελματικούς παράγοντες που είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε ψυχολογικό stress, ατυχήματα, έλλειψη προσαρμοστικότητας και επαγγελματικές νόσους.

Για την εφαρμογή του θεσμού του Γιατρού Εργασίας στην Ελλάδα υπήρξε έντονος προβληματισμός στο συνδικαλιστικό κίνημα, αλλά και από την κυβέρνηση αν ο Γιατρός Εργασίας θα άνηκε στο Εθνικό Σύστημα Υγείας ή θα προσλαμβανόταν από τον εργοδότη. Έτσι, η πρώτη άποψη ήθελε τον Γιατρό Εργασίας να εντάσσεται στο ΕΣΥ με πλήρη και αποκλειστική απασχόληση ώστε να μην εξαρτιέται από τον εργοδότη, ενώ η δεύτερη άποψη ήθελε τον Γιατρό Εργασίας να προσλαμβάνεται και να απολύεται από τον εργοδότη με τη σύμφωνη γνώμη των ΕΥΑΕ και όπου δεν υπάρχουν, με τη σύμφωνη γνώμη είτε των επιτροπών εργαζομένων στην επιχείρηση, είτε των εκπροσώπων των αντίστοιχων συνδικαλιστικών οργανώσεων.

Και για τη μία, αλλά και για την άλλη περίπτωση υπάρχουν θετικά και αρνητικά σημεία. Αν προκρινόταν η πρώτη, ο Γιατρός Εργασίας θα μπορούσε να εκτελεί το έργο του μάλλον ανενόχλητα από τυχόν πιέσεις του εργοδότη. Έτσι, όμως, το ΕΣΥ θα επιβαρυνόταν με πρόσθετα ποσά, γιατί προφανώς οι εργοδότες δεν θα δέχονταν να σηκώσουν το χρηματοοικονομικό βάρος των μισθών των Γιατρών Εργασίας, μιας και δεν θα ασκούσαν έλεγχο πάνω τους.

Τελικά, επικράτησε η άποψη ότι ο Γιατρός Εργασίας να προσλαμβάνεται και να απολύεται από τον εργοδότη. Έτσι, υπάγεται ιεραρχικά στον Πρόεδρο του Δ.Σ. ή το Γενικό Διευθυντή της Εταιρείας, όπως άλλωστε και ο Τεχνικός Ασφάλειας. Αυτό είναι αναγκαίο για να έχουν οι άνθρωποι αυτοί κατ' ευθείαν πρόσβαση στο κέντρο λήψεως αποφάσεων. Θα πρέπει, όμως, προκειμένου να έχει αποτελεσματικότητα η εργασία τους, να χαίρουν εκτίμησης και να υπάρχει η δυνατότητα συχνής επικοινωνίας με τον Πρόεδρο ή το Γενικό Διευθυντή. Εάν αυτό δεν καταστεί δυνατό, γιατί συνήθως αυτός είναι υπεραπασχολημένος και οι επαφές γίνονται με παρεμβολή πολλών ενδιάμεσων προσώπων, κινδυνεύει να μειωθεί η αποτελεσματικότητα του έργου του. Ο ρόλος του δεν

¹⁵ Γιώργος Παπαναγιώτου, "Ιατρική της Εργασίας - Ιατρός Εργασίας", Υπουργείο Εργασίας, Αθήνα 1987, σελ. 43.

¹⁶ Π.Α. Ευσταθίου, "Συνθήκες Εργασίας και Εργαζόμενοι: Η γνώση μονόδρομος στη βελτίωση των εργασιακών συνθηκών", Αθήνα 1987, σελ. 64.

θα πρέπει να περιορίζεται σε συστάσεις και υποδείξεις, όσον αφορά στην υγιεινή και ασφάλεια, αλλά θα πρέπει να καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για την υλοποίησή τους.

Με τον Τεχνικό Ασφαλείας πρέπει να υπάρχει καθημερινή επαφή και συνεργασία, τους δένουν κοινοί σκοποί, δηλαδή η διατήρηση της υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων, με έγκαιρη εξεύρεση των κινδύνων και λήψη μέτρων για τον παραμερισμό τους. Είναι τέτοια η ταύτιση του ρόλου τους και τα καθήκοντά τους συμπίπτουν τόσο, ώστε είναι αρκετά δύσκολος ο διαχωρισμός των αρμοδιοτήτων τους μέσα στην επιχείρηση. Τα καθήκοντα του Γιατρού Εργασίας απαριθμούνται ακριβέστερα στο Ν. 1568/85.

Με την ΕΥΑΕ και γενικότερα τους εκπροσώπους των εργαζομένων, η συνεργασία του Ι.Ε. είναι ιδιαίτερης σημασίας. Και αυτοί ενδιαφέρονται για την προάσπιση της υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων, καθώς βρίσκονται κοντά στους εργαζόμενους και προέρχονται από αυτούς.

Τέλος, οι υπηρεσίες ιατρικής της εργασίας, που στο μεγαλύτερο μέρος τους ανταποκρίνεται ο νέος νόμος "για την υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων", θα πρέπει να διέπεται από τις ακόλουθες βασικές αρχές:¹⁷

- 1) Καλύπτονται όλοι οι εργαζόμενοι με τις υπηρεσίες της ιατρικής της εργασίας, χωρίς εξαιρέσεις.
- 2) Η πρόληψη πρέπει να είναι η κύρια αποστολή της ιατρικής εργασίας.
- 3) Διατίθενται όλα τα απαραίτητα μέσα για την άσκηση αυτής της δραστηριότητας.
- 4) Είναι παρούσες μέσα στην επιχείρηση οι υπηρεσίες της ιατρικής της εργασίας.
- 5) Ενημερώνονται οι υπηρεσίες της ιατρικής της εργασίας για τις επιπτώσεις των προϊόντων και των μέσων παραγωγής στην υγεία και ασφάλεια των εργαζομένων.
- 6) Διεξάγονται διαβουλεύσεις με τις υπηρεσίες της ιατρικής της εργασίας πριν από την εισαγωγή νέων προϊόντων ή μεθόδων παραγωγής ή αλλαγών στην οργάνωση της εργασίας.
- 7) Έχει πολυεπιστημονικό χαρακτήρα.

¹⁷ Π.Α. Ευσταθίου, "Συνθήκες Εργασίας και Εργαζόμενοι: Η γνώση μονόδρομος στη βελτίωση των εργασιακών συνθηκών", Αθήνα 1987, σελ. 66-67.

- 8) Διαθέτει ανεξαρτησία και αυτονομία.
- 9) Υπάρχει συντονισμός με άλλους οργανισμούς που είναι υπεύθυνοι στον τομέα της υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας.
- 10) Υπάρχει πληροφόρηση των εκπροσώπων των εργαζομένων και διαβουλεύονται μαζί τους.
- 11) Το κόστος της ιατρικής της εργασίας αναλαμβάνεται από τις επιχειρήσεις.
- 12) Εντάσσεται στο πλαίσιο των γενικών πολιτικών στον τομέα της πρόληψης.
- 13) Οργανώνεται η επαγγελματική κατάρτιση των ατόμων που ειδικεύονται στην ιατρική της εργασίας.
- 14) Οργανώνεται από το δημόσιο τομέα η παρακολούθηση των ατόμων που εκτίθενται σε βλαβερές ουσίες και έχουν υποστεί βλάβες κατά την εργασία τους.
- 15) Αναπτύσσεται η έρευνα στον τομέα της ιατρικής της εργασίας και των συνθηκών εργασίας με την υποστήριξη του δημοσίου τομέα.

Γενικά, ο ρόλος του γιατρού εργασίας είναι δύσκολος και θα πρέπει με υπομονή και μεθοδικότητα να αποδείξει τη σημασία και την αναγκαιότητά του μέσα στην επιχείρηση προς όλες τις κατευθύνσεις, γιατί μόνο υγιείς και αρτιμελείς εργαζόμενοι παρουσιάζουν υψηλό δείκτη παραγωγικότητας για την ευημερία του κοινωνικού συνόλου.

2.3.3 Επιτροπές Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα ο νόμος για τις Επιτροπές Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας άρχισε να εφαρμόζεται από 1.8.1986 στις επιχειρήσεις που από 1.6.1985 απασχολούσαν πάνω από 150 εργαζόμενους. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις έχουν ένα σημαντικό ρόλο να διαδραματίσουν στην δραστηριοποίηση των επιτροπών αυτών, καθώς έχουν εμπειρία από την ενασχόλησή τους με ζητήματα υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας.

Είναι χρήσιμο να τονίσουμε πως η σύσταση της Επιτροπής Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας αποτελεί δικαίωμα των εργαζομένων. Δεν είναι εργοδοτική υποχρέωση. Οι εργοδοτικές υποχρεώσεις σε σχέση με την Επιτροπή είναι η διευκόλυνση που πρέπει να παρέχεται στα μέλη της ώστε να ασκούν τις αρμοδιότητές τους. Οι αρμοδιότητες των ΕΥΑΕ αναφέρονται αναλυτικά στο Ν. 1568/85 (υπάρχει στο Παράρτημα), αλλά γενικά έχουν σαν κύρια αποστολή να ερευνήσουν και να προτείνουν όλα εκείνα τα μέσα με σκοπό την ανάληψη θετικής δράσης που θα εξασφαλίζει ότι η

εργασία γίνεται κάτω από ένα ανώτατο επίπεδο ασφαλών και υγιεινών συνθηκών για όλους τους εργαζόμενους.

Έτσι, οι ΕΥΑΕ θα πρέπει να συγκεντρώνουν ορισμένα χαρακτηριστικά που θα εγγυώνται τους σκοπούς για τους οποίους θεσπίστηκαν σε σχέση πάντα με τη λειτουργικότητα και την αποτελεσματικότητά τους. Τα χαρακτηριστικά αυτά πρέπει να είναι:¹⁸

- 1) Η ΕΥΑΕ πρέπει να είναι ευέλικτη και να δρα ακαριαία, χωρίς γραφειοκρατικές διαδικασίες.
- 2) Την ΕΥΑΕ πρέπει να υποστηρίζουν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι για να έχει έννοια "ύπαρξης" στην επιχείρηση. Σε αντίθετη περίπτωση κάθε προσπάθεια παροχής διευρυμένων αρμοδιοτήτων θα έχει αποτυχία.
- 3) Τα πρόσωπα που θα συγκροτούν την ΕΥΑΕ θα πρέπει να είναι αποδεκτά από τους εργαζόμενους και να είναι γνώστες των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν καθημερινά.
- 4) Η επιτυχία του θεσμού εξαρτάται από τα τακτικά σεμινάρια επιμόρφωσης του προσωπικού σε θέματα υγείας και ασφάλειας και κατάλληλης προετοιμασίας τους.
- 5) Η επιτυχία του θεσμού εξαρτάται, επίσης, από τη σωστή και αποτελεσματική λειτουργία των Επιθεωρήσεων Εργασίας.

2.4 Όργανα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Εργασίας σε Εθνικό Επίπεδο

2.4.1 Συμβούλιο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας

Σύμφωνα με το άρθρο 15 του Ν. 1568/85 λειτουργεί στο Ανώτατο Συμβούλιο Εργασίας τμήμα με την ονομασία "Συμβούλιο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας", που έργο του είναι η διατύπωση γνώμης πάνω σε θέματα υγιεινής και ασφάλειας, στην έκδοση νομοθετικών κανονιστικών, διοικητικών πράξεων, κ.λπ. Μέλη του Συμβουλίου είναι:¹⁹

- α) Ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εργασίας ως Πρόεδρος.
- β) Ένας Τεχνικός ή Υγειονομικός υπάλληλος του Υπουργείου Εργασίας.

¹⁸ Π.Α. Ευσταθίου, "Συνθήκες Εργασίας και Εργαζόμενοι: Η γνώση μονόδρομος στη βελτίωση των εργασιακών συνθηκών", Αθήνα 1987, σελ. 60.

- γ) Ένας εκπρόσωπος του Υπουργείου Βιομηχανίας.
- δ) Ένας εκπρόσωπος του Υπουργείου Υγείας.
- ε) Τρεις εκπρόσωποι της ΓΣΕΕ.
- στ) Τρεις εκπρόσωποι εργοδοτικών οργανώσεων από βιομηχανία, βιοτεχνία, εμπόριο.
- ζ) Ένας εκπρόσωπος του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος.
- η) Ένας εκπρόσωπος του Πανελληνίου Ιατρικού Συλλόγου.
- θ) Ένας εκπρόσωπος της Ένωσης Ελλήνων Χημικών.
- ι) Ένας επιστήμονας ειδικός σε θέματα ασφάλειας της εργασίας.
- ια) Ένας επιστήμονας ειδικός σε θέματα υγιεινής της εργασίας.

Το 11μελές, λοιπόν, Συμβούλιο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας είναι το μόνο αρμόδιο για να γνωμοδοτεί πάνω σε σχέδια κανονιστικών και διοικητικών πράξεων, που εκδίδονται για την εκτέλεση του νόμου πάνω σε θέματα υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας και γενικά προστασίας των εργαζομένων σε εθνικό πάντα επίπεδο και τέλος, να εισηγείται στον Υπουργό Εργασίας την έκδοση ή την τροποποίηση των νομοθετικών διαταγμάτων που ήδη υπάρχουν για την υγιεινή και ασφάλεια της εργασίας.

2.4.2 Νομαρχιακή Επιτροπή Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας

Με βάση το άρθρο 16 του Ν. 1568/85 "Υγιεινή και Ασφάλεια των Εργαζομένων", όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 39 του Ν. 1836/89 συστήνεται σε κάθε Νομαρχία συλλογικό γνωμοδοτικό όργανο για θέματα προστασίας της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων με την ονομασία Νομαρχιακή Επιτροπή Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΝΕΥΑΕ). Μέλη της ΝΕΥΑΕ είναι:²⁰

- Ο Νομάρχης
- Ο Επιθεωρητής Εργασίας του νομού
- Ένας εκπρόσωπος των υπηρεσιών Υγείας και Πρόνοιας του νομού
- Δύο εκπρόσωποι των εργαζομένων
- Δύο εκπρόσωποι των εργοδοτών
- Ένας εκπρόσωπος των εργαζομένων που υποδεικνύεται από την Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

¹⁹ Π.Α. Ευσταθίου, "Συνθήκες Εργασίας και Εργαζόμενοι: Η γνώση μονόδρομος στη βελτίωση των εργασιακών συνθηκών", Αθήνα 1987, σελ. 68.

²⁰ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, "Νομοθετικό πλαίσιο για την υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων", Αθήνα 1996, σελ. 17.

- Ένας εκπρόσωπος των εργαζομένων στους Ο.Τ.Α., που υποδεικνύεται από την Πανελλήνια Ομοσπονδία Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων
- Ένας Διευθυντής της Νομαρχίας
- Ένας εκπρόσωπος της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων.

Έργο της ΝΕΥΑΕ είναι να γνωμοδοτεί:

- Σχετικά με την εφαρμογή στο νόμο των διατάξεων για την υγιεινή και ασφάλεια της εργασίας και την προστασία της υγείας των εργαζομένων.

- Για το συντονισμό της δράσης των αρμοδίων υπηρεσιών και οργάνων του νομού, σχετικά με τα θέματα αυτά.

- Για την οργάνωση εκδηλώσεων και επιμορφωτικών προγραμμάτων σχετικών με την πρόληψη των εργατικών ατυχημάτων και των επαγγελματικών ασθενειών.

Βέβαια, για να επιτευχθεί ο τελικός στόχος, που είναι η προώθηση των θεμάτων υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων μέσω του κοινωνικού διαλόγου και του συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων, πρέπει στο έργο της ΝΕΥΑΕ να εντάσσονται προς διαβούλευση όλες οι ενέργειες που αποσκοπούν στη μείωση στο ελάχιστο τόσο των εργατικών ατυχημάτων όσο και των επαγγελματικών ασθενειών.

Με την εγκύκλιο 130110/13.2.95 του Υπουργείου Εργασίας προς τους Νομάρχες όλης της χώρας έχει επισημανθεί η ανάγκη ενεργοποίησης των ΝΕΥΑΕ και είχε δηλωθεί ότι το Υπουργείο Εργασίας θα παρέχει κάθε δυνατή βοήθεια για την υλοποίηση κάθε προσπάθειας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας.

2.5 Υποχρεώσεις που απορρέουν από το Δίκαιο της Ε.Ο.Κ.

Από την ίδρυση της ΕΟΚ μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί πολλές διατάξεις που αναφέρονται στο εργασιακό περιβάλλον και εμφανίζονται αναλυτικά από το 1978-1996 στο Παράρτημα. Πάντως, η κοινοτική νομοθεσία για τις συνθήκες ασφάλειας και υγιεινής στους χώρους εργασίας αναπτύσσεται συνεχώς, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του ψηφίσματος του Συμβουλίου της ΕΟΚ για "ένα πρόγραμμα δράσης σχετικά με την ασφάλεια και την υγιεινή στους χώρους εργασίας" (29.6.1978). Παρακάτω παρουσιάζουμε ενδεικτικά μερικές από τις κοινοτικές οδηγίες για την υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων:

- 1) Οδηγία 80/1107 "Περί προστασίας των εργαζομένων από τους κινδύνους που παρουσιάζονται, συνέπεια εκθέσεώς τους κατά τη διάρκεια της εργασίας σε

χημικά, φυσικά ή βιολογικά μέσα". Αντίστοιχος ελληνικός νόμος το κεφάλαιο Ε' του νόμου 1568/85 για την υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων.

- 2) Οδηγία 90/679 "Σχετικά με την προστασία των εργαζομένων από κινδύνους που διατρέχουν λόγω της έκθεσής τους σε βιολογικούς παράγοντες κατά την εργασία", η οποία τροποποιήθηκε αργότερα με την Οδηγία 93/88. Η οδηγία αυτή έχει κυρωθεί από την ελληνική κυβέρνηση με το Π.Δ. 186/1995 και έχει ως αντικείμενο την προστασία των εργαζομένων από τους κινδύνους για την υγεία και την ασφάλειά τους, συμπεριλαμβανομένης της πρόληψης των κινδύνων που προέρχονται ή είναι δυνατόν να προέλθουν από την έκθεση κατά τη διάρκεια της εργασίας σε βιολογικούς παράγοντες.
- 3) Οδηγία 92/91 "Περί των ελάχιστων προδιαγραφών για τη βελτίωση της προστασίας της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων στις εξορυκτικές δια γεωτρήσεων βιομηχανίες".
- 4) Οδηγία 93/104 "Σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας". Σχετικά με την οδηγία αυτή από τη μεριά της ελληνικής κυβέρνησης αναμένεται να εκδοθεί σχετικό Προεδρικό Διάταγμα. Αυτή τη στιγμή βρίσκεται στη διαβούλευση του ΣΥΑΕ.

3.1 Ασφαλιστική Κάλυψη των Θυμάτων των Εργατικών Ατυχημάτων-Προϋποθέσεις

Παρά το γεγονός ότι το εργατικό ατύχημα και η επαγγελματική ασθένεια, που εξομοιώνεται μ' αυτό, δεν αποτελούν ιδιαίτερες ασφαλιστικές περιπτώσεις, ο νομοθέτης θέλησε να αντιμετωπίσει με ιδιαίτερη εύνοια τις συνέπειες (ασθένεια, αναπηρία, θάνατο) που οφείλονται σ' αυτές τις αιτίες, τόσο από την άποψη των χρονικών προϋποθέσεων (χρόνος ασφάλισης), όσο και από την άποψη του μεγέθους των παροχών. Έτσι, κατά τη διάταξη του άρθρου 34, παρ. 1, α.ν. 1846/51 για τη χορήγηση σύνταξης αναπηρίας ή θανάτου δεν απαιτείται η συμπλήρωση των χρονικών προϋποθέσεων που ορίζονται από το άρθρο 28 του ίδιου νόμου, αν το γεγονός (βίαιο συμβάν) που προκάλεσε την αναπηρία ή το θάνατο οφείλεται σε εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια. Είναι, δηλαδή, αρκετή και μία (1) ημέρα ασφάλισης στο ΙΚΑ, κατά την οποία έγινε το ατύχημα. Όσον αφορά στο ποσό της σύνταξης, στα θύματα των εργατικών ατυχημάτων εξασφαλίζεται ένα ελάχιστο ποσό σύνταξης που εξαρτάται από την κλάση κατάταξης κάθε ασφαλισμένου και ένα ανώτατο όριο το οποίο αυξάνεται κάθε χρονιά. Το ανώτατο αυτό όριο δεν ισχύει φυσικά στις περιπτώσεις που από τον υπολογισμό που γίνεται σύμφωνα με τα οριζόμενα από το άρθρο 29, α.ν. 1846/51 (προσδιορισμός του ποσού με βάση το συνολικό χρόνο ασφάλισης και την κλάση κατάταξης κάθε ασφαλισμένου) προκύπτει μεγαλύτερο ποσό σύνταξης. Για να διασφαλιστούν στα θύματα των εργατικών ατυχημάτων τα πλεονεκτήματα που προαναφέρθηκαν, πρέπει να δηλωθούν τα ατυχήματα στα αρμόδια όργανα του ΙΚΑ, να γίνει έρευνα για τη διαπίστωση της σχέσης των ατυχημάτων με την εργασία και τέλος, να διαπιστωθεί από τα αρμόδια υγειονομικά όργανα του ΙΚΑ η σχέση του ατυχήματος με την ασθένεια, τη βλάβη ή το θάνατο.

3.1.1 Δήλωση Ατυχήματος

Από την παρ. 1 του άρθρου 21 του Κανονισμού Ασφαλιστικής Αρμοδιότητας (ΚΑΑ) του ΙΚΑ ορίζεται ότι: "Κάθε ατύχημα που γίνεται κατά την εκτέλεση της εργασίας

ή με αφορμή αυτή και έχει ως αποτέλεσμα τον τραυματισμό ή την αδυναμία για συνέχιση της εργασίας ή το θάνατο προσώπου και έχει υπαχθεί στην ασφάλιση του ΙΚΑ, αναγγέλεται υποχρεωτικά στο Ίδρυμα από τον εργοδότη ή τον αντιπρόσωπό του, από τον παθόντα ασφαλισμένο και σε περίπτωση αδυναμίας του ή θανάτου, από τα πρόσωπα που από την ασφάλισή του έλκουν δικαιώματα, από τον γιατρό που κλήθηκε για την παροχή των πρώτων βοηθειών και κάθε υπάλληλο του ΙΚΑ, που λόγω της υπηρεσίας του έλαβε γνώση του ατυχήματος. Η αναγγελία του ατυχήματος μπορεί να γίνει και από οποιονδήποτε τρίτο που έλαβε γνώση αυτού.

Ο εργοδότης του ασφαλισμένου, εκτός από την παραπάνω αναγγελία, υποχρεούται να καταχωρήσει σε ειδικό έντυπο που χορηγείται από την Υπηρεσία τα αναφερόμενα σε αυτό στοιχεία: α) το ονοματεπώνυμο ή την επαγγελματική φέρμα του εργοδότη, το είδος της επιχείρησής του και τη διεύθυνση της επαγγελματικής του στέγης, β) το ονοματεπώνυμο, την ηλικία, το επάγγελμα και τον αριθμό μητρώου του ασφαλισμένου, καθώς και τη συγκεκριμένη εργασία που εκτελούσε κατά την ώρα του ατυχήματος, γ) την ακριβή ημερομηνία και ώρα που έγινε το ατύχημα, δ) τον τόπο που έγινε το ατύχημα, ε) ακριβή περιγραφή των συνθηκών κάτω από τις οποίες έλαβε χώρα αυτό και τις συνέπειες που είχε για τον ασφαλισμένο, όπως υπέπεσαν στην αντίληψη των αυτόπτων μαρτύρων, ζ) τον τόπο που μεταφέρθηκε ο ασφαλισμένος μετά το ατύχημα, το ονοματεπώνυμο και τη διεύθυνση κατοικίας του ιατρού που κλήθηκε για την παροχή των πρώτων βοηθειών, το Νοσηλευτικό Ίδρυμα στο οποίο μεταφέρθηκε και τα ονόματα και τις διευθύνσεις των αυτόπτων μαρτύρων που υπογράφουν τη δήλωση. Σε περίπτωση καταχώρησης ψευδών στοιχείων, ο εργοδότης έχει υποχρέωση να αποκαταστήσει τη ζημιά που προκλήθηκε στο Ίδρυμα από την καταχώρηση αυτή".

Κατά τρόπο σαφή αναφέρονται στην παραπάνω διάταξη τα πρόσωπα που έχουν υποχρέωση να δηλώσουν ένα εργατικό ατύχημα, καθώς και οι ευθύνες του εργοδότη σε περίπτωση καταχώρησης στη δήλωση ατυχήματος ανακριβών στοιχείων. Αξίζει, όμως, να επισημανθεί το μεγάλο πλεονέκτημα που αποκτά ο εργοδότης από τη δήλωση στο ΙΚΑ κάθε ατυχήματος (μικρού ή μεγάλου), που συμβαίνει στους εργαζόμενους στην επιχείρησή του. Και το πλεονέκτημα αυτό είναι η απαλλαγή του από κάθε υποχρέωση αποζημίωσης των θυμάτων των εργατικών ατυχημάτων, αφού στην υποχρέωσή του αυτή τον υποκαθιστά το Ίδρυμα με την ασφαλιστική κάλυψη που παρέχει στα θύματα. Η μόνη περίπτωση που ο εργοδότης έχει υποχρέωση να καταβάλει στο ΙΚΑ κάθε δαπάνη στην

οποία υποβλήθηκε και στον παθόντα αποζημίωση είναι η βεβαίωση με δικαστική απόφαση, ότι το εργατικό ατύχημα οφείλεται σε δόλο δικό του.

Η δήλωση εργατικού ατυχήματος πρέπει να γίνεται με τη συμπλήρωση όλων των ενδείξεων που έχει το ειδικό έντυπο που χορηγεί το ΙΚΑ, το οποίο υπογράφεται από τον εργοδότη ή τον αντιπρόσωπό του, από τον παθόντα ή σε περίπτωση αδυναμίας ή θανάτου του από τα μέλη της οικογένειάς του και από τους αυτόπτες μάρτυρες.

Μεταγενέστερη της δήλωσης διαφοροποίηση ως προς τον τόπο, την ημερομηνία και ώρα, τις συνθήκες με τις οποίες έγινε το ατύχημα, των επιπτώσεων που είχε για τον παθόντα, τους αυτόπτες μάρτυρες, που θα γίνει από τον εργοδότη, τον παθόντα ή τα μέλη της οικογένειάς του και τους μάρτυρες που υπογράφουν την δήλωση, δε γίνεται αποδεκτή, εκτός αν από έγγραφα στοιχεία δημοσίων ή άλλων επίσημων αρχών επιβεβαιώνεται η ακρίβεια των δηλουμένων μεταγενέστερα της αρχικής δήλωσης.

Παρά το ότι η δήλωση πρέπει να γίνεται με τη συμπλήρωση του ειδικού εντύπου, που πρέπει να κατατίθεται στο πλησιέστερο προς τον τόπο που συνέβηκε το ατύχημα Υποκατάστημα του ΙΚΑ και αν εκεί δεν εδρεύει Υποκατάστημα στην αστυνομική αρχή, η οποία τη διαβιβάζει στο πλησιέστερο Υποκατάστημα, με αναγγελία εργατικού ατυχήματος εξομοιώνεται κάθε αίτηση, δήλωση, κ.λπ. που υποβάλλεται στο ΙΚΑ, εφόσον σ' αυτήν μνημονεύεται συγκεκριμένο ατύχημα και ταυτόχρονα περιγράφονται τα εξωτερικά στοιχεία ή περιστατικά που το συνιστούν.

Αναγγελία εργατικού ατυχήματος θεωρείται και η δήλωση που γίνεται από τον παθόντα ασφαλισμένο ή τα μέλη της οικογένειάς του σε γιατρό του ΙΚΑ ή σε γιατρό, κλινική ή νοσοκομείο που έχουν συμβληθεί με το Ίδρυμα.²¹ Με την προϋπόθεση, όμως, ότι δεν περιορίζεται σε απλή αναφορά των εξωτερικών στοιχείων και περιστατικών που συνιστούν το ατύχημα ή τις εξαιρετικές και ασυνήθιστες συνθήκες, με τις οποίες ο ασφαλισμένος απασχολήθηκε σε συγκεκριμένο χρόνο και οι οποίες αποτέλεσαν την αιτία που προκάλεσε την αναπηρία ή το θάνατο. Για να θεωρηθεί η παραπάνω δήλωση "αναγγελία ατυχήματος" πρέπει να αποδεικνύεται με γραπτά στοιχεία που τηρούνται από το γιατρό και προκειμένου για ασφαλισμένο που νοσηλεύτηκε σε κλινική ή νοσοκομείο που έχει σύμβαση με το ΙΚΑ, από το φύλλο νοσηλείας, ότι δηλώθηκε η ιδιότητα του παθόντα ως ασφαλισμένου του Ιδρύματος.

²¹ Κ. Μαυρομάτη, ειδικού συνεργάτη ΙΚΑ, "Το εργατικό ατύχημα και η επαγγελματική ασθένεια στα πλαίσια της νομοθεσίας του ΙΚΑ", σελ. 751.

3.1.2 Προθεσμία Αναγγελίας Ατυχήματος

Η αναγγελία του ατυχήματος πρέπει να γίνει μέσα σε πέντε (5) ημέρες από το ατύχημα. Ο ιατρός, όπως και κάθε υπάλληλος του ΙΚΑ, πρέπει να αναγγείλουν το ατύχημα μέσα σε 24 ώρες από τότε που έλαβαν γνώση. Η παράλειψη του ιατρού να αναγγείλει το ατύχημα θεωρείται δεοντολογικό παράπτωμα και συνεπάγεται την παραπομπή του στο Πειθαρχικό Συμβούλιο του οικείου Ιατρικού Συλλόγου για την επιβολή κυρώσεων. Η παράλειψη, επίσης, του υπαλλήλου του ΙΚΑ θεωρείται βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα.

Εάν τα πρόσωπα, που από την ασφάλιση του παθόντος έχουν δικαιώματα, διαμένουν σε τόπο που απέχει το λιγότερο 100 χιλιόμετρα από τον τόπο διαμονής του παθόντος, η προθεσμία αναγγελίας αρχίζει από τότε που έλαβαν γνώση του ατυχήματος, η οποία θεωρείται ότι επήλθε την 5η ημέρα μετά το ατύχημα (άρα το ατύχημα πρέπει να δηλωθεί μέσα σε 10 ημέρες). Σε περίπτωση που οι συνέπειες του ατυχήματος εκδηλώνονται σε χρόνο μεταγενέστερο και διαπιστώνεται ότι η εκδήλωσή τους ήταν αποτέλεσμα βαθμιαίας εξέλιξης, η προθεσμία για την αναγγελία του ατυχήματος αρχίζει από τότε που πραγματικά εκδηλώθηκε η αναπηρία που προκάλεσε το ατύχημα.

Προκειμένου για στρατευμένους ασφαλισμένους, ως ημέρα αναγγελίας του ατυχήματος θεωρείται η από την αρμόδια στρατιωτική αρχή βεβαιούμενη ημέρα τραυματισμού ή θανάτου.

Οι Κυριακές και οι επίσημα καθιερωμένες ημέρες αργίας δεν υπολογίζονται για τη συμπλήρωση των προθεσμιών που αναφέρθηκαν.

Ο Διευθυντής του ΙΚΑ μπορεί να δεχτεί δηλώσεις ατυχημάτων που έγιναν εκπρόθεσμα, μόνον αν πειστεί ότι λόγοι ανεξάρτητοι της θέλησης των δηλούντων εμπόδισαν την έγκαιρη δήλωση. Πάντως, σε καμία περίπτωση η προθεσμία για την αναγγελία του ατυχήματος δεν παρατείνεται πέρα από τις 60 ημέρες από το ατύχημα και οι δηλώσεις που γίνονται μετά την προθεσμία αυτή απορρίπτονται ως εκπρόθεσμες. Εάν όμως πρόκειται για ατύχημα που είχε σαν συνέπεια την απόλυτη αναπηρία του ασφαλισμένου, τότε η προθεσμία της αναγγελίας για την απόκτηση σύνταξης μπορεί να παραταθεί μέχρι ένα έτος από το ατύχημα, ενώ αν πρόκειται για ατύχημα που είχε σαν συνέπεια το θάνατο, η προθεσμία της αναγγελίας για την απόκτηση σύνταξης μπορεί να παραταθεί μέχρι δύο χρόνια.

Σημειώνεται ότι οι προθεσμίες αυτές για την αναγγελία ατυχήματος είναι σαφώς αποκλειστικές και επομένως οι δηλώσεις που υποβάλλονται μετά την πάροδο αυτών είναι απαράδεκτες (εκπρόθεσμες). Μόνον λόγοι ανώτερης βίας (όπως π.χ. σεισμοί, πλημμύρες, πυρκαγιές) μπορούν να επιφέρουν αναστολή της προθεσμίας. Η εκτίμηση των γεγονότων που συνιστούν την ανώτερη βία, αφήνεται στην κρίση του αρμόδιου ασφαλιστικού οργάνου.

3.1.3 Διαπίστωση Συνθηκών Ατυχήματος - Χαρακτηρισμός του

Για κάθε εργατικό ατύχημα που δηλώνεται στο ΙΚΑ ενεργείται πλήρως έρευνα για να εξακριβωθεί εάν πραγματικά συνέβη αυτό και αν ναι, κάτω από ποιες συνθήκες και σε ποια έκταση έλαβαν χώρα τα περιστατικά που αναφέρονται στη δήλωση του ατυχήματος. Αρμόδιο Υποκατάστημα για να προβεί στην έρευνα αυτή είναι της περιοχής όπου κατοικεί ή εργάζεται ο ασφαλισμένος.

Η παραπάνω έρευνα έχει σκοπό να εξακριβώσει τα αίτια του εργατικού ατυχήματος, τις συνθήκες κάτω από τις οποίες συνέβη, τον ακριβή τόπο και χρόνο, τη φύση του ατυχήματος και τέλος, τις βλάβες που έχει υποστεί ο ασφαλισμένος. Με βάση τα στοιχεία που προκύπτουν από την έρευνα αναλαμβάνει στη συνέχεια το αρμόδιο Υγειονομικό όργανο του Ιδρύματος να γνωματεύσει από ιατρική άποψη για την φύση των αιτιών, την έκταση και τη διάρκεια της πάθησης ή βλάβης του ασφαλισμένου. Στο τέλος, το αρμόδιο ασφαλιστικό όργανο του Ιδρύματος, έχοντας υπόψη όλα τα παραπάνω στοιχεία, μπορεί να κρίνει.

Επίσης, επισημαίνεται ότι αν τη δήλωση του ατυχήματος υπογράφει και ο εργοδότης του ασφαλισμένου και αυτός επικαλείται σχετικές αποδείξεις (μαρτυρικές καταθέσεις κ.λπ.), το αρμόδιο όργανο του ΙΚΑ μπορεί να αμφισβητήσει την ακρίβεια των ισχυρισμών του ασφαλισμένου και να απορρίψει τελικά το αίτημα για ασφαλιστική κάλυψη. Η απόρριψη, όμως, αυτή πρέπει να θεμελιώνεται με σαφή στοιχεία και όχι σε εικασίες και υποθέσεις, από τις οποίες έμμεσα και συμπερασματικά δημιουργούνται αμφιβολίες για την ειλικρίνεια του ασφαλισμένου. Οι αμφιβολίες αυτές δεν είναι αρκετές για να ανατρέψουν τα δηλωθέντα από τον ασφαλισμένο και τον εργοδότη σχετικά με τις συνθήκες που έγινε το ατύχημα.

Η παροχή εργασίας, επίσης, με παράβαση των νόμων, διαταγμάτων ή κανονισμών και των σχετικών με τους όρους ασφαλείας δεν αίρει το χαρακτήρα του ατυχήματος,

εφόσον κρίνεται ότι αιτία αυτού ήταν η εργασία. Ούτε και η παροχή εργασίας σε ώρα που απαγορεύεται με παράβαση των εργατικών νόμων, εφόσον το ατύχημα δεν οφείλεται σε δόλο ή πλημμέλημα του ασφαλισμένου. Ούτε και η παροχή εργασίας σε οικοδομή χωρίς τη χορήγηση της νόμιμης πολεοδομικής άδειας ή η παραβίαση εντολής του εργοδότη, αν ο ασφαλισμένος, έστω και με δική του πρωτοβουλία, ενήργησε για το συμφέρον του εργοδότη του για να αποτρέψει κάποιον κίνδυνο.

Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας σχετικά με το ατύχημα συντάσσεται πρακτικό αυτής και στη συνέχεια ο αρμόδιος για κάθε περίπτωση Διευθυντής Υποκαταστήματος ΙΚΑ προβαίνει στο χαρακτηρισμό του ατυχήματος που δηλώθηκε. Ιδιαίτερα, αποφασίζεται αν το ατύχημα έγινε με την έννοια που καθορίζει ο νόμος και αν το ατύχημα έγινε κατά την εκτέλεση ή με αφορμή την εργασία.

3.1.4 Σχέση Πάθησης ή Βλάβης με το Ατύχημα

Μετά τον χαρακτηρισμό του ατυχήματος που αναγγέλθηκε εμπρόθεσμα, ο ασφαλισμένος παραπέμπεται στην Α.Υ.Ε. (Α/θμια Υγειονομική Επιτροπή) του αρμόδιου Υποκαταστήματος (Τοπικό ή Περιφερειακό του τόπου κατοικίας του) και μετά από προσφυγή του ίδιου ή του Διευθυντή στην Β.Υ.Ε. (Β/θμια Υγειονομική Επιτροπή).

Η Υγειονομική Επιτροπή αποφασίζει για τη σχέση του ατυχήματος με την πάθηση ή βλάβη που διαπιστώνει, καθώς και για την τυχόν επιδείνωση από το ατύχημα της κατάστασης της υγείας του ασφαλισμένου που υφίσταται πριν από το ατύχημα, από την οποία δεν εμποδιζόταν στην εργασία του πριν από το ατύχημα. Η γνωμάτευση της υγειονομικής επιτροπής στηρίζεται στα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν για το χαρακτηρισμό του ατυχήματος και είναι δεσμευτική για τον Διευθυντή, που σύμφωνα με το νόμο, αποφασίζει τελικά για τη χορήγηση της σύνταξης.

Οι γνωματεύσεις των υγειονομικών επιτροπών είναι δεσμευτικές όταν είναι αιτιολογημένες. Γι' αυτό τα ασφαλιστικά όργανα που τελικά αποφασίζουν έχουν υποχρέωση να απαιτούν την ειδική αιτιολόγηση των γνωματεύσεων και τα υγειονομικά όργανα έχουν υποχρέωση να δίνουν σαφή απάντηση σε κάθε ερώτημα που τους γίνεται.

3.2 Ευθύνη Εργαδοτών

Η δικαστηριακή νομολογία δέχεται ότι σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος οποιεσδήποτε και αν είναι οι συνέπειες (αναπηρία, θάνατος κ.λπ.), εφόσον ο παθών μισθωτός υπάγεται στην ασφάλιση του ΙΚΑ και επομένως δικαιούται (ή σε περίπτωση

θανάτου, τα μέλη της οικογένειάς του) να λάβει τις ασφαλιστικές παροχές του ΙΚΑ, απαλλάσσεται ο εργοδότης από την υποχρέωση να καταβάλλει τα έξοδα κηδείας, νοσηλείας, αποζημίωσης κ.λπ., για την αποκατάσταση της περιουσιακής ζημιάς που υπέστη ο ασφαλισμένος από το ατύχημα.

Η απαλλαγή αυτή του εργοδότη εξακολουθεί να υπάρχει ακόμα και στην περίπτωση που ο ασφαλισμένος δεν έχει καταβάλλει τις οφειλόμενες εισφορές στο ΙΚΑ και ανεξάρτητα με τον χρόνο ασφάλισης του μισθωτού. Έτσι, δεν μπορεί ο ασφαλισμένος να απαιτήσει αποζημίωση από τον εργοδότη του και επί πλέον τις ασφαλιστικές παροχές από το ΙΚΑ. Διευκρινίζεται ότι η διάταξη αυτή σχετικά με την απαλλαγή των εργοδοτών έχει εφαρμογή μόνον όταν πρόκειται για ασφαλισμένους του ΙΚΑ και όχι για ασφαλισμένους σε άλλα Ασφαλιστικά Ταμεία. Γίνεται αναφορά στο ΙΚΑ μόνο και μόνο γιατί τα περισσότερα εργατικά ατυχήματα συμβαίνουν στο χώρο της βιομηχανίας, οπότε το ΙΚΑ είναι το αρμόδιο Ασφαλιστικό Ταμείο.

Σημειώνεται, επίσης, ότι οι εργοδότες, ανεξάρτητα από την απαλλαγή τους από την ευθύνη που έχουν για αποζημίωση του παθόντος ασφαλισμένου του ΙΚΑ, βάση των διατάξεων του Ν. 551/1915, υποχρεούνται σε περίπτωση που το εργατικό ατύχημα οφείλεται σε λάθος δικό τους ή σε περίπτωση που δεν τηρούνται από αμέλεια οι όροι ασφαλείας των εργαζομένων, να καταβάλλουν στον παθόντα ασφαλισμένο χρηματική ικανοποίηση, λόγω ηθικής βλάβης ή για ψυχική οδύνη των μελών της οικογένειάς του. Στην περίπτωση αυτή το ποσό της χρηματικής ικανοποίησης καθορίζεται από το δικαστήριο, αφού λάβει υπόψη το μέγεθος του ατυχήματος και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες συνέβη αυτό. Η επαγγελματική ασθένεια δεν θεωρείται εργατικό ατύχημα και επομένως, δεν γεννιέται από αυτή αξίωση του παθόντος ασφαλισμένου να λάβει χρηματική ικανοποίηση για ηθική βλάβη.

Ευθύνη του εργοδότη για αποκατάσταση της προξενούμενης ζημιάς υπάρχει σύμφωνα με τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα, μόνον όταν το ατύχημα οφείλεται σε δόλια ενέργεια του εργοδότη ή των οργάνων που συνεργάζονται με αυτόν. Δόλος υπάρχει όταν ο εργοδότης σκοπούσε στο αποτέλεσμα που επήλθε και όχι όταν απλώς παρέβηκε τους κανονισμούς ασφαλείας, έστω και αν αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τον τραυματισμό ή το θάνατο του μισθωτού. Η δόλια ενέργεια του εργοδότη βεβαιώνεται και πάλι με δικαστική απόφαση, προκειμένου να αποκαταστήσει την προξενούμενη ζημιά.

3.3 Επαγγελματική Ασθένεια - Προθεσμία Αναγγελίας

Αρμόδιο για τη Διαπίστωση και το Χαρακτηρισμό Όργανο

Η επαγγελματική ασθένεια εξομοιώνεται από την άποψη των συνεπειών και της παρεχόμενης ασφαλιστικής προστασίας με το εργατικό ατύχημα.

Για το χαρακτηρισμό μιας πάθησης ως επαγγελματικής πρέπει να διαπιστωθεί ότι ο ασφαλισμένος απασχολήθηκε στις επιχειρήσεις ή εργασίες ή επαγγέλματα που αναφέρονται στον Πίνακα του άρθρου 40 του Κανονισμού Ασθένειας του ΙΚΑ, για χρονικό διάστημα το λιγότερο ίσο με αυτόν που για κάθε ασθένεια αναφέρεται στον ίδιο πίνακα.

Για να κινηθεί η διαδικασία χαρακτηρισμού μιας ασθένειας ως επαγγελματικής²² πρέπει να δηλωθεί από τα πρόσωπα που ορίζονται στο άρθρο 23 του ΚΑΑ. (Βλέπε 3.1.1) Από τα πρόσωπα αυτά ο γιατρός που θα διαγνώσει την επαγγελματική ασθένεια έχει υποχρέωση να την αναγγείλει αμέσως στο ΙΚΑ. Για τα υπόλοιπα πρόσωπα (εργοδότης ή αντιπρόσωπος αυτού, ασφαλισμένος και σε περίπτωση θανάτου του τα μέλη της οικογένειάς του) η προθεσμία για την αναγγελία είναι η ίδια με την προθεσμία αναγγελίας των εργατικών ατυχημάτων. (Βλέπε 3.1.2)

Αρμόδιο ασφαλιστικό όργανο για το χαρακτηρισμό μιας ασθένειας ως επαγγελματικής είναι ο Διευθυντής του Περιφερειακού ή Τοπικού Υποκαταστήματος²³ στην Περιφέρεια του οποίου κατοικεί ή απασχολείται ο ασφαλισμένος. Η διαδικασία για το χαρακτηρισμό αρχίζει με την έρευνα που γίνεται μετά την υποβολή της δήλωσης, η οποία στοχεύει στη διαπίστωση της απασχόλησης του ασφαλισμένου στις επιχειρήσεις, εργασίες κ.λπ. που αναφέρονται στο άρθρο 40 του Κανονισμού Ασθένειας. Μετά απ' αυτή τη διαπίστωση ο ασφαλισμένος παραπέμπεται στις Ειδικές Υγειονομικές Επιτροπές Επαγγελματικών Ασθενειών, που είναι οι μόνες αρμόδιες για να επιληφθούν. Οι Επιτροπές αυτές αποφασίζουν αν η πάθηση που διαπιστώνουν περιλαμβάνεται στις παθήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 40 του Κ.Α. και η κρίση τους στο θέμα αυτό, εφόσον είναι αιτιολογημένη, δεσμεύει τα ασφαλιστικά όργανα, τα οποία καλούνται στη συνέχεια να αποφασίσουν για τη χορήγηση ή όχι της παροχής που ζητείται.

3.4 Αναγγελία Εργατικού Ατυχήματος στις Επιθεωρήσεις Εργασίας

²² Κ.Μαυρομάτης, "Το εργατικό ατύχημα και η επαγγελματική ασθένεια στα πλαίσια της νομοθεσίας του ΙΚΑ", σελ. 753-754.

²³ Κ.Μαυρομάτης, "Το εργατικό ατύχημα και η επαγγελματική ασθένεια στα πλαίσια της νομοθεσίας του ΙΚΑ", σελ. 753-754.

Σύμφωνα με το άρθρο 10 του ν.δ. 2954/54 "περί οργανώσεως σώματος επιθεώρησης εργασίας κ.λπ.", τα εργατικά ατυχήματα πρέπει να αναγγέλλονται και στις επιθεωρήσεις εργασίας εντός προθεσμίας 48 ωρών.

Για τα εργατικά ατυχήματα στις οικοδομές και στα πάσης φύσεως έργα αρμοδιότητας Πολιτικού Μηχανικού, η παραπάνω προθεσμία είναι 24 ώρες, σύμφωνα με το άρθρο 115 του π.δ. 1073/81 "Περί μέτρων ασφάλειας κατά την εκτέλεση εργασιών εις εργοτάξια οικοδομών και πάσης φύσεως έργων αρμοδιότητας Πολιτικού Μηχανικού". Επίσης, με τις ρυθμίσεις από την εναρμόνιση του εθνικού μας δικαίου με την οδηγία ΠΛΑΙΣΙΟ 89/391/ΕΟΚ, η υποχρέωση αναγγελίας των εργατικών ατυχημάτων αφορά όλες τις επιχειρήσεις, εγκαταστάσεις, εκμεταλλεύσεις και εργασίες του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα (βιομηχανικές, εμπορικές κ.λπ.).

Η μη αναγγελία εργατικού ατυχήματος τιμωρείται με τις ποινές του άρθρου 458 του Ποινικού Κώδικα.

Τα ατυχήματα που αναγγέλλονται στις αρμόδιες σε θέματα υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων υπηρεσίες των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων αποτελούν ένα μικρό ποσοστό (περίπου 25% των ατυχημάτων που δηλώνονται στις Υπηρεσίες του ΙΚΑ).

Επειδή έχει παρατηρηθεί ότι σε μερικές υπηρεσίες το παραπάνω ποσοστό είναι πάρα πολύ μικρό, πρέπει να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για την αντιμετώπιση του προβλήματος, όπως ενημέρωση εργοδοτών και εργαζομένων, έλεγχοι κ.ά.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου, οι Επιθεωρητές Εργασίας²⁴ πρέπει να βρίσκονται σε στενή επαφή με τις υπηρεσίες του ΙΚΑ και να ενημερώνονται για τα ατυχήματα που δηλώνονται σε αυτές. Με αυτό τον τρόπο θα καθίσταται δυνατή η εξέταση και μεγαλύτερου αριθμού ατυχημάτων, καθώς και των ατυχημάτων εκείνων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον και δεν αναγγέλθηκαν στις αρμόδιες υπηρεσίες.

Για τα ατυχήματα που αναγγέλλονται ότι οφείλονται σε παθολογικά αίτια ή εκ πρώτης όψης φαίνονται ότι οφείλονται σε παθολογικά αίτια, θα πρέπει να γίνεται προσπάθεια διερεύνησης των πραγματικών αιτιών τους για την πιθανότητα συσχέτισης των αιτιών με την εργασία. Στην περίπτωση που υπάρχει τέτοια συσχέτιση, το ατύχημα θα ταξινομείται κανονικά, όπως όλα τα ατυχήματα. Τα τροχαία ατυχήματα, τα οποία

²⁴ Λεπτομερή αναφορά για το έργο των Επιθεωρητών Εργασίας γίνεται στο Κεφάλαιο 5, παράγραφος 2.3.

συμβαίνουν τόσο κατά τη διάρκεια της εργασίας, όσο και καθ' οδόν προς και από την εργασία είναι μεν εργατικά ατυχήματα, δεν γίνεται όμως διερεύνηση των αιτιών.

4.1 Γενικά

Στις συνθήκες σύγχρονης υλικής παραγωγής ο τόπος δουλειάς, δηλαδή ο χώρος που συνυπάρχουν τα αντικείμενα εργασίας και το εργατικό δυναμικό εμφανίζεται ολοένα και συνθετότερος, σαν αποτέλεσμα της υψηλής τεχνολογίας και του καταμερισμού της εργασίας. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την εμφάνιση του εργατικού ατυχήματος σαν σύνθετου φαινομένου, του οποίου τα αίτια πρόκλησης οφείλονται σε συνδυασμό πολλών παραγόντων.

Η μελέτη των εργατικών ατυχημάτων έχει αποδείξει ότι αυτά δεν συμβαίνουν τυχαία, αλλά ότι υπάρχουν πάντοτε μία ή περισσότερες αιτίες. Υπάρχουν σήμερα αρκετοί άνθρωποι που ερμηνεύουν τα ατυχήματα μοιρολατρικά, πιστεύουν δηλαδή ότι τα ατυχήματα συμβαίνουν χωρίς αιτία, απλώς και μόνο γιατί "ήρθε η ώρα τους να γίνουν" ή γιατί ο εργαζόμενος "δεν είχε τύχη". Τα εργατικά ατυχήματα, φυσικά, όμως δεν είναι τυχαία, ούτε μοιραία, γιατί μπορούμε να απομακρύνουμε τις αιτίες που τα προκαλούν. Δεν οφείλονται στην έλλειψη τύχης του εργαζόμενου ή στην κακιά ώρα, αλλά στην έλλειψη προσοχής σε συνδυασμό με μειωμένη σύνεση και επαγρύπνηση.

Έχει πολύ μεγάλη σημασία να γνωρίζουμε τις αιτίες των εργατικών ατυχημάτων, γιατί τότε μόνο είναι δυνατόν να ληφθούν κατάλληλα μέτρα για την πρόληψή τους.

4.2 Αιτίες των Εργατικών Ατυχημάτων

Οι αιτίες από τις οποίες προκαλούνται τα εργατικά ατυχήματα, μπορεί να οφείλονται:

- α) Στον ίδιο τον εργαζόμενο
- β) Στο περιβάλλον της εργασίας και τα μέσα παραγωγής και
- γ) Σε απρόβλεπτα γεγονότα

Ας δούμε τώρα αναλυτικά τις τρεις αυτές βασικές κατηγορίες:

4.2.1 Αιτίες που προέρχονται από τον ίδιο

Η στατιστική ανάλυση²⁵ μεγάλου αριθμού ατυχημάτων έδειξε ότι τουλάχιστον τα 80% από αυτά οφείλονται στον παράγοντα "άνθρωπος", δηλαδή στον ίδιο τον εργαζόμενο. Παράγοντες που προκαλούν ατυχήματα και έχουν σχέση με τον εργαζόμενο είναι:

α) Η ηλικία

Οι νέοι, παρά την αναμφισβήτητη ενεργητικότητά τους και τα ταχύτερα αντανακλαστικά τους, παθαίνουν πολύ συχνά ατυχήματα, γιατί τους λείπει η πείρα. Πολλές φορές, όμως, αντιμετωπίζουν και τα διάφορα προβλήματα της εργασίας τους με κάποια βιασύνη και επιπολαιότητα.

Τα μεγάλης ηλικίας άτομα παθαίνουν, επίσης, συχνά ατυχήματα, γιατί με την πάροδο του χρόνου μειώνονται οι φυσικές τους ικανότητες και κουράζονται γρηγορότερα.

Στο Κεφάλαιο 1 του Μέρους II (διάγραμμα 6) θα δούμε την εξέλιξη των εργατικών ατυχημάτων ανά ηλικία.

β) Η απειρία ή η άγνοια

Η απειρία ή η άγνοια που έχουν οι ανειδίκευτοι, οι μαθητευόμενοι και οι νέοι τεχνίτες γίνονται αφορμή ατυχημάτων.

Εργαζόμενος που δεν έχει μάθει καλά το είδος και τη φύση της εργασίας που εκτελεί, δηλαδή δεν γνωρίζει τη λειτουργία του μηχανήματος, τη χρήση του εργαλείου ή τον τρόπο εκτέλεσης της εργασίας με την οποία ασχολείται, κινδυνεύει κάθε στιγμή να τραυματισθεί ο ίδιος ή ταυτόχρονα να γίνει αιτία να τραυματισθούν και άλλοι εργαζόμενοι.

Ο εργαζόμενος δεν αρκεί να γνωρίζει πολύ καλά μόνο την εργασία του, αλλά και τους κινδύνους που υπάρχουν εκτελώντας τη, για να μπορέσει να τους αποφύγει.

γ) Η διανοητική ικανότητα

Όλοι οι άνθρωποι δεν έχουν τις ίδιες διανοητικές ικανότητες. Υπάρχουν εργασίες που χρειάζονται ιδιαίτερα προσόντα, όπως π.χ. ταχύτητα αντίληψης, ευστροφία και ετοιμότητα. Άτομο που δεν διαθέτει αυτά τα χαρακτηριστικά δεν μπορεί να αντιδράσει στις δύσκολες στιγμές ή σε έκτακτες περιστάσεις, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί σύγχυση και να προκληθεί ατύχημα.

δ) Οι κακές συνήθειες

Κάθε άνθρωπος δεν έχει μόνο προτερήματα, αλλά και ελαττώματα, που πολλές φορές γίνονται αίτια ατυχημάτων. Μερικά από αυτά είναι η αμέλεια, η απροσεξία, η ανυπακοή, η αφηρημάδα, η βιασύνη, η επιπολαιότητα κ.λπ.

ε) Οι συναισθηματικοί παράγοντες

Οι σπουδαιότεροι συναισθηματικοί παράγοντες, που οδηγούν στη διαταραχή της ψυχικής ηρεμίας είναι η ανησυχία, η ανυπομονησία, η εύκολη συγκίνηση και η νευρική κατάσταση. Η έλλειψη ψυχικής ηρεμίας, κατά τη διάρκεια της εργασίας, μειώνει την προσοχή και αυτοσυγκέντρωση του εργαζόμενου, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται πρόσφορες καταστάσεις για ατυχήματα.

Δύο κλασικά παραδείγματα, που οδηγούν σε διατάραξη της ψυχικής ηρεμίας είναι τα ακόλουθα:

- i) Οικογενειακά προβλήματα, όπως π.χ. οικονομικές δυσκολίες, ασθένεια συγγενούς.
- ii) Διαφορές με τους προϊσταμένους ή με τους άλλους συναδέλφους.

στ) Οι παθολογικοί παράγοντες

Διάφορες νοσηρές καταστάσεις, φανερές ή κρυφές, οδηγούν πολλές φορές στο ατύχημα. Επιληπτικοί, άτομα με αναπηρίες κινητικές (π.χ. μονόχειρες) ή λειτουργικές (π.χ. κακή όραση, μειωμένη ακοή), αλκοολικοί και άτομα με σοβαρές οργανικές βλάβες (π.χ. καρδιοπαθείς, υπέρτασικοί κ.λπ.) κινδυνεύουν πολύ περισσότερο από τους υγιείς να πάθουν εργατικό ατύχημα.

ζ) Η κόπωση

Κόπωση σωματική ή ψυχική που προκαλείται από πολύωρη έντονη ή μονότονη εργασία, αποτελεί επίσης ένα πολύ σημαντικό παράγοντα για την πρόκληση εργατικού ατυχήματος. Η κόπωση και ακόμα περισσότερο η υπερκόπωση επιβραδύνει τις αντιδράσεις και μειώνει την οξύτητα των αισθήσεων του εργαζόμενου. Έχει παρατηρηθεί ότι τα περισσότερα ατυχήματα συμβαίνουν στις τελευταίες ώρες της εργάσιμης ημέρας, όπου η κόπωση και η εξάντληση είναι πιο έντονη.

²⁵ Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996.

4.2.2 Αιτίες που προέρχονται από το περιβάλλον εργασίας και τα μέσα παραγωγής

Το 15%²⁶ των εργατικών ατυχημάτων οφείλονται στο περιβάλλον εργασίας και στα μέσα παραγωγής. Από εκτεταμένες στατιστικές προκύπτει ότι, όταν το περιβάλλον εργασίας δεν πληρεί τους απαιτούμενους όρους ασφαλείας και υγιεινής και τα μέσα παραγωγής (π.χ. μηχανήματα, εργαλεία, υλικά κ.λπ.) δεν ανταποκρίνονται στους στοιχειώδεις κανόνες ασφαλείας, τότε συμβαίνουν πολλά και σοβαρά ατυχήματα. Στο Διάγραμμα που ακολουθεί βλέπουμε την εξέλιξη των εργατικών ατυχημάτων που προκαλούνται από μηχανές και εργαλεία για τα έτη 1938-1988.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Εργατικά Ατυχήματα Ανά Αιτία

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

Από το 1988 τα στοιχεία καταγράφονται κατά ασκούμενη ενέργεια και τύπο και είναι ακόμη πιο λεπτομερή.

Οι σπουδαιότερες αιτίες ατυχημάτων που οφείλονται στο περιβάλλον εργασίας και στα μέσα παραγωγής είναι:

α) Περιβάλλον εργασίας

- i) Η αταξία και η έλλειψη καθαριότητας στους χώρους εργασίας, μπορεί να προκαλέσει τραυματισμούς από πτώσεις των εργαζομένων.
- ii) Οι ανωμαλίες στα δάπεδα και στους δρόμους του εργοστασίου μπορούν, επίσης, να προκαλέσουν πτώσεις των εργαζομένων.
- iii) Όταν δεν υπάρχουν κουπαστές στις σκάλες ή στα πατάρια που είναι ψηλά μπορεί κάποιος να πέσει και να τραυματιστεί.

²⁶ Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996.

- iv) Μη καλά στερεωμένα ή στοιβαγμένα υλικά μπορούν να πέσουν και να καταπλακώσουν έναν εργαζόμενο.
- v) Ο κακός φωτισμός, αερισμός, θέρμανση των χώρων εργασίας και γενικά οι ανθυγιεινές συνθήκες.
- vi) Η υψηλή στάθμη θορύβου.

β) Μέσα παραγωγής

Τα μέσα παραγωγής συντελούν στην πρόκληση εργατικών ατυχημάτων με τους εξής τρόπους:

- i) Η μη ύπαρξη προστατευτικών καλυμμάτων στα γρανάζια ή τα διάφορα κινούμενα μέρη των μηχανημάτων μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα σοβαρές κακώσεις στα άκρα και γενικά στο σώμα του εργαζόμενου.
- ii) Όταν δεν υπάρχουν μέσα ατομικής προστασίας, όπως π.χ. γυαλιά ασφαλείας για τον χειριστή ενός τόρνου ή τρυπανιού κ.λπ.
- iii) Όταν χρησιμοποιούνται ελαττωματικά εργαλεία ή μηχανήματα και γενικά, εργαλεία και μηχανήματα που δεν πληρούν τους κανονισμούς ασφάλειας.

4.2.3 Αιτίες που οφείλονται σε απρόβλεπτα γεγονότα

Το 5%²⁷ των εργατικών ατυχημάτων οφείλονται σε απρόβλεπτα γεγονότα. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται λίγα σε αριθμό και σπάνια ατυχήματα, για τα οποία ο άνθρωπος δεν μπορεί να προβλέψει ούτε πότε θα γίνουν ούτε και τι θα τα προκαλέσει. Τέτοια είναι π.χ. τα ατυχήματα που προκαλούνται από κεραυνούς, σεισμούς, πλημμύρες κ.λπ.

4.3 Αιτίες των Επαγγελματικών Ασθενειών

Επαγγελματική ασθένεια, όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι η νοσηρή κατάσταση που δημιουργείται στον οργανισμό του εργαζόμενου από τη βλαβερή επίδραση της εργασίας του. Η κύρια αιτία, λοιπόν, εμφάνισης αυτής είναι οι ανθυγιεινές συνθήκες εργασίας. Η ύπαρξη χημικών ουσιών (καρκινογόνες, τοξικές), παθογόνων μικροοργανισμών (μικρόβια, ιοί), οι θερμικές και μηχανικές καταπονήσεις (θερμοκρασία, υγρασία, πίεση, θόρυβος), η έκθεση σε ακτινοβολία (υπέρυθρη, ιονίζουσα), το

²⁷ Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996.

ασυνήθιστο ωράριο εργασίας (διάρκεια συνεχούς εργασίας, εναλλαγές στο διάστημα εργασίας), ο υπέρμετρος φόρτος εργασίας (κόπωση) και πλήθος άλλων παραγόντων είναι δυνατόν να δημιουργήσουν προβλήματα, όχι μόνο στη σωματική υγεία του εργαζόμενου (βλέπε Πίνακα), αλλά και στην ψυχική ηρεμία αυτού. Το πρόβλημα της αλλοτρίωσης, με τον καταμερισμό της εργασίας, είναι συνηθισμένο φαινόμενο στο χώρο της βιομηχανίας σήμερα. Ο εργαζόμενος αποξενώνεται από το τελικό προϊόν της εργασίας και του αφαιρείται η δυνατότητα να βρει στη διαδικασία της παραγωγής ένα μέσο έκφρασης της προσωπικότητάς του, με αποτέλεσμα να εργάζεται όχι για να ικανοποιηθεί, αλλά για να ζήσει.

Για να μπορέσουν να αντιμετωπιστούν οι συνέπειες αυτές στην υγεία του εργαζόμενου έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερη επιστήμη, που ονομάζεται "υγιεινή της εργασίας". Η υγιεινή της εργασίας είναι η επιστήμη που μελετά τις αιτίες που προκαλούν τις επαγγελματικές ασθένειες και έχει σκοπό την πρόληψη και την αντιμετώπισή τους.

Η υγιεινή της εργασίας διαιρείται στα ακόλουθα μέρη:

*α) Υγιεινή του χώρου εργασίας, που εξαρτάται:*²⁸

1. Από τους φυσικούς παράγοντες (θερμοκρασία, υγρασία, ατμοσφαιρική πίεση, θόρυβοι και δονήσεις, ενέργεια ακτινοβολίας).
2. Από τους χημικούς παράγοντες (τοξικές ουσίες, αέρια και καπνοί που προκαλούν ασφυξία και ερεθισμούς με μέγιστες συγκεντρώσεις αυτών).

β) Υγιεινή του ατόμου που εργάζεται, με ιδιαίτερη επιμέλεια στην πρόληψη της βιομηχανικής κόπωσης, στους προσωπικούς παράγοντες αυτής, στα ωράρια και στο ρυθμό εργασίας, στις παύσεις εργασίας, στην προσαρμογή του ατόμου στην εργασία, στις προληπτικές και περιοδικές ιατρικές επισκέψεις κ.λπ.

γ) Εργονομία, δηλαδή προσαρμογή της εργασίας στο άτομο, με βάση τη γνώση του ανθρώπινου παράγοντα στο περιβάλλον της εργασίας τους.

Ένας από τους παράγοντες που καθορίζουν το υγιεινό περιβάλλον εργασίας είναι και το "μικροκλίμα".²⁹ Με τον όρο "μικροκλίμα" εννοούνται οι ειδικές συνθήκες, τεχνητές

²⁸ Ερευνητικής Ομάδας Εργαστηρίου Στοιχείων Μηχανών, Τμήματος Μηχανολόγων Πανεπιστημίου Πατρών, "Η ασφάλεια των εργαζομένων στη βιομηχανία", Εκδόσεις Κ.Ε.Π.Ε. (Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών), Αθήνα 1987, σελ. 75.

²⁹ Ερευνητικής Ομάδας Εργαστηρίου Στοιχείων Μηχανών, Τμήματος Μηχανολόγων Πανεπιστημίου Πατρών, "Η ασφάλεια των εργαζομένων στη βιομηχανία", Εκδόσεις Κ.Ε.Π.Ε. (Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών), Αθήνα 1987, σελ. 81.

ή φυσικές (θερμοκρασία, αερισμός και υγρασία), που επικρατούν σε έναν εργασιακό χώρο. Είναι προφανείς οι επιπτώσεις στην υγεία και την ποιότητα της δουλειάς των εργαζομένων από την ακανόνιστη θερμοκρασία (υψηλή ή χαμηλή), τον ακανόνιστο αερισμό (ρεύματα αέρα) και την υψηλή ή χαμηλή υγρασία του εργασιακού χώρου. Το σωστό μικροκλίμα των εργασιακών χώρων καθορίζεται με τεχνικά μέσα, ώστε να διατηρούνται στα επιθυμητά και επιβαλλόμενα όρια οι παραπάνω παράμετροι.

Οι καλύτερες συνθήκες μικροκλίματος στους εργασιακούς χώρους επιτυγχάνονται με εγκαταστάσεις κλιματισμού, που σε όλη τη διάρκεια του έτους διατηρούν στα επιθυμητά όρια τη θερμοκρασία, τη σχετική υγρασία και τον αερισμό ενός χώρου. Οι εγκαταστάσεις αυτές μπορούν ακόμα και να φιλτράρουν τον αέρα που δίνουν στον εργασιακό χώρο, εάν αυτό είναι αναγκαίο. Ο σχεδιασμός αυτών των κλιματιστικών εγκαταστάσεων είναι πολύ γνωστό αντικείμενο, που οι Έλληνες τεχνικοί (διπλωματούχοι μηχανολόγοι μηχανικοί) κατέχουν σε άριστο βαθμό.

Οι μετρήσεις των μικροκλιματικών συνθηκών του εργασιακού περιβάλλοντος είναι εύκολες και γίνονται με αρκετά φτηνά όργανα. Η μέτρηση της θερμοκρασίας του αέρα γίνεται με θερμομέτρα με επαργυρωμένη θήκη για τον υδράργυρο, ώστε να μην αντανακλώνται οι ακτινοβολούσες θερμοκρασίες και να αποφεύγονται τα σφάλματα. Επίσης, χρησιμοποιούνται ευρύτατα και ηλεκτρικά θερμομέτρα. Η μέτρηση της σχετικής υγρασίας γίνεται με ψυχρόμετρα ή υγρόμετρα.

Η υπάρχουσα ελληνική νομοθεσία για τις μικροκλιματικές συνθήκες εργασίας αναφέρεται με το Ν. 1568/85, Κεφ. Ε', καθορίζοντας "οριακές τιμές έκθεσης" των εργαζομένων στους φυσικούς, χημικούς ή βιολογικούς παράγοντες, παράγοντες που είναι επιβλαβείς για την υγεία τους, ανεξάρτητα από τη φυσική τους κατάσταση. Ως "οριακή τιμή έκθεσης" εννοείται το ανώτερο επίπεδο έκθεσης του εργαζόμενου σε έναν παράγοντα, πάνω από το οποίο δεν επιτρέπεται να εκτίθεται. Η σωστή συνεργασία εργοδότη, Γιατρού Εργασίας, Τεχνικού Ασφαλείας και της Επιτροπής Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας παίζει σημαντικό ρόλο για την αντιμετώπιση των θλιβερών συνεπειών της έκθεσης σε κινδύνους πάνω από τα επιτρεπόμενα όρια. Ενδεικτικά, αναφέρουμε τις οριακές τιμές επιτρεπτής θερμικής έκθεσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Οριακές Τιμές Επιτρεπτής Θερμικής Έκθεσης
(οι τιμές δίνονται σε °C WBGT)³⁰

ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ - ΔΙΑΛΕΙΜΜΑΤΟΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ		
	Ελαφριά	Μέτρια	Βαριά
Συνεχής εργασία	30.0° C	26.7° C	25.0° C
75% εργασία ανά ώρα 25% ανάπαυση ανά ώρα	30.6° C	28.0° C	25.9° C
50% εργασία ανά ώρα 50% ανάπαυση ανά ώρα	31.4° C	29.4° C	27.9° C
25% εργασία ανά ώρα 75% ανάπαυση ανά ώρα	32.2° C	31.1° C	30.0° C

Πηγή: Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (Ενημερωτικό Φυλλάδιο)

Οι οριακές τιμές του Πίνακα αναφέρονται σε συνθήκες θερμικής καταπόνησης, υπό τις οποίες πιστεύεται ότι σχεδόν όλοι οι εργαζόμενοι μπορούν να εκτίθενται επανειλημμένα, χωρίς βλαπτικές επιπτώσεις στην υγεία τους. Οι τιμές αυτές βασίζονται στην παραδοχή ότι σχεδόν όλοι οι εργαζόμενοι με πλήρη ένδυση και εφοδιασμένοι επαρκώς με νερό και αλάτι μπορούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά, κάτω από τις δεδομένες εργασιακές συνθήκες, χωρίς η θερμοκρασία του σώματος να υπερβεί τους 38°C.

4.4 Συνέπειες των Εργατικών Ατυχημάτων και Επαγγελματικών Ασθενειών

Το εργατικό ατύχημα και η επαγγελματική ασθένεια έχουν διάφορες συνέπειες, όπως:

- Το θάνατο ενός ή περισσότερων εργαζομένων
- Τον τραυματισμό ενός ή περισσότερων εργαζομένων
- Υλικές ζημιές σε μηχανήματα ή εργαλεία
- Υλικές ζημιές σε αντικείμενα ή υλικά

Ο αριθμός των εργατικών ατυχημάτων, τα οποία συνέβησαν στους αμέσως ασφαλισμένους των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης και οι συνέπειες αυτών για τα έτη 1991-1994 φαίνονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα:

³⁰ Ο δείκτης WBGT είναι ένας βιοκλιματικός δείκτης που χρησιμοποιείται για την επιστημονικά ορθή εκτίμηση της θερμικής καταπόνησης στους εργασιακούς χώρους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Αριθμός Εργατικών Ατυχημάτων, τα οποία συνέβησαν στους αμέσως ασφαλισμένους των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης και συνέπειες αυτών για τα έτη 1991-1994

Συνέπειες ατυχημάτων	1991	%	1992	%	1993	%	1994	%
Σύνολο ατυχημάτων	26.870		26.667		25.654		24.362	
Συνέπεια αυτών								
Θάνατος	222	0,8	227	0,9	240	1	229	1
Αποχή από εργασία και επιδότηση	25.611	95,3	25.582	96	24.524	95,5	23.231	95,3
Πρόσκαιρη αναπηρία και συνταξιοδότηση	673	2,5	474	1,7	504	2	507	2,1
Διαρκής αναπηρία και συνταξιοδότηση	290	1,1	300	1,1	311	1,2	317	1,3
Σωματική βλάβη χωρίς διακοπή της ικανότητας για εργασία	74	0,3	80	0,3	75	0,3	78	0,3

Πηγή: Συνοπτική Στατιστική Επετηρίδα 1996-1997 της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας.

Θα πρέπει να πούμε ότι στους αριθμούς αυτούς περιλαμβάνονται και τα στοιχεία του ΙΚΑ, ενώ για τις επαγγελματικές ασθένειες δεν έχουμε στοιχεία, καθώς δεν καταγράφονται όπως τα εργατικά ατυχήματα.

Το εργατικό ατύχημα δεν έχει σαν αποτέλεσμα μόνο την απομάκρυνση του εργαζομένου από την εργασία του ή την ταλαιπωρία του ίδιου, αλλά έχει και γενικότερες επιπτώσεις -οικονομικές και κοινωνικές- που ενδιαφέρουν αυτόν που έπαθε το ατύχημα, την οικογένειά του και την επιχείρηση στην οποία εργάζεται. Οι οικονομικές επιπτώσεις διακρίνονται σε άμεσες και σε έμμεσες. Οι άμεσες οικονομικές επιπτώσεις προέρχονται από χρηματικές δαπάνες που δίνονται για:

- i) Παροχή α' βοηθειών
- ii) Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη
- iii) Νοσηλεία σε νοσοκομείο ή κλινική
- iv) Επιδότηση όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η απομάκρυνση του εργαζομένου από την εργασία
- v) Συνταξιοδότηση
- vi) Αποκατάσταση υλικών ζημιών, που προξενήθηκαν σε μηχανήματα, εργαλεία, αντικείμενα, προϊόντα κ.λπ.

Οι χρηματικές αυτές δαπάνες καλύπτονται από τον κυριότερο Ασφαλιστικό Οργανισμό των εργαζομένων, δηλαδή το ΙΚΑ. Οι δαπάνες αυτές που δίνει το ΙΚΑ για την επιδότηση και συνταξιοδότηση των θυμάτων των εργατικών ατυχημάτων για τα έτη 1983-1996 φαίνονται στον Πίνακα 5, που ακολουθεί.

Η εξέλιξη των δαπανών του ΙΚΑ για την επιδότηση και συνταξιοδότηση των θυμάτων των εργατικών ατυχημάτων φαίνεται στο διάγραμμα 1.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Εξέλιξη Δαπανών Επιδότησης και Συνταξιοδότησης Θυμάτων Ε.Α.

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

Η τάση των δαπανών είναι σαφώς ανοδική, συνέπεια της αύξησης του αριθμού των εργατικών ατυχημάτων, αλλά και του ολοένα αυξανόμενου αριθμού των ασφαλισμένων στο ΙΚΑ. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί ότι στις παροχές συντάξεων για αναπηρία δεν περιλαμβάνονται τα ποσά των συντάξεων θανάτου που προήλθαν από τις συντάξεις αναπηρίας. Δηλαδή ο αριθμός των δαπανών για συνταξιοδότηση είναι πολύ μεγαλύτερος.

Από τα στοιχεία που μας δίνουν οι πίνακες προκύπτει το ημερήσιο κόστος του ΙΚΑ και το κόστος ανά ασφαλισμένο, τα οποία υπολογίζονται ως εξής:

i) Ημερήσιο Κόστος³¹ =

$$\frac{\text{Συνολική δαπάνη ετήσιας επιδότησης Ε.Α. (δρχ.)}}{\text{Σύνολο ημερών (επιδότησης + δώρου)}} = \frac{(5)}{(3)+(6)} = \frac{(5)}{(7)}$$

³¹ ΣΠΥΡΟΣ ΜΠΡΑΝΗΣ, "Στατιστικές εργατικών ατυχημάτων στην Ελλάδα", Έκδοση Ελληνικού Ινστιτούτου Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας, Αθήνα 1998, σελ. 24.

ii) Κόστος ανά Ασφαλισμένο³² =

$$\frac{\text{Συνολική δαπάνη ετήσιας επιδότησης Ε.Α.(δρχ.)}}{\text{Άμεσα άσφαλισμένοι ΕΕΑ}} = \frac{(5)}{(2)}$$

Στο διάγραμμα 2 παρουσιάζεται το κόστος των εργατικών ατυχημάτων σε ημερήσια βάση και ανά εργαζόμενο για την περίοδο (1954-1993). Για την περίοδο 1938-1953 οι έντονες κατοχικές και μετακατοχικές πληθωριστικές τάσεις, καθώς και οι συνεχείς αλλαγές νομισματικών πολιτικών καθιστούν αδύνατη την οποιαδήποτε προσπάθεια για σύγκριση με τα σημερινά στοιχεία.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Δαπάνες ΙΚΑ για Εργατικά Ατυχήματα 1954 - 1993

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

Είναι φανερή η αλματώδης αύξηση των εργατικών επιδομάτων σε ημερήσια βάση και ανά άμεσα ασφαλισμένο του ΙΚΑ. Για την περίοδο 1954-1993 το ημερήσιο κόστος αυξήθηκε περίπου 160 φορές, ενώ το ανά ασφαλισμένο κόστος περίπου 67 φορές. Για παράδειγμα, το 1954 το ημερήσιο κόστος και το κόστος ανά ασφαλισμένο ήταν 20,25 και 20,77 αντίστοιχα, ενώ για το 1993 ήταν 3.300 και 1.345 αντίστοιχα. Άξιοι παρατήρησης είναι το γεγονός ότι μέχρι και το 1973 το ΙΚΑ επιδοτούσε ως εργατικά ατυχήματα και τα εκτός εργασίας ατυχήματα, πρακτική που εγκαταλείφθηκε μετά το 1974, οπότε ο αριθμός των επιδοτηθέντων ατυχημάτων ταυτίζεται με τα εργατικά ατυχήματα. Έτσι, δικαιολογείται και η αλματώδης αύξηση του ημερήσιου κόστους και του κόστους ανά

³² ΣΠΥΡΟΣ ΜΠΡΑΝΗΣ, "Στατιστικές εργατικών ατυχημάτων στην Ελλάδα", Έκδοση Ελληνικού Ινστιτούτου Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας, Αθήνα 1998, σελ. 24.

ασφαλισμένο: οι περιπτώσεις των εργατικών ατυχημάτων μειώθηκαν και αυξήθηκαν έτσι οι δαπάνες του ΙΚΑ.

Εκτός από το άμεσο οικονομικό κόστος υπάρχει και το έμμεσο, το οποίο το διαμορφώνουν πολλοί παράγοντες και βαραίνει κυρίως τις επιχειρήσεις. Μερικά στοιχεία του έμμεσου οικονομικού κόστους είναι:

- i) **Απώλεια χρόνου και παραγωγής:** Το εργατικό ατύχημα έχει σαν αποτέλεσμα το χάσιμο ενός υπολογίσιμου χρόνου, δύσκολου να εκτιμηθεί, το οποίο οφείλεται σε διαταραχές που προκαλούνται εκεί που γίνεται το ατύχημα και εμφανίζεται σε διάφορα επίπεδα. Στο επίπεδο των συναδέλφων εργαζομένων του θύματος, που σταματούν την εργασία τους για να προσφέρουν βοήθεια, να σχολιάσουν το γεγονός, ακόμα και να κάνουν στάση εργασίας. Στο επίπεδο της διοίκησης για να περιθάλψει τον τραυματία, για να μάθει τα αίτια και τις συνθήκες του ατυχήματος, για να φροντίσει για τη συνέχιση της εργασίας, να βρει αντικαταστάτη του θύματος, για να παρακολουθήσει ακόμα τις συζητήσεις. Στο επίπεδο υπεύθυνων στελεχών ή διευθυντών, όταν προκύψουν ευθύνες και οι συνέπειες εμποδίζουν την κανονική συνέχιση της εργασίας του (δικαστήρια - πιθανή φυλάκιση κ.λπ.).

Πρέπει να πούμε, επίσης, ότι το ατύχημα, ιδίως όταν είναι σοβαρό, προκαλεί στο τμήμα που συνέβη ή και σε ολόκληρη την επιχείρηση το συναίσθημα της αγωνίας και της ανασφάλειας. Αυτό, όχι μόνο επιβραδύνει την παραγωγή, αλλά μπορεί με την σειρά του να γίνει παράγοντας ατυχήματος.

- ii) **Απώλεια χρημάτων:** Εδώ περιλαμβάνονται τα επιβαλλόμενα πρόστιμα για παράβαση κανονισμών και μέτρων ασφαλείας, που σε ορισμένες χώρες είναι πολύ ψηλά. Στην Ελλάδα, βέβαια, τα πρόστιμα δεν είναι πολύ υψηλά και οι ποινές όχι αυστηρές. Το ατύχημα, επίσης, μπορεί να προκαλέσει καθυστέρηση παράδοσης ή να οδηγήσει σε υπερωριακή εργασία. Σε περίπτωση παραβάσεων πρέπει να υπολογισθούν τα έξοδα δικαστηρίων, δικηγόρων κ.λπ.

Μία ακόμη συνέπεια του εργατικού ατυχήματος, από οικονομικής πάντα πλευράς, είναι και η σπατάλη χρημάτων για την επαγγελματική εκπαίδευση των θυμάτων που μπορεί να γίνει με έξοδα του κράτους, της επιχείρησης ή ακόμα και του ίδιου του εργαζόμενου. Αυτά τα έξοδα ή πάνε τελείως χαμένα σε περίπτωση μόνιμης αναπηρίας ή

θανάτου ή πολλές φορές γίνονται νέα έξοδα για επανεκπαίδευσης σε νέα ειδικότητα σε περίπτωση μόνιμης αναπηρίας.

Τέλος, όσον αφορά στις συνέπειες του εργατικού ατυχήματος, οι κοινωνικές επιπτώσεις είναι πολλές φορές βαρύτερες από τις οικονομικές. Και αυτό γιατί δεν μετριούνται μόνο με τη χρηματική δαπάνη που απαιτούν, αλλά και με την επίδραση που έχουν στον χαρακτήρα, τη συμπεριφορά και τις ψυχολογικές αντιδράσεις του εργαζομένου μετά το ατύχημα.

5.1 Γενικά

Το πρόβλημα της ασφάλειας και προστασίας των εργαζομένων στη βιομηχανία είναι διακλαδικό, παρουσιάζει μεγάλο εύρος και έχει μεγάλες κοινωνικές και οικονομικές προεκτάσεις. Έτσι, απασχολεί διάφορους φορείς και συλλόγους που είναι άμεσα ή έμμεσα ενδιαφερόμενοι. Οι παραπάνω κοινωνικοί φορείς κάνουν κατά καιρούς διάφορες προτάσεις, παρεμβάσεις, ελέγχους για την βελτίωση των συνθηκών εργασίας και για την υγιεινή και ασφάλεια της εργασίας. Παράλληλα, διάφοροι οργανισμοί (πανεπιστημιακοί φορείς, επιμελητήρια, ασφαλιστικά ιδρύματα) ασχολούνται με το θέμα, ο καθένας από τη σκοπιά του. Από την πλευρά του κράτους, σημαντικό βήμα έγινε με την ψήφιση του Ν. 1568/85, έτσι όπως τροποποιήθηκε με το π.δ. 17/1996. Έτσι, στον τομέα της νομοθεσίας που διέπει τις εργασιακές συνθήκες παρατηρείται μία ευρεία εμπλοκή φορέων και σύγκριση αρμοδιοτήτων. Παρακάτω, αναφέρονται οι σημαντικότεροι φορείς ελέγχου του εργασιακού περιβάλλοντος, φορείς που φαίνονται και στο Οργανόγραμμα 1:

- *ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ*
- *ΙΔΡΥΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ*
- *ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ*

5.2 Υπουργείο Εργασίας

Το Υπουργείο Εργασίας έχει αναλάβει από την πλευρά του κράτους την ευθύνη της προστασίας των εργαζομένων. Είναι ο κύριος φορέας ελέγχου του εργασιακού περιβάλλοντος σε όλες τις βιομηχανικές, βιοτεχνικές και κατασκευαστικές επιχειρήσεις, εκτός του κλάδου των λατομείων-μεταλλείων.

Οι βασικές υπηρεσίες του Υπουργείου Εργασίας, που αφορούν το εργασιακό περιβάλλον (βλέπε Οργανόγραμμα 1) είναι:

- Η Γενική Διεύθυνση Συνθηκών Εργασίας και Υγείας και
- Το Συμβούλιο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας.

5.2.1 Γενική Διεύθυνση Συνθηκών Εργασίας και Υγείας

Η Διεύθυνση αυτή είναι κεντρικό όργανο και αποτελείται από:

- i) Διεύθυνση Συνθηκών Εργασίας και
- ii) Κέντρο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΚΥΑΕ).

i) Η *Διεύθυνση Συνθηκών Εργασίας* αναπτύσσει δράσεις σε τρεις κυρίως τομείς: Νομοθετικό, Οργανωτικό και Ενημερωτικό. Οι αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Συνθηκών Εργασίας στους τομείς αυτούς σε γενικές γραμμές είναι οι εξής:³³

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

- Η σύνταξη σχεδίων προεδρικών διαταγμάτων και υπουργικών αποφάσεων για τη ρύθμιση θεμάτων υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων, καθώς και για τη συμμόρφωση προς τις κοινοτικές οδηγίες και η εισήγηση προς το Συμβούλιο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΣΥΑΕ) των παραπάνω σχεδίων νομοθετημάτων.

- Η συμμετοχή στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Επιτροπή, Ομάδα των Κοινωνικών Θεμάτων του Συμβουλίου, Συμβουλευτική Επιτροπή για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία κ.λπ.).

- Η συμμετοχή στο Διεθνές Γραφείο Εργασίας για τη διαμόρφωση των διεθνών συμβάσεων και συστάσεων εργασίας.

- Η συμμετοχή σε όργανα, επιτροπές και ομάδες εργασίας άλλων Υπουργείων και φορέων για την προπαρασκευή κειμένων νομοθετικού περιεχομένου.

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

- Η φροντίδα για την κατάρτιση εκθέσεων πάνω στην εφαρμογή στη χώρα μας των διεθνών συμβάσεων εργασίας, των κοινοτικών οδηγιών και του κοινωνικού χάρτη για θέματα υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων.

- Η σύνταξη απαντήσεων των γνωματεύσεων επί ερωτημάτων νομικού ή κανονιστικού περιεχομένου σε θέματα υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων.

- Η συλλογή και επεξεργασία των στατιστικών στοιχείων για τα εργατικά ατυχήματα.

³³ Ίδια Έρευνα.

- Η γνωμοδότηση στους φακέλλους επικινδυνότητας που υποβάλλουν οι επιχειρήσεις που emπίπτουν στις διατάξεις για τα ατυχήματα μεγάλης έκτασης.

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

- Ο προγραμματισμός και η τελική διαμόρφωση του περιεχομένου κάθε είδους εντύπων για ενημέρωση των εργοδοτών και εργαζομένων σε θέματα υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας.

- Ο προγραμματισμός θεματολογίου και η διαμόρφωση κειμένων σε θέματα υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας για χρήση από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης για ευαισθητοποίηση του κοινού.

ii) Το Κέντρο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΚΥΑΕ) είναι βασικά ερευνητικό με τη δυνατότητα διενέργειας μετρήσεων φυσικών και χημικών παραγόντων του περιβάλλοντος εργασίας και ενισχύεται στη δουλειά του από συνεργασίες του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας. Αποτελείται από 4 τομείς:

- Τομέας προσδιορισμού χημικών και βιολογικών παραγόντων.
- Τομέας προσδιορισμού φυσικών παραγόντων, Ενημέρωσης και Τεχνικής στήριξης.
- Τομέας Ασφάλισης της Εργασίας και
- Τομέας της Ιατρικής της Εργασίας και Εργονομίας.

Οι αρμοδιότητες του ΚΥΑΕ σε γενικές γραμμές είναι οι εξής:³⁴

α) Ο έλεγχος εφαρμογής της νομοθεσίας για την υγιεινή και ασφάλεια της εργασίας με τη διενέργεια μετρήσεων και ερευνητικών προγραμμάτων στους χώρους εργασίας.

β) Η διεξαγωγή ερευνητικών μελετών και εργασιών κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, με στόχο τον περιορισμό της έκθεσης των εργαζομένων σε χημικούς και φυσικούς παράγοντες.

γ) Θεωρητική και πρακτική στήριξη του έργου των Τεχνικών και Υγειονομικών Επιθεωρητών που υπηρετούν στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, με διενέργεια ελέγχων για

³⁴ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, "Κέντρο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας", Αθήνα 1996.

την εκτίμηση του επαγγελματικού κινδύνου και της επιβάρυνσης της υγείας των εργαζομένων.

δ) Πληροφόρηση και εκπαίδευση των Τεχνικών και Υγειονομικών Επιθεωρητών, Τεχνικών Ασφαλείας, Ιατρών Εργασίας και εκπροσώπων εργοδοτών και εργαζομένων σε θέματα επαγγελματικής υγιεινής και ασφάλειας.

ε) Εκτίμηση του κινδύνου όσον αφορά στην ασφάλεια των εργαζομένων και μελέτη μέτρων κατά κλάδο παραγωγικής δραστηριότητας και είδη εργασιών για την πρόληψη και αντιμετώπιση των κινδύνων από μηχανές, εγκαταστάσεις, εργαλεία, συσκευές, κατασκευές, οικοδομικά έργα κ.λπ.

στ) Στήριξη και συμμετοχή στο νομοθετικό έργο που επιτελεί η Διεύθυνση Συνθηκών Εργασίας για την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την κοινοτική.

ζ) Συμμετοχή στην Επιτροπή και στο Συμβούλιο της Ε.Ε. για την έκδοση οδηγιών.

5.2.2 Συμβούλιο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας

Το ΣΥΑΕ είναι όργανο κοινοτικού ελέγχου, τις αρμοδιότητες του οποίου τις αναφέρουμε στο Κεφάλαιο 2, παράγραφος 4.1.

5.2.3 Επιθεωρητές Εργασίας

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει λόγος για τους Επιθεωρητές Εργασίας και τους ελέγχους που ασκούν στο εργασιακό περιβάλλον. Μέχρι σήμερα οι Επιθεωρητές Εργασίας υπάγονταν στις κατά τόπους Νομαρχίες, όμως από 1/7/1999 θα λειτουργήσουν ως Σώμα Επιθεωρητών Εργασίας (ΣΕΠΕ), με νόμο που ψηφίστηκε στη Βουλή στις 4, 5, 6, 7 και 12 Αυγούστου 1998. Ο Νόμος αυτός υλοποιεί σε σημαντικό βαθμό τον κυρίαρχο στόχο που είχαν θέσει οι Τεχνικοί-Υγειονομικοί Επιθεωρητές για την επαναφορά του Συστήματος Επιθεώρησης Εργασίας, υπό τον έλεγχο του Υπ. Εργασίας, με παράλληλη αναβάθμιση των υπηρεσιών και των Επιθεωρητών. Έτσι, συνίσταται στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων υπηρεσία με τον τίτλο "Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας" (ΣΕΠΕ) υπαγόμενη απευθείας στον Υπουργό Εργασίας. Συνίσταται, επίσης, μία θέση μετακλητού Ειδικού Γραμματέα, ο οποίο προΐσταται της υπηρεσίας αυτής. Το ΣΕΠΕ έχει ως έργο:³⁵

³⁵ Ίδια Έρευνα.

α) Την επίβλεψη και τον έλεγχο της εφαρμογής των διατάξεων της εργατικής νομοθεσίας.

β) Την έρευνα, ανακάλυψη και δίωξη, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, των παραβατών της εργατικής νομοθεσίας.

γ) Την έρευνα, ανακάλυψη και δίωξη, παράλληλα και ανεξάρτητα από τις αστυνομικές αρχές, της παράνομης απασχόλησης.

δ) Την έρευνα παράλληλα και ανεξάρτητα από τους ασφαλιστικούς οργανισμούς της ασφαλιστικής κάλυψης των εργαζομένων.

ε) Την παροχή πληροφοριών, συμβουλών και υποδείξεων προς τους εργοδότες και τους εργαζόμενους, σχετικά με τα πλέον αποτελεσματικά μέσα για την τήρηση των νομίμων διατάξεων.

στ) Την αναφορά προς τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων των ελλείψεων ή παραλείψεων που δεν καλύπτονται από την ισχύουσα νομοθεσία, καθώς και τυχόν προβλημάτων που δημιουργούνται κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας.

Το ΣΕΠΕ συγκροτείται από τον Ειδικό Γραμματέα, ο οποίος προϊστάται αυτής και από τους Επιθεωρητές Εργασίας, οι οποίοι διακρίνονται σε Κοινωνικούς Επιθεωρητές Εργασίας, Τεχνικούς Επιθεωρητές Εργασίας και Υγειονομικούς Επιθεωρητές. Οι Κοινωνικοί, Τεχνικοί και Υγειονομικοί Επιθεωρητές έχουν τις εξής αρμοδιότητες:³⁶

α) Οι Κοινωνικοί Επιθεωρητές Εργασίας διενεργούν ελέγχους για την εφαρμογή κυρίως της γενικής προστατευτικής εργατικής νομοθεσίας και παρέχουν συμβουλές, οδηγίες και υποδείξεις στους εργαζόμενους και εργοδότες για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας. Ερευνούν, επίσης, την ασφαλιστική κάλυψη των εργαζομένων και τη νόμιμη απασχόλησή τους.

β) Οι Τεχνικοί Επιθεωρητές Εργασίας διενεργούν ελέγχους για την εφαρμογή κυρίως της εργατικής νομοθεσίας για την ασφάλεια και την υγεία των εργαζομένων, ερευνούν τις αιτίες των σοβαρών και θανατηφόρων εργατικών ατυχημάτων και υποδεικνύουν μέτρα για την αποφυγή επανάληψή τους και τέλος, παρέχουν συμβουλές, οδηγίες και υποδείξεις στους εργαζόμενους και στους εργοδότες για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας.

³⁶ Ν. Σαραφόπουλος, "Εργατικά Ατυχήματα και Επαγγελματικές Ασθένειες - Πηγές στοιχείων - Ελλάς", Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας (Υπηρεσία Εκδόσεων ΕΟΚ, Λουξεμβούργο 1986), σελ. 18.

γ) Οι Υγειονομικοί Επιθεωρητές Εργασίας διενεργούν ελέγχους για την εφαρμογή κυρίως της εργατικής νομοθεσίας για την υγεία των εργαζομένων, ερευνούν τη φύση και τις αιτίες των επαγγελματικών νόσων, υποδεικνύουν μέτρα για τη διαφύλαξη της υγείας των εργαζομένων και παρέχουν συμβουλές, οδηγίες και υποδείξεις στους εργαζόμενους και στους εργοδότες για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας.

5.2.3.1 Σοβαρά και θανατηφόρα ατυχήματα - Τεχνικοί Επιθεωρητές

Στις περιπτώσεις των πολύ σοβαρών και θανατηφόρων ατυχημάτων είναι απαραίτητη η άμεση παρουσία των Τεχνικών Επιθεωρητών Εργασίας.

Η άμεση παρουσία του Επιθεωρητή επιβεβαιώνει όχι μόνο το ενδιαφέρον της πολιτείας για τα θέματα πρόληψης του επαγγελματικού κινδύνου, αλλά είναι ακόμη απαραίτητα, τόσο γιατί μπορεί να υφίσταται η ανάγκη υποδείξεων εκ μέρους του Επιθεωρητή για την άμεση λήψη μέτρων προς αποτροπή περαιτέρω κινδύνων, όσο και για να διευκρινιστούν καλύτερα οι συνθήκες κάτω από τις οποίες συνέβη το ατύχημα.

Στις περιπτώσεις πολύ σοβαρών ή θανατηφόρων ατυχημάτων ο Επιθεωρητής έχει επιπλέον τις εξής υποχρεώσεις:³⁷

α. Να αναγγέλει αμέσως το ατύχημα στη Γενική Διεύθυνση Συνθηκών και Υγιεινής της Εργασίας.

β. Να συντάσσει έκθεση αυτοψίας, το συντομότερο δυνατόν και να διαβιβάζει αντίγραφο της στη Γενική Διεύθυνση Συνθηκών και Υγιεινής της Εργασίας.

γ. Να συντάσσει ειδική αναφορά για την επιχείρηση στην οποία συνέβη το ατύχημα, εφόσον ζητηθεί γραπτά ή προφορικά από τη Γενική Διεύθυνση Συνθηκών και Υγιεινής της Εργασίας, στην οποία:

- Θα αναφέρονται οι ημερομηνίες των ελέγχων, της τελευταίας προ του ατυχήματος διετίας, με περιγραφή των συστάσεων που είχαν γίνει ή θα υποβάλλονται τα δελτία ελέγχου.

- Θα αναφέρονται τα μέτρα στα οποία συμμορφώθηκε η επιχείρηση κατά την τελευταία διετία και τις κυρώσεις που της έχουν επιβληθεί για τυχόν μη συμμόρφωσή της.

- Θα γίνεται γενική αξιολόγηση των συνθηκών εργασίας στην επιχείρηση.

- Θα γίνονται προτάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας στην επιχείρηση.

³⁷ Υπουργείο Εργασίας, Γενική Διεύθυνση Συνθηκών Εργασίας, Αθήνα 1996.

Στις περιπτώσεις των ατυχημάτων, για τα οποία συντάσσεται έκθεση αυτοψίας, αυτή περιλαμβάνει:

α) Περιγραφή των εργασιών που εκτελούσε ο παθών μόνος του ή με την συνεργασία άλλων ατόμων, καθώς επίσης και περιγραφή των μέσων ή υλικών που χρησιμοποιούνταν στον τόπο του ατυχήματος.

Η περιγραφή θα στηρίζεται στα ευρήματα και τις διαπιστώσεις κατά την αυτοψία, καθώς επίσης και στις μαρτυρίες.

β) Περιγραφή των ενεργειών του παθόντα τη στιγμή του ατυχήματος.

γ) Επισήμανση των επικίνδυνων καταστάσεων και των επικίνδυνων ενεργειών που συνεισέφεραν στο ατύχημα.

Εκτός των εκθέσεων αυτοψίας για τα πολύ σοβαρά ή θανατηφόρα ατυχήματα, αντίγραφα των οποίων στέλνονται στις ανακριτικές αρχές, οι δικαστικές αρχές έχουν βεβαίως το δικαίωμα να ζητούν και άλλες εκθέσεις αυτοψίας.

5.3 Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων, που είναι ο άμεσος ασφαλιστικός φορέας των εργαζομένων, μετά από γνωμοδοτήσεις διαφόρων υπηρεσιακών συμβουλίων έχει εκδόσει διάφορες αποφάσεις, σύμφωνα με τις οποίες έχουν κωδικοποιηθεί τα εργατικά ατυχήματα ή οι επαγγελματικές ασθένειες και ακόμη, έχουν διασαφηνιστεί το μέγεθος και η χρονική διάρκεια της βλάβης που υπέστη ο ασφαλισμένος κατά τη διάρκεια της εργασίας του, ώστε να εκδοθούν τα νοσήλεια ή χρηματική αποζημίωση.

Εκτός από τις γενικές υγειονομικές υπηρεσίες το ΙΚΑ διαθέτει το Κέντρο Διάγνωσης και Ιατρικής της Εργασίας και το Συμβούλιο Κρίσης Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων.

5.3.1 Κέντρο Διάγνωσης και Ιατρικής της Εργασίας

Το ΙΚΑ μέσα στη γενικότερη προσπάθειά του για την αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών του για την προστασία της Υγείας των ασφαλισμένων του και όλων των εργαζομένων της χώρας, προχώρησε στη δημιουργία του Κέντρου Διάγνωσης και Ιατρικής της Εργασίας. Το Κέντρο αυτό έχει τη δυνατότητα να υποβάλλει σε αιματολογικές κυρίως εξετάσεις τους εργαζόμενους που εκτίθενται σε ορισμένες επικίνδυνες χημικές ουσίες, π.χ. μόλυβδο. Προκειμένου να πετύχει το σκοπό αυτό, το

Κέντρο είναι εξοπλισμένο με μηχανήματα που σπανίζουν στη χώρα μας και είναι κατάλληλα στελεχωμένο με εξειδικευμένο και έμπειρο ιατρικό προσωπικό, χωρίς να υστερεί σε τίποτα από παρόμοια κέντρα του εξωτερικού. Ενδεικτικά, μερικά από τα εργαστήρια που διαθέτει το Κέντρο Διάγνωσης και Ιατρικής της Εργασίας είναι:³⁸ Δερματολογικό (επαγγελματικές δερματοπάθειες), Ακτινολογικό (ακτινογραφίες θώρακος με προδιαγραφές του Δ.Γ.Ε. για την πρόληψη της πνευμονοκονιάσεως), Βιοχημικό-Μικροβιολογικό (μικροβιολογικές και βιοχημικές εξετάσεις), Τοξικολογικό που αποτελείται από: i) εργαστήριο ιχνοστοιχείων (π.χ. μόλυβδος, χαλκός, ψευδάργυρος κ.ά.), ii) εργαστήριο τοξικών ουσιών και μεταβολιτών (π.χ. πορφυρίνες, φαινόλες, διαλύτες κ.ά.).

5.3.2 Συμβούλιο Κρίσεως Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων

Μία άλλη βασική υπηρεσία που διαθέτει το ΙΚΑ για την προστασία της υγείας των εργαζομένων είναι και το Συμβούλιο Κρίσης Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων. Το Συμβούλιο αυτό, που αποτελείται από ανώτερους υπαλλήλους της Διοικητικής Υπηρεσίας του ΙΚΑ, κρίνει ποια από τα επαγγέλματα που εμφανίζονται στην αγορά και απασχολούνται σε αυτά εργαζόμενοι που emπίπτουν στην ασφάλεια του ΙΚΑ, τηρούν τις προϋποθέσεις για να χαρακτηρισθούν ΒΑΡΕΑ και ΑΝΘΥΓΙΕΙΝΑ. Επαγγέλματα που ξεπερνούν τα όρια που θέτει το Συμβούλιο και πληρούν τις προϋποθέσεις για να χαρακτηρισθούν βαρέα και ανθυγιεινά, δημιουργούν μια ξεχωριστή κατηγορία επαγγελμάτων και επομένως, οι απασχολούμενοι σ' αυτά απολαμβάνουν κάποια ιδιαίτερη μεταχείριση (επιδόματα κ.ά.).

Τέλος, το ΙΚΑ συλλέγει στοιχεία που αφορούν κατανομές αριθμών παθήσεων και ατυχημάτων. Τα στοιχεία αυτά, βέβαια, δεν είναι πλήρη, διότι πολλά περιστατικά δεν φτάνουν μέχρι το ΙΚΑ, αλλά επιλύονται άμεσα μεταξύ εργοδότη και παθόντος εργάτη. Τα στοιχεία αυτά ισχύουν για γενικές περιπτώσεις ατυχημάτων που παρουσιάζουν μεγάλη συχνότητα εμφάνισης, ενώ για ειδικές περιπτώσεις παθήσεων δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία.

Εξάλλου, αφού το ΙΚΑ είναι ο άμεσος ασφαλιστικός φορέας των εργαζομένων, πρέπει να φροντίζει παράλληλα για την ενημέρωση και εκπαίδευση των εργατών πάνω σε θέματα προφύλαξης και ασφάλειας κατά τη διάρκεια της εργασίας.

³⁸ Ίδια Έρευνα.

5.4 Υπουργείο Βιομηχανίας

Για τις εργασίες εντοπισμού, εκμετάλλευσης, αξιοποίησης και επεξεργασίας των ορυκτών υλών σε κάθε μεταλλευτικό ή λατομικό χώρο, αρμοδιότητα έκδοσης αδειών εγκατάστασης και λειτουργίας αυτών, καθώς και ελέγχου των μέτρων ασφαλείας και προστασίας των εργαζομένων έχει μόνο το Υπουργείο Βιομηχανίας. Παράλληλα, έχει προπαρασκευάσει νομοσχέδια για τη μόλυνση του περιβάλλοντος και έχει εκδόσει διατάγματα που αφορούν την ασφάλεια και προστασία των εργαζομένων και καταμερίζουν ευθύνες για τυχόν παρέκκλιση στους βιομηχανικούς χώρους. Γενικά, ο έλεγχος που ασκεί το Υπουργείο Βιομηχανίας είναι άμεσος.

5.5 Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας

Εκτός από το Υπουργείο Εργασίας, το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων και το Υπουργείο Βιομηχανίας υπάρχουν και διάφοροι άλλοι φορείς που ασχολούνται με το πρόβλημα της υγείας και ασφάλειας στο χώρο εργασίας. Ένας από αυτούς είναι οι συνδικαλιστικοί φορείς των εργαζομένων (εργοστασιακή επιτροπή, εργοστασιακό σωματείο, συνδικάτο, ΓΣΕΕ). Η δράση των συνδικαλιστικών φορέων στον τομέα του ελέγχου και της επιβολής μέτρων για την προστασία της υγείας των εργαζομένων είναι αναντικατάστατη και δεν μπορεί να την υποκαταστήσει ούτε η πιο αποτελεσματική επιθεώρηση εργασίας. Το συνδικάτο μπορεί να έχει αποφασιστική γνώμη για ζητήματα προσωπικού, της λειτουργίας τους Συνεργείου Ασφαλείας (τεχνικού και συνεργείου) και της Υγιεινής Υπηρεσίας στο εργοστάσιο (ιατρός εργασίας, νοσοκόμοι), γιατί, συχνά, κάτω από την πίεση του εργοδότη (απειλή απόλυσης κ.λπ.) τα παραπάνω όργανα δεν μπορούν να εκτελούν με πλήρη ελευθερία τα καθήκοντά τους. Ακόμα και ο μικρός προϋπολογισμός μπορεί να κάνει αδύνατη ή ανεπαρκή τη λειτουργία τους. Ένα σημαντικό όργανο των συνδικαλιστικών φορέων είναι και το Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας.

5.5.1 ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε.: Μία Ιστορική Αναδρομή

Οι θεμελιωτές της Ενωμένης Ευρώπης και οι υποστηρικτές της Κοινωνικής Ευρώπης δεν μπορούν παρά να έχουν δύο στόχους:

1. Τη δημιουργία ενός χώρου, όπου οι άνθρωποι, τα κεφάλαια και οι οικονομικές δραστηριότητες θα κινούνταν ελεύθερα και κάτω από ενιαίους κανόνες και
2. Το ανθρώπινο δυναμικό θα απολάμβανε τα αγαθά της προσδοκώμενης οικονομικής ευημερίας που θα προέρχονταν από την επίτευξη του πρώτου στόχου σε συνθήκες κοινωνικής προστασίας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Κράτη-Μέλη έχουν την υποχρέωση να προωθούν νομικές διατάξεις και να λαμβάνουν τα απαιτούμενα μέτρα για την προστασία της Υγείας και Ασφάλειας των εργαζομένων και για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας. Στη χώρα μας, μέχρι την ψήφιση του Ν. 1568/85 η εργατική νομοθεσία σχετικά με την Υγιεινή και Ασφάλεια των εργαζομένων χαρακτηριζόταν από ασάφεια των διατάξεων που προσδιορίζουν το πλαίσιο του ασφαλούς εργασιακού περιβάλλοντος. Αποτέλεσμα ήταν η διαμόρφωση ενός εργασιακού περιβάλλοντος χαμηλών προδιαγραφών, οι οποίες με την σειρά τους προκαλούν μείωση της παραγωγικότητας, πτώση της παραγωγής και αύξηση των εστιών του επαγγελματικού κινδύνου, με συνέπεια ένα τεράστιο οικονομικό και κοινωνικό κόστος για την επιχείρηση και την εθνική οικονομία.

Η εναρμόνιση της χώρας μας με την Οδηγία-Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης 89/391 με το Π.Δ. 17/96, η οποία επεκτείνει τους θεσμούς πρόληψης του επαγγελματικού κινδύνου σε όλες τις επιχειρήσεις ανεξάρτητα από τον αριθμό των εργαζομένων, θα απαιτήσει, αφενός μεν την ύπαρξη κατάλληλων υλικοτεχνικών υποδομών, αφετέρου δε την εκπαίδευση εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού για τη στελέχωση των υπηρεσιών πρόληψης του επαγγελματικού κινδύνου.

Η δημιουργία του Ελληνικού Ινστιτούτου Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας έρχεται να καλύψει το μεγάλο κενό στην προστασία της Υγείας και Ασφάλειας των Εργαζομένων, μέσα από ένα πλαίσιο συνεργασίας και συναίνεσης εργοδοτών και εργαζομένων. Το ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. ως ώριμος καρπός της συνεργασίας εργοδοτών-εργαζομένων είναι το πρώτο σημαντικό αποτέλεσμα του κοινωνικού διαλόγου στην Ελλάδα και ταυτόχρονα, ο πρώτος εταιρικός θεσμός μεταξύ των δυνάμεων της Εργασίας και του Κεφαλαίου.

Από τα τέλη της δεκαετίας του '70 το κλιμάκιο του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (Δ.Γ.Ε.)³⁹ είχε επισημάνει την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός ανάλογου Ινστιτούτου, ενώ τα επόμενα χρόνια η αναγκαιότητα αυτή συνέχισε να αναφέρεται από όλους τους φορείς.

³⁹ Για το Δ.Γ.Ε. γίνεται λεπτομερής αναφορά παραπάνω.

Τελικά, τον Ιούλιο του 1991 επιτροπή εμπειρογνομόνων της ΓΣΕΕ κατέθεσε πόρισμα για την ίδρυση του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε., συντάχθηκε το καταστατικό του και συνεστήθη Αστική Εταιρεία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

5.5.2 ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε.: Σκοποί - Πόροι

Η Ίδρυση του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. αποτελεί την υλοποίηση μιας διαφορετικής πολιτικής στον τομέα του εργασιακού περιβάλλοντος. Το ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. συνενώνει και συντονίζει τις μέχρι τώρα διάσπαρτες και μη συντονισμένες ενέργειες από διάφορους φορείς και χαράζει σε μία μακροπρόθεσμη και επιστημονική βάση τη γενικότερη κοινωνική πολιτική στον τομέα της ασφάλειας και υγιεινής των εργαζομένων.

Οι σκοποί του Ινστιτούτου μπορούν να συνοψιστούν σε 3 άξονες:⁴⁰

- Πληροφόρηση
- Εφαρμοσμένη Έρευνα και Παροχή Υπηρεσιών Εμπειρογνώμονα
- Κατάρτιση, και αναλυτικά είναι:
  1. Ο εντοπισμός, η καταγραφή, η επεξεργασία, η ανάλυση και έρευνα των βλαπτικών παραγόντων ή και καταστάσεων του εργασιακού περιβάλλοντος και των επιπτώσεών τους στην Υγεία, την Υγιεινή και Ασφάλεια των Εργαζομένων.
  2. Η επεξεργασία ρυθμίσεων, κανονισμών και σχετικής νομοθεσίας.
  3. Η προώθηση της πληροφόρησης, ενημέρωσης και εκπαίδευσης των μερών στα θέματα Υγιεινής και Ασφάλειας των Εργαζομένων.
  4. Η μελέτη πιθανών επιπτώσεων στην Υγεία των Εργαζομένων λόγω της εφαρμογής νέας τεχνολογίας και μεθόδων πρόληψης του επαγγελματικού κινδύνου.
  5. Η παροχή Υπηρεσιών Εμπειρογνώμονα σε θέματα ΥΑΕ, αν ζητηθεί από ένα από τα μέρη (εργοδότες-εργαζόμενοι).

Προκειμένου να πετύχει αυτούς τους σκοπούς το Ινστιτούτο θα πρέπει να έχει και την ανάλογη οικονομική υποστήριξη. Έτσι, οι πόροι του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. προέρχονται από:⁴¹

- ποσοστό έως 10% επί του ποσοστού του 0,45% των εργοδοτικών εισφορών για επαγγελματική κατάρτιση,

⁴⁰ Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (CD-ROM).

- ποσά που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση,
- ενισχύσεις, ειδικές εισφορές και χρηματοδοτήσεις από δημόσιες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις ή φορείς ή ιδιώτες, οργανισμούς εσωτερικού ή εξωτερικού κ.λπ.,
- εισφορές των μελών που συστήνουν το ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε.,
- κάθε άλλο νόμιμο έσοδο, που γίνεται αποδεκτό με απόφαση του Δ.Σ.

Έχοντας, λοιπόν, την απαραίτητη οικονομική υποστήριξη του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. έχει δημιουργήσει Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης (Κ.Τ.Π.), όπου προβαίνει στη συλλογή, επεξεργασία και διάδοση πληροφοριών με όλα τα δυνατά μέσα, συμπεριλαμβανομένων των τραπεζών πληροφοριών, δικτύων μεταγωγής δεδομένων και μητρώων. Επίσης, έχει δημιουργήσει Τμήμα Στατιστικής που τηρεί στατιστικά στοιχεία εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών, ερευνά τα αίτια τους και προτείνει πρότυπα στατιστικής επεξεργασίας τους. Έτσι, με αυτόν τον τρόπο το ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε., διαθέτοντας βέβαια και το κατάλληλο επιστημονικό ανθρώπινο δυναμικό, εξυπηρετεί την πολιτική για την υγεία, την υγιεινή και ασφάλεια της εργασίας στην Ελλάδα.

5.6 Διεθνείς Φορείς

Ένας σημαντικός διεθνής φορέας για την προστασία της υγείας των εργαζομένων είναι η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας. Η Δ.Ο.Ε. ιδρύθηκε πριν 80 χρόνια περίπου και έζησε μέσα στις έντονες μεταβολές ενός ταραγμένου αιώνα. Η Δ.Ο.Ε. έβαλε τη σφραγίδα της σε όλη τη βιομηχανική κοινωνία: αυτή θέσπισε την ημερήσια διάρκεια της εργασίας των 8 ωρών, την προστασία της μητρότητας, τη νομοθεσία για την εργασία των παιδιών και ένα σύνολο αρχών που προορίζονται να ευνοήσουν την ασφάλεια στον τόπο της εργασίας και τις αρμονικές επαγγελματικές σχέσεις.

Η Δ.Ο.Ε. αποτελεί το θεσμικό πλαίσιο, το οποίο σε παγκόσμια κλίμακα, επιτρέπει να εξεταστούν τέτοια θέματα και να προταθούν λύσεις προκειμένου να εξασφαλιστούν οι καλύτερες συνθήκες εργασίας. Η Δ.Ο.Ε. προσπαθεί:⁴²

⁴¹ Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (CD-ROM).

⁴² Διμηνιαίο Περιοδικό ΟΑΕΔ - ΠΙΕΚΑ (Πειραματικό Ινστιτούτο Επαγγελματική Κατάρτισης και Απασχόλησης), "ΕΡΓΑΣΙΑ", τεύχος 8, Μάιος - Ιούνιος 1996.

- i) να εφαρμόσει πολιτικές και διεθνή προγράμματα, που σκοπό έχουν να προωθήσουν τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής και εργασίας και να αναπτύξουν τις δυνατότητες απασχόλησης,
- ii) να καθιερώσει διεθνείς κανόνες εργασίας, που προορισμό έχουν να προσανατολίσουν τη διεθνή δράση προς την κατεύθυνση της εφαρμογής και υλοποίησης των αρχών αυτών,
- iii) να οργανώσει ένα ευρύ πρόγραμμα τεχνικής συνεργασίας σε διεθνές επίπεδο, το οποίο προσδιορίζεται και εφαρμόζεται με την ενεργό συμμετοχή των εταίρων της Οργάνωσης και έχει σκοπό να βοηθήσει τις χώρες να εφαρμόσουν τις συγκεκριμένες αυτές αρχές,
- iv) να εκτελέσει προγράμματα κατάρτισης, εκπαίδευσης, έρευνας και δημοσίευσης για την υποστήριξη των άλλων μορφών δράσης.

Ένα από τα μόνιμα όργανα, με τα οποία η Δ.Ο.Ε. εκπληρώνει τα καθήκοντά της, είναι το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (Δ.Γ.Ε.). Έργο αυτού είναι:

- i) Η δημιουργία και η αναθεώρηση των διεθνών κανόνων για τις συνθήκες εργασίας (συμβάσεων, κανονισμών, συστάσεων κ.λπ.).
- ii) Άμεση βοήθεια στις κυβερνήσεις των διάφορων χωρών, με την αποστολή εμπειρογνομόνων, εφοδιασμό με τεχνικό εξοπλισμό, μετάδοση πληροφοριών.
- iii) Βοήθεια στους εθνικούς οργανισμούς ασφαλείας στα κέντρα ερευνών, στα σωματεία εργοδοτών, στα συνδικάτα κ.λπ. των διάφορων χωρών.
- iv) Διοίκηση ενός διεθνούς κέντρου πληροφοριών για την ασφάλεια και υγιεινή της εργασίας.

1.1 Γενικά

Η διαμόρφωση εργασιακού περιβάλλοντος χαμηλών προδιαγραφών έχει ως αποτέλεσμα μία σειρά από συνέπειες στην υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων, καθώς και στην οικονομική και κοινωνική ζωή ενός κράτους.

Από οικονομικής πλευράς, τα εργατικά ατυχήματα προκαλούν μείωση της παραγωγικότητας, πτώση της παραγωγής, αύξηση των επιδομάτων ατυχήματος και συντάξεων με τεράστιο κόστος για τις επιχειρήσεις και την εθνική οικονομία.

Από κοινωνικής πλευράς, ο θάνατος ενός εργαζομένου, η προσωρινή ή μόνιμη αναπηρία του λόγω ατυχήματος, προκαλούν μία σειρά από παρενέργειες στον άμεσο κοινωνικό του περίγυρο.

Με σκοπό να αντιμετωπιστεί πρακτικά το πρόβλημα των εργατικών ατυχημάτων και τελικά, η μείωση του αριθμού τους μέσω της νομοθετικής κατοχύρωσης και της εφαρμογής των μέτρων υγιεινής και ασφάλειας, απαιτείται λεπτομερής καταγραφή τους που να εμφανίζει τις αιτίες και τους τύπους του ατυχήματος, τη συχνότητα εμφάνισής τους κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας ή επαγγελματικής απασχόλησης, τη σοβαρότητα του τραυματισμού ή τη συχνότητα των επαγγελματικών ασθενειών.

Η συστηματική καταγραφή των εργατικών ατυχημάτων αποτελεί το πρώτο σημαντικό βήμα για τη μείωσή τους. Η στατιστική των εργατικών ατυχημάτων παρέχει ανεκτίμητες πληροφορίες για τις επιθεωρήσεις εργασίας κάθε κράτους, τις βιομηχανικές, βιοτεχνικές και εμπορικές οργανώσεις, τα εργατικά συνδικάτα και για κάθε ανεξάρτητο ίδρυμα ή οργανισμό που ασχολείται με θέματα υγιεινής και ασφάλειας στην εργασία.

1.2 Πηγές Στοιχείων για τα Εργατικά Ατυχήματα στην Ελλάδα

Οι κύριες πηγές για τα στατιστικά στοιχεία των εργατικών ατυχημάτων στην Ελλάδα είναι οι εξής:

- Το Τμήμα Στατιστικής της Γενικής Διεύθυνσης Αναλογιστικών Μελετών και Στατιστικής του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Ι.Κ.Α.) με στοιχεία για εργατικά ατυχήματα που δηλώθηκαν από ασφαλισμένους του ΙΚΑ.

- Η Γενική Γραμματεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.), που εκδίδει την "Ετήσια Έρευνα Δραστηριότητας των Οργανισμών Κοινωνικών Ασφαλίσεων". Παρουσιάζονται κατά βάση τα στοιχεία του ΙΚΑ.

- Η Γενική Διεύθυνση Διοικητικής Υποστήριξης, Διεύθυνση Επιθεώρησης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, με στοιχεία για τα εργατικά ατυχήματα (συνήθως σοβαρά) που έχουν δηλωθεί στις κατά νομούς Τεχνικές Επιθεωρήσεις Εργασίας.

- Το Υπουργείο Βιομηχανίας, Έρευνας και Τεχνολογίας, το οποίο καταγράφει τα εργατικά ατυχήματα των μεταλλείων, λατομείων και μονάδων ενεργείας.

- Το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας (θαλάσσια ατυχήματα), το Υπουργείο Μεταφορών και Τηλεπικοινωνιών (τροχαία ατυχήματα) και το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας (για ατυχήματα, κακώσεις, γενικά όμως). Πολλά στοιχεία από τα παραπάνω τρία Υπουργεία παρουσιάζονται στην Ετήσια Στατιστική Επετηρίδα της Ε.Σ.Υ.Ε.

Η βιβλιογραφία με στοιχεία για τα εργατικά ατυχήματα στην Ελλάδα έχει ως κύρια πηγή τα ετήσια στοιχεία του ΙΚΑ και του Υπ. Εργασίας από τα μέσα της δεκαετίας του '60 μέχρι σήμερα.

Όμως τα συλλεγόμενα στοιχεία από τις υπηρεσίες αυτές διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους, έτσι που να μη μπορεί να γίνει μία σε βάθος εξέταση. Έτσι, πολλές φορές παρατηρείται το φαινόμενο η Επιθεώρησης Εργασίας να γνωρίζει μόνο το 1/3 περίπου των εργατικών ατυχημάτων που αναγγέλλονται στο ΙΚΑ, παρόλο που η εθνική νομοθεσία απαιτεί η Επιθεώρηση Εργασίας να λαμβάνει γνώση για όλα τα εργατικά ατυχήματα.

1.3 Δείκτες Ατυχημάτων σύμφωνα με το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (ΔΓΕ)

Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας στην προσπάθειά του να διαμορφώσει έναν ενιαίο τρόπο παρουσίασης της στατιστικής των εργατικών ατυχημάτων, παρόλους τους περιορισμούς και τις διαφορές που υπάρχουν σε διαφορετικές χώρες, έχει ορίσει μία σειρά από σχετικούς δείκτες που συσχετίζουν τα εργατικά ατυχήματα με τις ώρες εργασίας, την παραγωγή κ.λπ.

Για την παρακολούθηση της πορείας των εργατικών ατυχημάτων χρησιμοποιούμε τρεις βασικούς δείκτες,⁴³ με τους οποίους μπορεί κανείς να συγκρίνει τα εργατικά ατυχήματα με αυτά των άλλων χωρών:

i) **Ο ΔΕΙΚΤΗΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑΣ** (Frequency Rate), που έχει άμεση σχέση με τον απόλυτο αριθμό των εργατικών ατυχημάτων, αναφέρεται σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο και υπολογίζεται από την ακόλουθη σχέση:

$$\text{ΔΕΙΚΤΗΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑΣ} = \frac{\text{Απείριτο άδοχιΰδι} \times 10^6 \text{ h}}{\text{Απείριτο αίεñ ðìññí} \text{ απάαοβαδ} \zeta}$$

ii) **Ο ΔΕΙΚΤΗΣ ΒΑΡΥΤΗΤΑΣ** (Severity Rate) έχει άμεση σχέση με τις ημέρες που έμειναν οι εργαζόμενοι μακριά από την εργασία τους και εκφράζεται από τον ακόλουθο τύπο:

$$\text{ΔΕΙΚΤΗΣ ΒΑΡΥΤΗΤΑΣ} = \frac{\text{Απείριτο αίεñ ðìññí} \text{ αέοιò απάαοβαδ} \times 10^3 \text{ f}}{\text{Απείριτο αίεñ ðìññí} \text{ απάαοβαδ} \text{ g}}$$

iii) **Ο ΔΕΙΚΤΗΣ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ** ((Incident Rate) έχει άμεση σχέση με βαθμό έκθεσης των εργαζομένων στα εργατικά ατυχήματα και υπολογίζεται ως εξής:

$$\text{ΔΕΙΚΤΗΣ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ} = \frac{\text{Απείριτο άδοχιΰδι} \times 10^3 \text{ h}}{\text{Οίò απείριτο αέοααείΎιι} \text{ απάαειΎιι} \zeta}$$

1.4 Στοιχεία ΙΚΑ για τα Εργατικά Ατυχήματα (1938-1994)

Το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ) ιδρύθηκε με το Ν. 6298/34 και άρχισε να λειτουργεί από την 1η Δεκεμβρίου 1937 σαν Ν.Π.Δ.Δ.

Το ΙΚΑ στην πρώτη περίοδο λειτουργίας του (1938-1950) λειτούργησε ως γενικός φορέας της Κοινωνικής Ασφαλίσεως στην Ελλάδα, κάτω από αντίξοες υλικές συνθήκες (πόλεμος, κατοχή και εμφύλιος) και με μεγάλο φάσμα κοινωνικών παροχών, λόγω των γεγονότων της εποχής. Από την πρώτη χρονιά λειτουργίας του άρχισε να καταγράφει τα εργατικά ατυχήματα των ασφαλισμένων του. Η προσπάθεια άρχισε με την συλλογή στοιχείων στις περιοχές των τριών μεγάλων Υποκαταστημάτων (Αθήνα, Πειραιά,

⁴³ Π.Α. Ευσταθίου, "Συνθήκες Εργασίας και Εργαζόμενοι: Η γνώση μονόδρομος στη βελτίωση των εργασιακών συνθηκών, Αθήνα 1987, σελ. 86.

Θεσσαλονίκη), όπου τότε συγκεντρωνόταν η βιομηχανική παραγωγή και το εργατικό δυναμικό της χώρας και επεκτάθηκε βαθμιαία σε όλη την Ελλάδα.

Στο Διάγραμμα 1 παρουσιάζεται χρονολογική εξέλιξη του συνόλου των εργατικών ατυχημάτων που αναφέρθηκαν στο ΙΚΑ για τη χρονική περίοδο 1938-1994. Καθίσταται φανερό ότι με την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η βιομηχανική ζώνη της χώρας κατέρρευσε, εκτός της βιομηχανικής ζώνης του Πειραιά, που είχε επιταχθεί από τους κατακτητές. Η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας στην περίοδο 1945-1965 συνοδεύτηκε από την διεύρυνση της απασχόλησης και την εγκαθίδρυση σοβαρής βιομηχανικής υποδομής με αναλογική αύξηση των εργατικών ατυχημάτων. Κατά την περίοδο 1966-1980 τα ατυχήματα παραμένουν υψηλά σε αριθμό, χωρίς τάσεις ανόδου, ενώ από το 1981 και μετά καθίσταται σαφής η τάση μείωσής τους, που προέρχεται από την αποβιομηχάνιση παραδοσιακών περιοχών και από την μεταστροφή της ελληνικής οικονομίας προς τον τομέα των υπηρεσιών. Το σύνολο των ανδρικών εργατικών ατυχημάτων παραμένει υψηλό σε σχέση με αυτό των γυναικών. Τα γυναικεία εργατικά ατυχήματα, κατά μέσο όρο στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, αντιπροσωπεύουν το 11% περίπου του συνόλου των εργατικών ατυχημάτων. Η ένταξη του γυναικείου πληθυσμού σε χώρους υψηλής έντασης εργασίας δε φαίνεται να έχει γίνει σε μεγάλους αριθμούς στις περιόδους βιομηχανικής ανάπτυξης.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Εξέλιξη Εργατικών Ατυχημάτων (1938-1994)

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

Στο Διάγραμμα 2 παρουσιάζεται η χρονολογική εξέλιξη του συνόλου των θανατηφόρων εργατικών ατυχημάτων που αναφέρθηκαν στο ΙΚΑ για τη χρονική περίοδο 1938-1994.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Θανατηφόρα Εργατικά Ατυχήματα (1938-1994)

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

Στην πολεμική περίοδο (1940-1945) τα θανατηφόρα εργατικά ατυχήματα αυξάνονται, ενώ μετά την απελευθέρωση κινούνται στα προπολεμικά επίπεδα. Η βελτίωση της κατάστασης καταγραφής των εργατικών ατυχημάτων στα τέλη της δεκαετίας του '60, αυξάνει τον αριθμό των θανατηφόρων ατυχημάτων που αναφέρονται στο ΙΚΑ και μειώνει την διαφορά καταγραφής των θανατηφόρων ατυχημάτων με τα στοιχεία του Υπ. Εργασίας (βλέπε 1.3).

Στο Διάγραμμα 3 παρουσιάζεται η εξέλιξη του αριθμού των άμεσα ασφαλισμένων στο ΙΚΑ για την περίοδο 1938-1994. Εκτός της περιόδου της κατοχής (1941-1944), οπότε καταστράφηκαν αρχεία και υπολειτουργούσε το ΙΚΑ, η περίοδος λειτουργίας του ΙΚΑ εμφανίζει τη συνεχή σχεδόν μονοτονική αύξηση των άμεσα ασφαλισμένων. Το ΙΚΑ καλύπτει ασφαλιστικά το ήμισυ σχεδόν του ενεργού πληθυσμού της χώρας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

Εξέλιξη Ασφαλισμένων Ι.Κ.Α.

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

Στο Διάγραμμα 4 παρουσιάζεται το ποσοστό των εργατικών ατυχημάτων σε σχέση με τον αριθμό των άμεσα ασφαλισμένων για την περίοδο 1938-1994.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4

Εξέλιξη Εργατικών Ατυχημάτων (1938-1994)

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

Η συνεχής αύξηση των άμεσα ασφαλισμένων μετά τον πόλεμο ακολουθείται και από την αύξηση του ποσοστού των εργατικών ατυχημάτων καθ' όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής ανασυγκρότησης. Από τη δεκαετία του '70 και μετά παρατηρείται μία μικρή συνεχής σχετική μείωση του ποσοστού των ατυχημάτων. Στο σημείο αυτό πρέπει

να αναφερθεί το γεγονός ότι πολλοί εργαζόμενοι απασχολούνται χωρίς να ασφαρίζονται, ιδίως σε μικρές βιομηχανικές μονάδες. Επίσης, η μη δήλωση "μικροατυχημάτων" στο ΙΚΑ από διάφορους ασφαλισμένους θα δημιουργούσε ίσως μία διαφορετική εικόνα για την σημερινή κατάσταση.

Στο Διάγραμμα 5 παρουσιάζεται η εξέλιξη των εργατικών ατυχημάτων σε τέσσερα κύρια Περιφερειακά Υποκαταστήματα του ΙΚΑ για την περίοδο 1938-1994. Τα στοιχεία αντιστοιχούν στα εργατικά ατυχήματα που αναφέρθηκαν στα συγκεκριμένα Περιφερειακά Υποκαταστήματα, αλλά δεν αντικατοπτρίζουν πλήρως την γεωγραφική κατανομή των ατυχημάτων. Με την πάροδο του χρόνου αυξήθηκαν τα υποκαταστήματα σε αριθμό, με αποτέλεσμα να περιοριστούν οι περιοχές ευθύνης των αρχικών Υποκαταστημάτων. Για παράδειγμα, το Περιφερειακό Υποκατάστημα Ελευσίνας, που άνοιξε το 1970, άρχισε από τη χρονιά αυτή να δίνει στοιχεία για τα εργατικά ατυχήματα της περιοχής του, που μέχρι τότε αναγγέλλονται στην Αθήνα. Κάθε Περιφερειακό Υποκατάστημα δίνει στοιχεία για τα ατυχήματα που επιδοτεί. Το Υποκατάστημα της Αθήνας είναι και το μεγαλύτερο, με τις περισσότερες καταγραφές ατυχημάτων. Από τη δεκαετία του '70 και μετά βλέπουμε ότι αλλάζει για όλα τα Υποκαταστήματα ο αριθμός των εργατικών ατυχημάτων, αφού παρατηρείται μία σταδιακή μείωσή τους.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5

Εργατικά Ατυχήματα σε 4 Κύρια Περιφερειακά Υποκαταστήματα Ι.Κ.Α.

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

Τα στοιχεία του ΙΚΑ δίνουν την κατανομή των εργατικών ατυχημάτων κατά ηλικία για τη χρονική περίοδο 1938-1994. Η κατανομή στην περίοδο 1938-1940 για ηλικίες άνω των 20 ετών παρουσιαζόταν κατά δεκαετίες (20-29, 30-39, κ.ο.κ.), ενώ από το

1940 και μετά (εκτός του 1946) ανά πενταετίες (20-24, 25-29 κ.ο.κ.). Η κατανομή ατυχημάτων για ηλικίες κάτω των 19 δίνεται για όλη την περίοδο σε δύο κατηγορίες: κάτω των 15 και για ηλικίες 15-19. Στην ανώτερη ηλικιακή κλίμακα υπήρχε η κατηγορία των "άνω των 70", η οποία καταργήθηκε το 1956. Σε πολλά ατυχήματα, επίσης, δεν είναι δυνατό να εξακριβωθεί η ακριβής ηλικία του θύματος για αρκετά χρόνια καταγραφής, πράγμα που έγινε κατορθωτό από το 1981 και μετά.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6

Κατανομή Εργατικών Ατυχημάτων Ανά Ηλικία

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

Στο Διάγραμμα 6 παρουσιάζεται η μέση κατανομή των εργατικών ατυχημάτων ανά ηλικία για τους μέσους όρους των δεκαετιών 1950 έως και 1980. Για τις ηλικίες κάτω των 20 ετών, η μείωση των ατυχημάτων είναι δραστική, ενώ ο κύριος όγκος τους εμφανίζεται στις λεγόμενες παραγωγικές ηλικιακές περιόδους 25-29 και 30-34. Επίσης, ενώ το μέγιστο των εργατικών ατυχημάτων για τη δεκαετία του '50 ήταν στην ηλικιακή περιοχή των 25-29, το μέγιστο μετατοπίζεται στις επόμενες δεκαετίες στις μεγαλύτερες ηλικίες. Αυτό οφείλεται και στο γεγονός ότι το ΙΚΑ, μετά τον πόλεμο, έχει ωριμάσει με συστηματικότερη καταγραφή των ατυχημάτων.

Η εξέλιξη των εργατικών ατυχημάτων ανά προσβληθέν μέλος του σώματος ξεκινά με την καταγραφή των στοιχείων σε έξι κατηγορίες: κεφαλή, οφθαλμοί, άνω άκρα, κάτω άκρα, διάφορα μέλη και εσωτερικά τραύματα από το 1938-1993. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου κατεγράφησαν στοιχεία για τα δάχτυλα (1953-1956), ενώ στοιχεία για την κατηγορία "κορμός" αναφέρονται μετά το 1974. Ο σημαντικότερος πάντως αριθμός συμβάντων εμφανίζεται στα άνω και κάτω άκρα.

Στο Διάγραμμα 7 παρουσιάζονται τα ιστορικά στοιχεία για τις δύο αυτές κατηγορίες συμβάντων. Τα ατυχήματα των άκρων (άνω και κάτω) αποτελούν την πλειονότητα των περιπτώσεων, γεγονός που απαιτεί άμεση αντιμετώπιση από τις αρμόδιες αρχές. Αυτό είναι αναμενόμενο, αφού η πλειονότητα των εργασιών στους χώρους βιομηχανίας γίνονται χειρονακτικά.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7

Εργατικά Ατυχήματα Ανά Προσβληθέν Μέρος Σώματος

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

Η διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στα άνω-κάτω άκρα και τα υπόλοιπα μέρη του σώματος για το 1994 που έχουν προσβληθεί φαίνεται στον παρακάτω Πίνακα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Εργατικά Ατυχήματα Κατά Προσβληθέν Μέρος Σώματος Έτος 1994

ΜΕΛΟΣ ΣΩΜΑΤΟΣ	1994	%
Ολόκληρο το σώμα	2.125	9,4
Αυχέννας και σπονδυλική στήλη, κεφαλή	1.832	8
Κοιλία, κοιλιακά όργανα		
Ουροποιητικά όργανα, πνευλική χώρα	35	0,1
Χέρι, καρπός	10.590	47
Πόδι	7.706	34
Απροσδιόριστα	312	1,4
Άγνωστα	8	0,1
ΣΥΝΟΛΟ	22.608	100

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

Η ανάλυση των εργατικών ατυχημάτων κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, τέλος, αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο για την έρευνα και τη μείωση των ατυχημάτων στον εργασιακό χώρο στην Ελλάδα. Το ΙΚΑ από το 1938 καταγράφει στο χώρο της εργασίας τα εργατικά ατυχήματα με συστηματικό τρόπο.

Την περίοδο 1938-1940, καθώς και τη χρονιά 1946, το ΙΚΑ διακρίνει τις εξής επτά κατηγορίες: ορυχεία, χημικές βιομηχανίες, διάφορες βιομηχανίες, βιομηχανίες της οικοδομής, μεταφορές, χονδρικό και λιανικό εμπόριο και κακώς οριζόμενες απασχολήσεις οικονομικής δραστηριότητας. Σήμερα, τα περισσότερα ατυχήματα λαμβάνουν χώρα στη βιομηχανία της οικοδομής και των δημοσίων έργων. Ακολουθούν οι υφαντικές βιομηχανίες, οι βιομηχανίες τροφίμων και ποτών, οι κατασκευαστικές βιομηχανίες, τα μεταλλεία, το λιανικό εμπόριο κ.λπ.

Στο Διάγραμμα 8 παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη των εργατικών ατυχημάτων στη βιομηχανία της οικοδομής και των δημοσίων έργων, όπως καταγράφει από το ΙΚΑ για τη χρονική περίοδο 1938-1994. Η οικοδομή αποτέλεσε σημαντικό κινητήριο παράγοντα της ελληνικής ζωής τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, πράγμα που μεταφράστηκε στο υψηλότερο ποσοστό εργατικών ατυχημάτων σε σχέση με άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Η ανάπτυξη της οικοδομής έγινε σε πανελλήνια κλίμακα με εντατικούς ρυθμούς και χωρίς την πλήρη εφαρμογή των μέτρων ασφαλείας που απαιτούσε ο κλάδος. Παρόλη τη νομοθετική ρύθμιση για μέτρα ασφαλείας, το ποσοστό των εργατικών ατυχημάτων στην οικοδομή παραμένει υψηλό, ακόμη και σήμερα (περίπου το 26% του συνόλου των εργατικών ατυχημάτων το 1994).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8

Εξέλιξη Εργατικών Ατυχημάτων στην Οικοδομή και τα Δημόσια Έργα

1.4.1 Συμπεράσματα για τα στοιχεία του Ι.Κ.Α.

Η πληθώρα των στοιχείων του ΙΚΑ για τα εργατικά ατυχήματα αποτελεί "κρυμμένο θησαυρό" για την ελληνική οικονομία, τη δημόσια υγεία και γενικότερα, για τη δυνατότητα σχεδιασμού και εφαρμογής στρατηγικών στο χώρο των εργασιακών σχέσεων. Το ΙΚΑ αποτελεί τον μεγαλύτερο ασφαλιστικό οργανισμό στη χώρα μας, με μακρόχρονη πείρα στην καταγραφή και συγκέντρωση υλικού γύρω από τα εργατικά ατυχήματα.

Η συλλογή των στοιχείων για όλη τη χρονική περίοδο ύπαρξης του ΙΚΑ (1938-1994), κάτω από μία ενιαία παρουσίαση, δίνει τη δυνατότητα για μία πρώτη αποτίμηση της ιστορικής εξέλιξης των ατυχημάτων. Οι αριθμοί δεν δημιουργούν βέβαια ευχάριστη εντύπωση στον αναγνώστη. Η ανάγκη για εντονότερη ρύθμιση της Υγιεινής και Ασφάλειας στον εργοστασιακό χώρο έχει γίνει απαραίτητη για να αναπνεύσει η χώρα μας από τη μάστιγα των ατυχημάτων. Η συνεχής μείωση των ατυχημάτων μετά το 1981 δεν αντιστοιχεί εξ ολοκλήρου σε βελτίωση των όρων ασφαλείας, αλλά συνδέεται σε ένα βαθμό με τη συνεχή αποβιομηχάνιση της χώρας τα τελευταία 15 χρόνια. Είναι άξιο υπενθύμισης ότι ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής κινείται ακόμα στα επίπεδα του 1980.

1.5 Στοιχεία Υπουργείου Εργασίας για τα Εργατικά Ατυχήματα (1964-1994)

Σύμφωνα με το Ν.Δ. 2954/54 (άρθρο 7, παρ. 1) ιδρύθηκε στο Υπουργείο Εργασίας Σώμα Επιθεωρήσεως Εργασίας και με απόφαση των Υπουργών Προεδρίας, Εσωτερικών και Εργασίας οργανώθηκαν οι Περιφερειακές Υπηρεσίες του Υπ. Εργασίας. Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν η ετήσια έκδοση των πεπραγμένων των Επιθεωρήσεων Εργασίας ανά τη χώρα, σύμφωνα με τις οδηγίες της Διεθνούς Συμβάσεως αρ. 81 για την Επιθεώρηση Εργασίας στη βιομηχανία και το εμπόριο. Στα πλαίσια, λοιπόν, της έκδοσης αυτής ξεκίνησε και η καταγραφή των εργατικών ατυχημάτων που αναφέρθηκαν στις κατά τόπους Περιφερειακές Επιθεωρήσεις Εργασίας.

Στο Διάγραμμα 9 παρουσιάζεται, για συγκριτικούς λόγους, η χρονολογική εξέλιξη του συνόλου των εργατικών ατυχημάτων που αναφέρθηκαν στο Υπουργείο Εργασίας και το ΙΚΑ για τη χρονική περίοδο 1964-1994.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9**Εξέλιξη Εργατικών Ατυχημάτων Ι.Κ.Α. και Υπουργείου Εργασίας**

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

Καθίσταται φανερή η διαφορά των στοιχείων μεταξύ των δύο υπηρεσιών σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 1964-1994. Η μεγάλη επέκταση του ΙΚΑ σε όλη την Ελλάδα, η καταγραφή και των πιο απλών μικροτραυματισμών, σε αντίθεση με το Υπουργείο Εργασίας, που καταγράφει τα πιο σοβαρά ατυχήματα, συνεισφέρουν στην διατήρηση της διαφοράς των στοιχείων των εργατικών ατυχημάτων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10**Θανατηφόρα Εργατικά Ατυχήματα Ι.Κ.Α. και Υπουργείου Εργασίας**

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

Στο Διάγραμμα 10 παρουσιάζεται η εξέλιξη των θανατηφόρων εργατικών ατυχημάτων για το ΙΚΑ και το Υπ. Εργασίας για την περίοδο 1964-1994.

Οι δύο υπηρεσίες, αν και δεν καταγράφουν τον ίδιο αριθμό ατυχημάτων, τείνουν να προσεγγίζουν την εκτίμηση του αριθμού των θανατηφόρων εργατικών ατυχημάτων, κυρίως από τις αρχές της δεκαετίας του '80. Αυτό οφείλεται, κυρίως, στη βελτίωση καταγραφής από πλευρά ΙΚΑ τα τελευταία χρόνια.

Σε μεγάλο ποσοστό τα εργατικά ατυχήματα εμφανίζονται σε δύο κυρίως κλάδους: βιομηχανίες-εργοστάσια και οικοδομές-κατασκευές-δημόσια έργα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11

Εργατικά Ατυχήματα Κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας (1964-1994)

Πηγή: "Στατιστικές Εργατικών Ατυχημάτων στην Ελλάδα", του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε., Αθήνα 1996

Στο Διάγραμμα 11 παρουσιάζονται τα εργατικά ατυχήματα του Υπουργείου Εργασίας για τους δύο κύριους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας για την περίοδο 1964-1994. Ο όγκος των ατυχημάτων στους δύο αυτούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας εμφανίζει μείωση, πράγμα που οφείλεται στην καλύτερη εφαρμογή των κανόνων ασφαλείας στους εργασιακούς χώρους, αλλά και στους συχνούς ελέγχους από πλευράς Επιθεωρητών του Υπουργείου Εργασίας.

Για τον κλάδο μεταλλείων και λατομείων η αναγγελία ατυχήματος γίνεται στο Υπ. Βιομηχανίας από το 1987 και από το 1990 καταγράφονται τα ατυχήματα στις αλυκές, ενώ από το 1987 εισάγεται ο κλάδος ατυχημάτων στο χώρο της γεωργίας, κτηνοτροφίας, δασών, αλιείας και θήρας.

Συνολική αλλαγή στην καταγραφή και αξιολόγηση των στοιχείων του Υπ. Εργασίας επήλθε το 1988 με την ετήσια παρουσίαση πιο αναλυτικών πινάκων για τα αναγγελθέντα εργατικά ατυχήματα. Τα συνολικά ατυχήματα χωρίστηκαν σε τρεις κατηγορίες: τροχαία, παθολογικά και λοιπά.

1.5.1 Συμπεράσματα για τα στοιχεία του Υπουργείου Εργασίας

Τα στοιχεία του Υπ. Εργασίας, αν και σε αριθμούς δεν ανταποκρίνονται στο σύνολο των στοιχείων που καταγράφει το ΙΚΑ, αποτελούν μια άλλη σημαντική πηγή πληροφόρησης για την κατάσταση του εργασιακού περιβάλλοντος στην Ελλάδα.

Η βελτίωση της συλλογής και ανάλυσης των στοιχείων από τις Περιφερειακές Επιθεωρήσεις Εργασίας του Υπουργείου Εργασίας έχει βοηθήσει στα μέγιστα στην καλύτερη απεικόνιση των συνθηκών υγιεινής και ασφάλειας στη χώρα μας. Οι Επιθεωρητές Εργασίας, μέσα από την πολύχρονη πείρα τους, είναι σε θέση να εκτιμήσουν τους κινδύνους και να προτείνουν λύσεις για την αποφυγή και πρόληψη των ατυχημάτων.

Η εναρμόνιση των στοιχείων με τα αντίστοιχα διεθνή από το 1988 και μετά έδωσε μία άλλη εικόνα στην καταγραφή των στοιχείων χρήσιμη για τους ερευνητές και τους άμεσα ενδιαφερόμενους, όπως τις εργοδοτικές οργανώσεις, τα συνδικάτα και τους Επιθεωρητές Εργασίας.

Η μειωμένη καταγραφή των στοιχείων σε σχέση με το ΙΚΑ παραμένει ένα σημαντικό μειονέκτημα που δεν φαίνεται όμως να βρίσκει άμεση λύση. Τελευταίο στοιχείο, με μεγάλες συνέπειες, αποτελεί η μετάταξη των Περιφερειακών Διευθύνσεων του Υπουργείου Εργασίας στις κατά τόπους Νομαρχίες. Αυτό προς το παρόν δημιουργεί σοβαρά εμπόδια στη συνολική καταγραφή των εργατικών ατυχημάτων από τις κεντρικές υπηρεσίες του Υπουργείου Εργασίας και είναι ένα θέμα που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα, ώστε να υπάρχει συγκέντρωση αξιόπιστων και συγκρίσιμων στατιστικών στοιχείων.

2.1 Γενικά

Στις 25 Ιουλίου 1991, το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ανακήρυξε το 1992 "Ευρωπαϊκό Έτος για την Ασφάλεια, την Υγιεινή και την Υγεία στο χώρο Εργασίας". Ο σκοπός του έτους είναι η αύξηση της πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης όλων των ενδιαφερόμενων (εργαζόμενων, εργοδοτών, μαθητευόμενων, επιστημόνων κ.λπ.) για τους κινδύνους στο χώρο εργασίας και τους τρόπους αντιμετώπισής τους και γενικότερα, για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, με τελικό στόχο τη μείωση των εργατικών ατυχημάτων και την πρόληψη των επαγγελματικών ασθενειών.

Η ασφάλεια στην εργασία, μέσα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, αφορά 150 εκατομμύρια εργαζόμενους. Κάθε χρόνο αναφέρονται περίπου 10 εκατομμύρια συμβάντα (4,5 εκ. ατυχήματα και 5,5 εκ. επαγγελματικές ασθένειες), από τα οποία 8.000 είναι θανατηφόρα.⁴⁴ Οι αποζημιώσεις που καταβάλλονται ετησίως για εργατικά ατυχήματα και επαγγελματικές ασθένειες εκτιμώνται σε 20 δις ECU (4,5 τρισεκ. δρχ.). Το ποσό αυτό είναι πολλές φορές μικρότερο του πραγματικού συνολικού κόστους των εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών, διότι δεν περιλαμβάνεται σ' αυτό τόσο οι επιπλέον δαπάνες των θυμάτων για αποκατάσταση της υγείας τους ή για συντήρηση της οικογένειάς τους, όσο και οι δαπάνες της επιχείρησης για συμπληρωματικές αποζημιώσεις, υπερωρίες, εκπαίδευσης νέου προσωπικού, φθορές μηχανών και υλικών, μείωση παραγωγής, δυσφήμιση, δικαστικές δαπάνες κ.λπ.

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται η σημασία της λήψης μέτρων για την πρόληψη των εργατικών ατυχημάτων και των επαγγελματικών ασθενειών.

⁴⁴ Π. Αποστολάκης, "Οργάνωση Εργαστηρίων και Πρόληψη Ατυχημάτων", Αθήνα 1994, σελ. 130.

2.2 Τρόποι και Μέθοδοι Πρόληψης Ατυχημάτων

Τα ατυχήματα είναι δυνατόν, σε αρχικό στάδιο, να μειωθούν και στη συνέχεια ακόμη και να εξαλειφθούν, όταν εξασφαλιστούν ασφαλείς συνθήκες και χώροι εργασίας. Επίσης, δε όταν εφαρμόζονται από τους εργαζόμενους ασφαλείς μέθοδοι και διαδικασίες εργασίας.

Για να οδηγηθεί κανείς στις παραπάνω ενέργειες, μπορεί να χρησιμοποιήσει ως βάση τα ατυχήματα, τα οποία έχουν συμβεί και να αναπροσαρμόζει τις ενέργειές του, ανάλογα με τα ατυχήματα που συμβαίνουν. Η μέθοδος που ακολουθείται είναι η εξέταση των αιτιών που προκάλεσαν και προκαλούν ατυχήματα. Τα αίτια αυτά μπορούν να διαπιστωθούν με τη διεύρυνση και ανάλυση των ατυχημάτων.

Η διερεύνηση των ατυχημάτων περιλαμβάνει τα εξής:

- α) Μαρτυρίες του παθόντος, του προϊσταμένου του και τυχόν μαρτύρων, οι οποίοι είδαν πώς έγινε το ατύχημα.
- β) Έλεγχο της κατάστασης και της λειτουργίας του χώρου του ατυχήματος (τμήματος-περιοχής-εγκατάστασης-μηχανήματος).
- γ) Καθορισμό των αιτιών που προκάλεσαν το ατύχημα.
- δ) Εισηγήσεις για αποφυγή παρόμοιων ατυχημάτων στο μέλλον.

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΑΤΥΧΗΜΑ: Το συντομότερο δυνατό, πρέπει να εξεταστεί ο παθών, ο προϊστάμενός του και οι αυτόπτες μάρτυρες, για να γίνουν γνωστές οι συνθήκες και οι λόγοι που προκάλεσαν το ατύχημα.

Ο χρόνος, όσον αφορά στην εξέταση, έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί με την παρέλευσή του οι αντικειμενικές κρίσεις και απόψεις παραχωρούν τη θέση τους σε άλλες υποκειμενικές ή δημιουργήματα της φαντασίας. Οι μαρτυρίες θεωρούνται το βασικότερο τμήμα της διεύρυνσης του ατυχήματος.

ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ: Ο έλεγχος στην περιοχή που συνέβη το ατύχημα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί είναι δυνατόν να επικυρώσει τις μαρτυρίες που έχουν ληφθεί προηγουμένως, είναι όμως δυνατόν και να τις ανατρέψει. Ο έλεγχος πρέπει να γίνει σύντομα και αμέσως μετά το ατύχημα για να μην αλλάξει το "σκηνικό" με την εξέταση του κυκλώματος της εργασίας, της λειτουργικότητας της εγκατάστασης και τα δεδομένα του εξεταζόμενου ατυχήματος. Κατά τη διάρκεια του

ελέγχου είναι δυνατόν να εμφανιστούν και άλλα επικίνδυνα σημεία, που μπορούν να προκαλέσουν ατύχημα.

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ ΤΟΥ ΑΤΥΧΗΜΑΤΟΣ: Πρέπει να γίνει όταν έχει "φωτιστεί" κάθε σημείο που έχει σχέση με το γεγονός, όταν δηλαδή αυτό παρουσιάζεται απόλυτα διερευνημένο και έχουν απαντηθεί όλα τα ερωτηματικά που δημιουργήσε. Το στάδιο αυτό πρέπει να εκτελεστεί με αντικειμενικότητα και χωρίς να παραληφθεί κανένα από τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν κατά τα προηγούμενα στάδια διερεύνησης.

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ: Οι εισηγήσεις πρέπει να περιλαμβάνουν ο,τιδήποτε πρέπει να γίνει ή να μη γίνει ώστε να αποφευχθεί ένα παρόμοιο ατύχημα στο μέλλον.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ: Για την ανάλυση των αιτιών των ατυχημάτων μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα στατιστικά στοιχεία για να διαπιστωθεί αν υπάρχουν τάσεις πρόκλησης πολλών ατυχημάτων από τον ίδιο τον εργαζόμενο ή στον ίδιο χώρο εργασίας ή στο ίδιο μηχάνημα. Οι ενέργειες αυτές βοηθούν για τον καθορισμό των προτεραιοτήτων όσον αφορά στην πρόληψη των ατυχημάτων.

Επειδή, όμως, η εφαρμογή τέτοιων μεθόδων ανάλυσης για την πρόληψη των ατυχημάτων δεν είναι πρακτικά δυνατή, παρά μόνο σε επιχειρήσεις μεγάλης δυναμικότητας, είναι απαραίτητη η δημιουργία και η ύπαρξη κάποιου κεντρικού κρατικού φορέα για την πρόληψη των ατυχημάτων, ο οποίος σήμερα είναι οι Επιθεωρητές Εργασίας του Υπουργείου Εργασίας, αλλά και το ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. Η δράση τους δεν περιορίζεται απλά στον έλεγχο εφαρμογής της εργατικής νομοθεσίας, αλλά και στην πρόληψη για τον περιορισμό των αιτιών που δημιουργούν εργατικά ατυχήματα και επαγγελματικές ασθένειες.

Στη συνέχεια περιγράφονται οι ασφαλείς μέθοδοι και διαδικασίες εργασίας, καθώς και οι τρόποι για να εξασφαλιστούν ασφαλείς χώροι εργασίας, προκειμένου να προληφθούν τα ατυχήματα και οι επαγγελματικές ασθένειες. Πάνω απ' όλα θα πρέπει να υπάρχει, όμως, αρμονική συνεργασία πολιτείας, εργοδοτών και εργαζομένων.

2.2.1 Εξασφάλιση Ασφαλών Χώρων Εργασίας

Για την αποφυγή των ατυχημάτων πρέπει, μεταξύ άλλων, να εξασφαλιστούν και ασφαλείς συνθήκες και χώροι εργασίας. Αυτό επιτυγχάνεται:

α) Με την τοποθέτηση προστατευτικών καλυμμάτων στα κινούμενα μέρη των μηχανημάτων (γρανάζια, άξονες κ.λπ.). Έτσι, σε περίπτωση που ο χειριστής, λόγω αψηρημάδας ή απειρίας ή άλλων αιτιών, εκτεθεί στα κινούμενα μέρη του μηχανήματα να προστατευτεί και να αποτραπεί το ατύχημα.

β) Με το να μην υπάρχουν υπερβολικές θερμοκρασίες στους χώρους εργασίας (ψύχος ή ζέστη), καπνοί, αναθυμιάσεις και σκόνες. Επίσης, δεν πρέπει να υπάρχουν επικίνδυνες ουσίες ή υλικά χωρίς να έχουν ληφθεί τα κατάλληλα μέτρα ασφαλείας. Να καταβάλλεται φροντίδα για τον καλό αερισμό και φωτισμό των χώρων εργασίας.

γ) Με το να είναι οι χώροι εργασίας καθαροί από σκουπίδια, μπάζα και άλλα αντικείμενα και να μην υπάρχουν λάκκοι ή ακάλυπτα ανοίγματα στους χώρους εργασίας, τα οποία παρεμποδίζουν την ασφαλή διακίνηση των εργαζομένων. Γενικά, οι χώροι να μην έχουν ελλείψεις ή ανασφαλείς καταστάσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να προκαλέσουν ατύχημα κατά τη διάρκεια της εργασίας.

δ) Επειδή, όμως, όσο ασφαλείς και αν γίνουν οι χώροι εργασίας, υπάρχει πάντοτε κάποια πιθανότητα τραυματισμού ή ατυχήματος, θα πρέπει οι εργαζόμενοι, ανάλογα με τους κινδύνους που υπάρχουν, να εφοδιάζονται με ατομικά μέσα προστασίας, όπως κράνη, γυαλιά ασφαλείας, ειδικά υποδήματα, γάντια και ζώνες ασφαλείας, για την αποφυγή πτώσης σε περίπτωση εργασιών σε ψηλά σημεία.

Υπάρχουν και άλλα μέσα προστασίας, αλλά τα παραπάνω είναι τα βασικότερα.

2.2.2 Ασφαλείς Μέθοδοι και Διαδικασίες Εργασίας

Για τις ασφαλείς μεθόδους και διαδικασίες εργασίας κατά την εκτέλεση των διαφόρων εργασιών μπορούν να γίνουν τα εξής:

α) Να εκπονηθούν οδηγίες για όλες τις εργασίες και κυρίως τις έκτακτες, οι οποίες θα καθορίζουν τον ασφαλή και σωστό τρόπο εκτέλεσής του. Οι οδηγίες αυτές, που συνήθως λέγονται αναλύσεις ασφαλούς εργασίας, περιλαμβάνουν τους κινδύνους ατυχήματος για κάθε στάδιο εργασίας, τα μέσα ασφαλείας που πρέπει να λαμβάνονται, τις ενέργειες που πρέπει να γίνονται, τις μεθόδους που πρέπει να ακολουθούνται, τα εργαλεία που πρέπει να χρησιμοποιούνται και τα ατομικά μέσα προστασίας των εργαζομένων που

πρέπει να χρησιμοποιούν. Για την εκπόνηση των οδηγιών αυτών θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και τυχόν ατυχήματα που έχουν συμβεί στο εργοστάσιο ή σε παρόμοια εργοστάσια κατά την εκτέλεση των εργασιών που θα καλύπτουν οι οδηγίες.

β) Να συνταχθούν κανονισμοί ασφαλείας που θα καθορίζουν τι πρέπει να κάνουν και τι δεν πρέπει να κάνουν οι εργαζόμενοι για να αποφεύγονται τα εργατικά ατυχήματα.

γ) Να εκπαιδευτούν οι εργαζόμενοι για να μάθουν τις ασφαλείς διαδικασίες και μεθόδους εργασίας, καθώς και τη χρήση των ατομικών μέσων προστασίας, κυρίως δε να συνειδητοποιήσουν τι να αποφεύγουν και τι να προσέχουν προκειμένου να αποφευχθεί το εργατικό ατύχημα.

Η εκπαίδευση των εργαζομένων μπορεί να περιλαμβάνει τα εξής:

i) **Εκπαίδευση στη βιομηχανία:** Σήμερα, όλο και περισσότερες μεγάλες βιομηχανικές μονάδες εισάγουν το θεσμό των μαθημάτων πρόληψης ατυχημάτων. Πιο διαδεδομένα είναι τα μαθήματα πυρασφάλειας, που γίνονται με τη συνεργασία της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας. Σε όλες τις περιπτώσεις, το περιεχόμενο και η έκταση των μαθημάτων καθορίζεται από κάθε επιχείρηση και δεν υπάρχει φορέας για να ελέγχει τις παρεχόμενες γνώσεις και το προσωπικό που παρακολούθησε.

Προτείνεται η εκτύπωση φυλλαδίων με οδηγίες ασφαλείας για κάθε επιμέρους δραστηριότητα στους βιομηχανικούς χώρους και η υποχρέωση των επιχειρήσεων να πραγματοποιούν κάθε χρόνο ξεχωριστούς κλάδους μαθημάτων για κάθε δραστηριότητα. Επίσης, ιδιαίτερα αποτελεσματική είναι και η συγκέντρωση στους χώρους εργασίας πριν από την ανάθεση ενός συγκεκριμένου έργου ή πριν από την έναρξη της εργασίας. Σε αυτές τις συγκεντρώσεις μπορούν να προβάλλονται κινηματογραφικές ταινίες, video, διαφάνειες και να γίνονται επιδείξεις, διαλέξεις και ασκήσεις.

ii) **Εκπαίδευση των στελεχών:** Στη χώρα μας υπάρχει η δυνατότητα για συστηματική εκπαίδευση των στελεχών για την πρόληψη των ατυχημάτων είτε μέσα στο εργοστάσιο είτε έξω από αυτό. Διάφορα σεμινάρια γίνονται κατά καιρούς στην Αθήνα από διάφορους φορείς, όπως το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, τον Σύνδεσμο Ελλήνων Βιομηχάνων, τα Υπουργεία κ.ά. Επίσης, ειδικά μαθήματα και διαλέξεις σχετικά με την εργασιακή ασφάλεια και την πρόληψη των ατυχημάτων γίνονται σε μερικά Πανεπιστήμια του εξωτερικού, όπου όμως το κόστος συμμετοχής είναι αρκετά υψηλό, με αποτέλεσμα μόνο μερικές μεγάλες εταιρείες της χώρας μας να έχουν τη δυνατότητα να στέλνουν στελέχη τους για εκπαίδευση.

2.2.3 Υποκίνηση Ενδιαφέροντος Εργαζομένων

Εκτός από την εξασφάλιση ασφαλών χώρων εργασίας και την εκπαίδευση του προσωπικού σε θέματα πρόληψης ατυχημάτων, ένα άλλο ενδιαφέρον θέμα είναι η υποκίνηση του ενδιαφέροντος του προσωπικού για τα θέματα ασφαλείας. Αν δεν εξασφαλιστεί αυτό, τότε ούτε οι χώροι εργασίας θα γίνουν ασφαλείς, ούτε η εκπαίδευση των εργαζομένων στην πρόληψη των ατυχημάτων θα αποδώσει, τα δε ατυχήματα θα εξακολουθήσουν να συμβαίνουν με τον ίδιο σχεδόν ρυθμό. Η προσέλκυση αυτή του ενδιαφέροντος των εργαζομένων είναι το δυσκολότερο έργο της πρόληψης ατυχημάτων, ιδιαίτερα δε στην Ελλάδα, όπου το μεγαλύτερο μέρος του εργατικού δυναμικού προέρχεται από γεωργικό ή μη βιομηχανικό περιβάλλον και, όπως είναι φυσικό, δεν έχει ακόμη αναπτύξει βιομηχανική συνείδηση. Στον τομέα αυτό μπορούν να γίνουν τα εξής:

α) Τα σεμινάρια εκπαίδευσης για την πρόληψη των ατυχημάτων θα πρέπει να γίνονται κατά τρόπο ευχάριστο, ώστε οι εργαζόμενοι να τα παρακολουθούν πρόθυμα και να διδάσκονται από αυτά.

β) Εκτός από τα σεμινάρια, υπάρχουν και άλλοι τρόποι που μπορούν να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των εργαζομένων, όπως:

1. Η τοιχοκόλληση αφισσών και συνθημάτων με ενδιαφέροντα θέματα ασφαλείας: Συνήθως το άγχος της δουλειάς και η βιασύνη δεν επιτρέπουν στον βιοτέχνη και τους εργαζομένους να υπάρχουν όλα τα αναγκαία για την πρόληψη του ατυχήματος μέτρα. Ένα από αυτά είναι και η σήμανση με τα σήματα ασφαλείας. Η πρόληψη των εργατικών ατυχημάτων και των επαγγελματικών ασθενειών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη σωστή συμπεριφορά των εργαζομένων σε όλες τις θέσεις και τους χώρους εργασίας. Τα σήματα ασφαλείας και υγείας παίζουν σπουδαίο ρόλο για την επίτευξη αυτού του στόχου, αφού με την κατάλληλη χρήση τους προσελκύουν την προσοχή των εργαζομένων, προειδοποιώντας τους για τους υπάρχοντες κινδύνους ή υπενθυμίζοντάς τους συγκεκριμένες οδηγίες. Με την κατάλληλη σήμανση μπορούν να μειωθούν δραστικά τα εργατικά ατυχήματα και οι επαγγελματικές ασθένειες, με όλες τις ευμενείς συνέπειες που θα έχει αυτό όχι μόνο για τους εργαζόμενους, αλλά και για την ομαλή λειτουργία και παραγωγικότητα της επιχείρησης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση εξέδωσε μέχρι σήμερα δύο οδηγίες για τη σήμανση ασφαλείας και υγείας στους χώρους εργασίας με κύριους στόχους:

- Οι πολυάριθμες διαφορές που υφίστανται στον τομέα της σήμανσης ασφαλείας και υγείας μεταξύ των χωρών να μειωθούν σημαντικά και να μην αποτελούν παράγοντες ανασφάλειας κατά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων.
- Η χρησιμοποίηση κατά την εργασία εναρμονισμένων σημάτων να οδηγήσει στην ελαχιστοποίηση των κινδύνων που μπορεί να προέλθουν από τις γλωσσικές και πολιτιστικές διαφορές των εργαζομένων.

Η χώρα μας για την εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας με τις οδηγίες αυτές εξέδωσε αρχικά το Π.Δ. 422/79 και αργότερα το Π.Δ. 105/95, που καταργεί το προηγούμενο και δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 67/Α/10.4.1995, με τίτλο: "Ελάχιστες προδιαγραφές για τη σήμανση ασφάλειας και υγείας στην εργασία σε συμμόρφωση με την Οδηγία 92/58/ΕΟΚ". Το Π.Δ. 105/95, που υπάρχει στο Παράρτημα στο τέλος του βιβλίου, περιλαμβάνει σε σχέση με το καταργηθέν Π.Δ. 422/79:

- Περισσότερες απαγορευτικές και προειδοποιητικές πινακίδες, καθώς και πινακίδες υποχρεώσεων.
- Εισάγει νέες πινακίδες, που αφορούν το πυροσβεστικό υλικό ή τον εξοπλισμό.
- Καθορίζει ελάχιστες προδιαγραφές σχετικά με:
  - i) την επισήμανση δοχείων και σωληνώσεων,
  - ii) την αναγνώριση και τον εντοπισμό του πυροσβεστικού υλικού,
  - iii) τη σήμανση εμποδίων, επικίνδυνων σημείων και οδών κυκλοφορίας,
  - iv) τα φωτεινά και ηχητικά σήματα,
  - v) την προφορική ανακοίνωση,
  - vi) τα σήματα με χειρονομίες.

2. Ένας άλλος σημαντικός τρόπος που μπορεί να προσελκύσει το ενδιαφέρον του εργαζόμενου είναι η διανομή δώρων σ' όλους τους εργαζόμενους, όταν ένα εργοστάσιο συμπληρώνει ορισμένες ώρες ή ημέρες εργασίας χωρίς ατύχημα. Το μόνο μειονέκτημα του συστήματος αυτού είναι ο κίνδυνος απόκρυψης τραυματισμών των εργαζομένων, προκειμένου να πάρουν τα δώρα, πράγμα που μπορεί να αντιμετωπιστεί με διοικητικά μέτρα.

3. Οποιαδήποτε άλλη ενέργεια που μπορεί να αυξήσει το ενδιαφέρον των εργαζομένων για την πρόληψη ατυχημάτων, όπως π.χ. οι διαγωνισμοί με ερωματολογία

περιεχομένου πρόληψης ατυχημάτων, η διανομή συνθημάτων πρόληψης ατυχημάτων μαζί με το φάκελλο μισθοδοσίας, η συμμετοχή των εργαζομένων σε επιτροπές για θέματα ασφαλείας ή σε επισκέψεις ελέγχου των χώρων εργασίας κ.λπ.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ανακεφαλαιώνοντας, μπορούμε να πούμε ότι τα εργατικά ατυχήματα προκαλούν κοινωνικά προβλήματα και οικονομικές απώλειες, οπότε η πρόληψή τους είναι κοινωνική ανάγκη. Για να προληφθούν τα εργατικά ατυχήματα πρέπει να διερευνώνται τα ατυχήματα που συμβαίνουν για να καθορίζεται προς τα πού θα στραφεί η κύρια προσπάθεια πρόληψης ατυχημάτων, να εξασφαλιστούν ασφαλείς χώροι και συνθήκες εργασίας και να καθοριστούν ασφαλείς μέθοδοι και διαδικασίες εργασίας.

Για να εφαρμοστούν και να αποδώσουν όλα τα παραπάνω, θα πρέπει να εκπαιδευτούν οι εργαζόμενοι στα θέματα ασφαλούς εργασίας και πρόληψης ατυχημάτων με σεμινάρια και να γίνουν προσπάθειες υποκίνησης του ενδιαφέροντός τους για την πρόληψη των ατυχημάτων με φυλλάδια, συνθήματα, διαγωνισμούς, έπαθλα κ.λπ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η παρούσα εργασία, όπως αναφέρθηκε και στην αρχή, δεν σκοπεύει να λύσει το πρόβλημα της υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων στη βιομηχανία σήμερα, που εμφανίζεται με έντονο ρυθμό. Από την άλλη, όμως, δεν είναι δυνατόν, λόγω του ότι τα ζητήματα αυτά χρειάζονται βαθιά μελέτη από ειδικευμένους ανθρώπους, να προτείνουμε αναλυτικά και λεπτομερώς τα πιο κατάλληλα μέτρα που πρέπει να παρθούν για την αντιμετώπισή τους. Μπορούμε, όμως, στεκόμενοι στα σημεία που επισημάναμε ως αιτίες του κακού, να προτείνουμε κατευθύνσεις που πρέπει να ακολουθηθούν για να μειωθεί κάπως ο ανθρώπινος πόνος και το κοινωνικο-οικονομικό κόστος που προκαλούνται στους χώρους εργασίας της βιομηχανίας της χώρας μας. Έτσι, το πρόβλημα της ασφαλούς εργασίας θα λυθεί αν πραγματοποιηθούν οι παρακάτω όροι:

i) Για τη μείωση των εργατικών ατυχημάτων χρειάζεται η συμμετοχή των τριών εταίρων, δηλαδή της Πολιτείας, των εργοδοτών και των εργαζομένων. Η Πολιτεία θα καθορίζει το νομοθετικό πλαίσιο για την πρόληψη των ατυχημάτων και θα ελέγχει την εφαρμογή του. Οι εργοδότες θα φέρουν την ευθύνη της οργάνωσης της επιχείρησής τους, όσον αφορά στη διάθεση του απαιτούμενου ανθρώπινου δυναμικού, μέσω και βελτίωσης των χώρων και συνθηκών εργασίας. Οι εργαζόμενοι θα συμμετέχουν στην προσπάθεια μείωσης των ατυχημάτων εφαρμόζοντας τους προβλεπόμενους κανόνες ασφαλείας.

Η σπουδαιότητα της συνεργασίας των τριών εταίρων για τη μείωση των εργατικών ατυχημάτων έχει γίνει αντιληπτή εδώ και χρόνια από πολλά προηγμένα βιομηχανικά κράτη, καθώς και από την ΕΟΚ, η οποία έχει συγκροτήσει και επιτροπή με συμμετοχή όλων των κρατών-μελών για τη μελέτη, συντονισμό και προετοιμασία οδηγιών ασφαλείας και υγιεινής της εργασίας για τις χώρες της ΕΟΚ.

ii) Να σχεδιαστεί και να ξεκινήσει ένα μακρόπνοο πρόγραμμα εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και πλατιάς πληροφόρησης και προπαγάνδας για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του κινδύνου. Αυτό θα περιλαμβάνει εισαγωγή στις πολυτεχνικές σχολές

(π.χ. ηλεκτρολόγοι-μηχανολόγοι) μαθημάτων ασφαλείας και υγιεινής της εργασίας. Να οργανωθούν σειρές σεμιναρίων για την επιμόρφωση των τεχνικών στελεχών της βιομηχανίας, αλλά και των απλών εργαζομένων. Να μπου προγράμματα αντίστοιχα στις τεχνικές και επαγγελματικές σχολές όλων των βαθμίδων. Το πνεύμα αυτό της πληροφόρησης και προπαγάνδας να μεταφερθεί συστηματικά στους τόπους εργασίας, όχι μόνο με χιουμοριστικές αφίσσες και σηματοδότηση, αλλά και με εβδομαδιαία μαθήματα μέσα στο εργοστάσιο, ενημερωτικά φυλλάδια με συγκεκριμένες πληροφορίες κ.λπ. Για να εφαρμοστούν, βέβαια, όλα αυτά τα προγράμματα χρειάζεται να αξιοποιηθεί η διεθνής πείρα, να μεταφερθούν στην Ελλάδα ξένοι ειδικοί, να αξιοποιηθούν οι σχέσεις της Ελλάδας με τους Ευρωπαίους, που έχουν κάνει σοβαρά βήματα σ' αυτόν τον τομέα.

iii) Η εφαρμογή μιας νέας πολιτικής για την υγιεινή και ασφάλεια της εργασίας, όπως αυτή που αναφέρθηκε παραπάνω, είναι δυνατόν να συναντήσει πολλές οικονομικές δυσκολίες, που βαραίνουν συνήθως τον κύκλο των εργοδοτών. Εκεί εντοπίζεται η σίγουρη οικονομική δυσκολία που θα αντιμετωπίσει οποιαδήποτε προσπάθεια αλλαγής στον τομέα της υγιεινής και προστασίας της εργασίας. Η εξάλειψη αυτής της δυσκολίας είναι ζήτημα των συνδικαλιστικών οργανώσεων των εργαζομένων. Χρειάζεται αγώνας των ίδιων των εργαζομένων και η κυβέρνηση στο σημείο αυτό θα πρέπει να σταθεί αμέριστος συμπαραστάτης τους.

iv) Να δημιουργηθεί ένας εθνικός οργανισμός, στην υπηρεσία όλων των εργαζομένων, και όχι μόνο, που να συντονίζει τις ενέργειες των διάσπαρτων φορέων για προστασία της υγείας και ασφάλειας της εργασίας. Το πρώτο βήμα έγινε με την ίδρυση του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε., το οποίο αναμένεται να συμβάλλει περισσότερο στο μέλλον στο πρόβλημα. Επόμενο τώρα βήμα είναι να γίνουν και άλλες τέτοιες προσπάθειες.

Με όλες αυτές τις προτάσεις, κατά βάθος, δεν απαιτούνται θαύματα. Απλά, να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στο πρόβλημα της υγείας και ασφάλειας στους χώρους εργασίας. Ίσως έτσι καταφέρουμε η εργασία να έχει λιγότερο αρνητικές επιδράσεις στο κοινωνικό σύνολο και να συντελεί στην ανάπτυξη προσωπικών εμπειριών και διαπροσωπικών σχέσεων, συνοδευόμενων από προσωπική ικανοποίηση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

1. Άρθρο 40 του Κανονισμού Ασθένειας του ΙΚΑ
2. Πίνακες Νομοθετημάτων για την Υγιεινή και Ασφάλεια των Εργαζομένων
  - 2.1 Εργατική Νομοθεσία για την Υγιεινή και Ασφάλεια των Εργαζομένων
  - 2.2 Κοινοτικές Οδηγίες για την Υγιεινή και Ασφάλεια των Εργαζομένων
  - 2.3 Άλλα Νομοθετήματα που σχετίζονται με την Υγιεινή και Ασφάλεια των Εργαζομένων
3. Νόμος 1568/85: "Υγιεινή και Ασφάλεια των Εργαζομένων"
4. Π.Δ. 17/96: "Μέτρα για τη Βελτίωση της Ασφάλειας και της Υγείας των Εργαζομένων κατά την Εργασία σε συμμόρφωση με τις οδηγίες 89/391/ΕΟΚ και 91/383/ΕΟΚ"
5. Π.Δ. 105/1995: "Ελάχιστες Προδιαγραφές για τη Σήμανση Ασφάλειας ή/και Υγείας στην Εργασία σε συμμόρφωση με την Οδηγία 92/58/ΕΟΚ"

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κων. Δ. Λαναρά, "Νομοθεσία Εργατική και Ασφαλιστική", Θεσσαλονίκη 1987.
2. Κων. Δ. Λαναρά, "Η ασφάλιση στο Ι.Κ.Α.", Θεσσαλονίκη 1994.
3. Ερευνητικής Ομάδας Εργαστηρίου Στοιχείων Μηχανών, Τμήματος Μηχανολόγων Πανεπιστημίου Πατρών, "Η ασφάλεια των εργαζομένων στη βιομηχανία", Εκδόσεις Κ.Ε.Π.Ε. (Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών), Αθήνα 1987.
4. Π.Α. Ευσταθίου, "Συνθήκες Εργασίας και Εργαζόμενοι: Η γνώση μονόδρομος στη βελτίωση των εργασιακών συνθηκών", Αθήνα 1987.
5. Π. Αποστολάκης, "Όργάνωση Εργαστηρίων και Πρόληψη: Υγιεινή και Ασφάλεια της Εργασίας", Αθήνα 1994.
6. Υπουργείο Εργασίας, "Υγεία και Ασφάλεια στην Εργασία", Εισηγήσεις Σεμιναρίου Τεχνικών Ασφαλείας, Αθήνα 1987.
7. Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996.
8. Δρ. Ευάγγελος Ι. Ζημάλης, Ιατρός Εργασίας, "Ιατρική της Εργασίας και του Περιβάλλοντος", Εκδόσεις Α.Ε. Τσιμέντων Τιτάν, Αθήνα 1993.
9. "Υγιεινή και Ασφάλεια στους χώρους εργασίας", Εκδόσεις ΠΟΕ-ΟΤΑ (Πανελλήνια Ομοσπονδία Εργαζομένων-Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης).
10. "Προσοχή και Πρόληψη, Σήμανση και Προφυλάξεις: Για να μειωθούν τα ατυχήματα", Βιοτεχνικά Θέματα - Μηνιαίο Δελτίο Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθήνας, τεύχος 129, Σεπτέμβριος 1998.
11. "Υγιεινή και Ασφάλεια στους χώρους Εργασίας", Ελληνικό Κέντρο Παραγωγικότητας.
12. Ν. Σαραφόπουλος, "Εργατικά Ατυχήματα και Επαγγελματικές Ασθένειες - Πηγές Στοιχείων - Ελλάς", Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας, (Υπηρεσία Εκδόσεων ΕΟΚ, Λουξεμβούργο 1986).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΔΑΠΑΝΕΣ ΙΚΑ ΓΙΑ ΕΠΙΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ ΘΥΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ

ΕΤΗ	Άμεσα ασφαλισμένοι	Ημέρες ανικανότητας ή επιδότησης	Δαπάνες συντάξεων για αναπηρία από Ε.Α.	Δαπάνη επιδότησης Ε.Α.	Ημέρες δώρου	Σύνολο ημερών (επιδότησης + δώρου)
1983	1.589.000	803.979	2.965.654.088	831.025.219	53.096	857.075
1984	1.646.000	803.153	3.680.977.264	994.962.256	58.298	861.451
1985	1.683.000	804.279	4.397.308.000	1.255.443.858	58.248	862.527
1986	1.719.000	823.151	4.900.971.000	1.365.518.819	63.986	887.137
1987	1.744.000	791.586	5.508.484.000	1.456.973.013	62.278	853.864
1988	1.766.000	753.388	6.400.000.000	1.438.328.084	56.347	809.735
1989	1.795.000	756.204	6.900.000.000	1.653.138.034	65.537	821.741
1990	1.812.000	746.290	8.200.000.000	1.956.812.705	57.296	804.216
1991	1.831.000	687.937	9.366.000.000	2.049.670.766	52.557	740.494
1992	1.849.000	669.365	9.317.000.000	2.150.359.940	49.843	719.208
1993	1.861.000	705.214	9.570.000.000	2.499.700.000	54.735	759.949
1994	1.874.000	750.000	11.600.000.000	2.664.750.000	47.099	797.099
1995	1.884.000	686.000	12.066.000.000	3.069.750.000	---	---
1996	1.889.000	633.390	11.104.566.000	2.776.427.000	---	---

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΙΚΑ, 1996

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ

<u>ΑΡΡΩΣΤΙΕΣ</u>	<u>ΑΙΤΙΑ</u>	<u>ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ</u>
1. Αεροεμβολή	Απότομη ελάττωση πίεσης	Δύτες
2. Βουρσίτιδα ή υποδόρια κυτταρίτιδα	Μηχανική καταπόνηση ιστών από την αναγκαστική λήψη ειδικών θέσεων	Ανθρακωρύχοι
3. Βυσσίνωση	Σκόνη βάμβακα	Εργαζόμενοι σε βιομηχανίες κλωστοποιήσης του βάμβακα
4. Ινωδογόνα πνευμονοκονίωση (ανάπτυξη ινώδους συνδετικού ιστού στους πνεύμονες)	Ίνες αμιάντου ή σκόνες πυριτίου, μίκας, παολίνης, χαλαζιου, γραφίτη, αργιλίου, άνθρακα, κοβαλτίου και βολφραμίου	Εργαζόμενοι στις αντίστοιχες εξορυκτικές και μεταποιητικές βιομηχανίες
5. Καρκίνος του αιμοποιητικού συστήματος (λευκαμίες)	Βενζόλιο, τουλουόλη, ιονίζουσα ακτινοβολία	Εργαζόμενοι στις αντίστοιχες χημικές βιομηχανίες και ακτινολόγοι
6. Καρκίνος του ήπατος	Αρσενικό, βινυχλωρίδιο	Βυρσοδέφες, χύτες μετάλλων, εργαζόμενοι στα πλαστικά
7. Καρκίνος των οστών	Ιονίζουσα ακτινοβολία	
8. Καρκίνος της συροδόχου κύστης	Αρωματικές αμίνες, προϊόντα άνθρακα, προϊόντα πετρελαίου	Εργαζόμενοι στις αντίστοιχες χημικές βιομηχανίες, κυρίως παρασκευής χρωστικών ουσιών
9. Καρκίνος των παραρινικών κόλπων	Χρώμιο, ορυκτά λάδια, νικέλιο, σκόνες ξύλου	Υαλουργοί, κεραμουργοί, λινούτες, ξυλουργοί, επαλοποιοί, βυρσοδέφες
10. Καρκίνος του πνεύμονος	Αμιάντος, αρσενικό, χρώμιο, προϊόντα άνθρακα, νικέλιο, βινυχλωρίδιο, προϊόντα πετρελαίου, ιονίζουσα ακτινοβολία	Εργαζόμενοι στις εξορυκτικές, μεταλλευτικές και χημικές βιομηχανίες
11. Καταρράκτης	Υπέρυθρη ακτινοβολία	Υαλουργοί, εργαζόμενοι σε υψικαμίνους και χυτήριο
12. Κώφωση	Θόρυβος	Σιδηρουργοί, λεβητοποιοί
13. Μολυβδίαση (παράλυση κινητήριων νεύρων, ατροφία αισθητηρίων νεύρων, εγκεφαλοπάθεια, νεφροσκλήρυνση)	Μόλυβδος	α) Κατασκευαστές σωλήνων και συσσωρευτών β) Παρασκευαστές χρωμάτων γ) Υαλουργοί
14. Μυικός σπασμός	Επανάληψη κινήσεων	Τηλεγραφετές
15. Νυσταγμός (εκρεμμοειδείς κινήσεις των ματιών)	Ανεπαρκής φωτισμός	Ανθρακωρύχοι
16. Φαινόμενο Raynaud. Αφαλάτωση των οστών του καρπού, βλάβες των μαλακών μορίων, οστεαρθρίτιδα των καρπών και των αγκώνων)	Μηχανικοί κραδασμοί	Χειριστές φορητών: αεροτρυπάνων, αεροσφύρων και μηχανοκίνητων πριονιών

Πηγή: Ερευνητική Ομάδα Εργαστηρίου Στοιχείων Μηχανών, Τμήμα Μηχανολόγων Πανεπιστημίου Πατρών, "Η ασφάλεια των εργαζομένων στη βιομηχανία", Εκδόσεις Κ.Ε.Π.Ε. (Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών), Αθήνα 1987.